

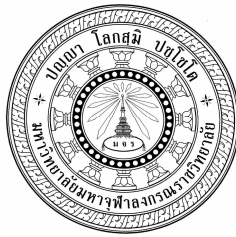
บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี

BUDDHIST MONKS ROLE IN LOCAL CULTURAL CONSERVATION IN
PHOTHARAM DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

พระครูสมุห์วิโรจน์ คุณวีโร (ต้นบริบูรณ์)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

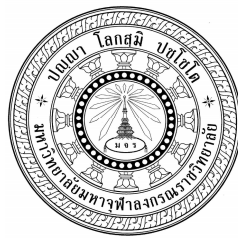
บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี

พระครูสมุห์วิโรจน์ คุณวีโร (ต้นปรีบุรณ์)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

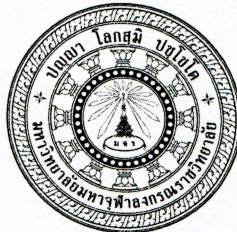
Buddhist Monks Role in Local Cultural Conservation in Photharam District, Ratchaburi Province

Phrakhrusamuh Viroj Gunavīro (Tan-Briburn)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์เรื่อง
“บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

(พระมหากังวาล อีธรรมโม, ผศ. ดร.)

ประธานกรรมการ

กรรมการ

(ผศ. ดร.บุษกร วัฒนบุตร)

กรรมการ

(รศ. ดร.สุรพล สุษะพรหม)

กรรมการ

(พระครูวิสุทธธานันทคุณ, ดร.)

กรรมการ

(พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ขยทตโต, ผศ. ดร.)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระครูวิสุทธธานันทคุณ, ดร.

ประธานกรรมการ

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ขยทตโต, ผศ. ดร. กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูสมหวิโรจน์ คุณวีโร)

- ชื่อสารนิพนธ์** : บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
- ผู้วิจัย** : พระครูสมุห์วิโรจน์ คุณวิโร (ต้นบริบูรณ์)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์**
- : พระครูวิสุทธาจารย์นันทคุณ, ดร., พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
 - : พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทนต์, ผศ. ดร., พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาสภาพบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (๒) ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยในส่วนของ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามจากพระสงฆ์ ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน ๒๗๒ รูป วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษาค้นคว้าและวิจัย ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ด้านการสร้างทัศนคติความรู้และความเข้าใจ และด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ อายุ พรรษา และการศึกษา มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

๐.๐๑ แต่ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ สถานภาพ มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า ปัญหา อุปสรรค ได้แก่ ขาดการให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าของเยาวชน อุปสรรคจากค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ ขาดการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ขาดการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ขาดการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่เยาวชน และขาดศูนย์ประชาสัมพันธ์ ส่วนข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่เยาวชนให้เกิดความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ควรสนับสนุนภารกิจของคณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ควรเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ควรจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นประจำทุกเดือน ควรสร้างมาตรการป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่า และควรจัดนิทรรศการด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นประจำทุกปี

Research Paper Title : Buddhist Monks Role in Local Cultural Conservation in Photharam District, Ratchaburi Province

Researcher : Phrakhrusamuh Viroj Gunavīro (Tan-Briburn)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Phrakhru Wisutthanantakhun, Dr., B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

: Phrakhrusangharak Songphan Jayadatto, Asst. Prof. Dr., B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)

Date of Graduation : February 18, 2019

Abstract

The objectives of research paper were: (1) to study status of Buddhist monks role in local cultural conservation in Photharam district, Ratchaburi province, (2) to compare the opinion of monks toward Buddhist monks role in local cultural conservation in Photharam district, Ratchaburi province, classified by personal data, and (3) to study the problems, obstacles and suggestions for encourage of Buddhist monks role in local cultural conservation in Photharam district, Ratchaburi province. The research methodology was the mixed methods research, that the quantitative research used the questionnaire as the tool to collect the data in the field study from 272 monks in Photharam district, Ratchaburi province. The statistics were used for the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), t-test, F-test, One-way Analysis of Variance. And the qualitative research had the documentary analysis and interview as the tool to collect the data in the field study from 7 key informants and analyzed the data through the content analysis technique.

The findings of this research were as following:

1. Status of Buddhist monks role in local cultural conservation in Photharam district, Ratchaburi province, overall, that in high at mean of 4.00, when considering the aspect found that aspect of education and research, aspect of encourage all people to see value, aspect of expand the scope of participation in culture, aspect of promote exchange of culture, aspect of create attitude-knowledge and understanding,

and, aspect of create a cultural information network system, that in high level all aspect.

2. The comparison of opinion monks toward Buddhist monks role in local cultural conservation in Photharam district, Ratchaburi province, classified by personal data, found that age, years of being monk and general education had the opinions toward Buddhist monks role in local cultural conservation in Photharam district, Ratchaburi province were different, the significantly at 0.01. But, Status of monks has the opinions toward Buddhist monks role in local cultural conservation in Photharam district, Ratchaburi province wasn't not different.

3. The problems, obstacles and suggestions for encourage of Buddhist monks role in local cultural conservation in Photharam district, Ratchaburi province, as following: problems and obstacles found that lack of emphasis on the study of youth, obstacles from undesirable popularity in the age of globalization, lack of promotion of real participation processes, lack of coordination with government agencies, lack of education on conservation for youth, lack of public relations center. And, suggestions found that should encourage education for youth to be proud of local culture, should support the mission of Sangha and government agencies related to local culture, should give the opportunity for outsiders to truly participate, should hold a meeting to exchange opinions between stakeholders on a monthly basis, should create measures to prevent cultural conflicts between new generations and older generations, and, should organize an exhibition on local culture every year.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการผู้ควบคุมสารนิพนธ์ ได้แก่ พระครูวิสุทธาจารย์คุณ, ดร. และพระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ผศ. ดร. ที่อนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือในการปรับปรุง แก้ไขสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณ คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ ประกอบด้วย พระมหากังวาล อธิธมโม, ผศ. ดร., ผศ. ดร.บุษกร วัฒนบุตร, รศ. ดร.สุรพล สุยะพรหม, พระครูวิสุทธาจารย์คุณ, ดร. และพระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ผศ. ดร. ที่กรุณาให้ข้อแนะนำ ปรับปรุง เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ พระสมุทรวชิโรโสภณ, ดร., พระมหากังวาล อธิธมโม, ผศ. ดร., พระครูวาทิ วรวัฒน์, ดร., พระสุรวุฒิ สิริวฑฒโก, ดร. และ ดร.ปณณธร เอียรชัยพฤกษ์ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม พร้อมแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม พระครูสันตยาภิรัต นายสนธยา เสนเอี่ยม นางพิศสุดา ลี้มกำปันทอง นายชัยวัฒน์ ทองเฟื่อง นายสงัด ผ่องดี นายทม เบญจจา และพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม ที่ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการวิจัย ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่อนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันจะพึงมีจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอญบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแก่บิดรมารดา ตลอดจนครู อาจารย์ รวมถึงคณะญาติโยมและผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ผู้ให้กำลังใจ ผู้ให้กำลังใจสนับสนุน ซึ่งไม่สามารถจะเอ่ยนามได้ทั้งหมด

พระครูสมุห์วิโรจน์ คุณวีโร (ต้นบริบูรณ์)

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ด
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ต
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์	๒๕
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	๓๙
๒.๔ ข้อมูลพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย	๖๓
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๔
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๐
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๐
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๓
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๖
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๗

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๘๘
๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๒
๔.๒ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	๙๐
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๙๗
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	๑๔๓
๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	๑๔๔
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๕๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๕๓
๕.๑ สรุป	๑๕๔
๕.๒ อภิปรายผล	๑๕๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๖๒
บรรณานุกรม	๑๖๓
ภาคผนวก	๑๗๐
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย	๑๗๑
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล	๑๗๗
ภาคผนวก ค ตัวอย่างเครื่องมือวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	๑๘๗
ภาคผนวก ง ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์	๑๙๕
ภาคผนวก จ ผลการวิเคราะห์ค่า IOC และผลการวิเคราะห์ค่า Alpha	๑๙๙
ประวัติผู้วิจัย	๒๐๕

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ที่สังกัดวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสังกัดตำบล	๘๒
๔.๑ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๘๙
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม	๙๐
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค่าน้ำ และวิถี	๙๑
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า	๙๒
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม	๙๓
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม	๙๔
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ	๙๕
๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม	๙๖
๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพ	๙๘
๔.๑๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพ	๙๘
๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค่าน้ำ และวิถี จำแนกตามสถานภาพ	๙๙

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
๔.๑๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามสถานภาพ	๙๙
๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๐
๔.๑๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๐
๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๑
๔.๑๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๑
๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๒
๔.๑๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๒
๔.๑๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๓
๔.๒๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๓
๔.๒๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
๔.๒๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๔
๔.๒๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ	๑๐๕
๔.๒๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ	๑๐๕
๔.๒๕ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๐๖
๔.๒๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามอายุ	๑๐๗
๔.๒๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามอายุ	๑๐๗
๔.๒๘ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๐๘
๔.๒๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามอายุ	๑๐๙
๔.๓๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามอายุ	๑๐๙
๔.๓๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ	๑๑๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
๔.๓๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ	๑๑๐
๔.๓๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ	๑๑๑
๔.๓๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ	๑๑๑
๔.๓๕ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๑๒
๔.๓๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามอายุ	๑๑๓
๔.๓๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามอายุ	๑๑๓
๔.๓๘ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๑๔
๔.๓๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ	๑๑๕
๔.๔๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ	๑๑๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
๔.๔๑ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๑๖
๔.๔๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา	๑๑๗
๔.๔๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา	๑๑๗
๔.๔๔ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๑๘
๔.๔๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามพรรษา	๑๑๙
๔.๔๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา	๑๑๙
๔.๔๗ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๒๐
๔.๔๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามพรรษา	๑๒๑
๔.๔๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา	๑๒๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
๔.๕๐ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๒๒
๔.๕๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา	๑๒๓
๔.๕๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา	๑๒๓
๔.๕๓ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๒๔
๔.๕๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา	๑๒๕
๔.๕๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา	๑๒๕
๔.๕๖ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๒๖
๔.๕๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามพรรษา	๑๒๗
๔.๕๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา	๑๒๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
๔.๕๙ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๒๘
๔.๖๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา	๑๒๙
๔.๖๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา	๑๒๙
๔.๖๒ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๓๐
๔.๖๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๓๑
๔.๖๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๓๑
๔.๖๕ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๓๒
๔.๖๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา คั่นคว่ำ และวิจัย จำแนกตามการศึกษา	๑๓๓
๔.๖๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา คั่นคว่ำ และวิจัย โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๓๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
๔.๖๘ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๓๔
๔.๖๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามการศึกษา	๑๓๕
๔.๗๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๓๕
๔.๗๑ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๓๖
๔.๗๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามการศึกษา	๑๓๗
๔.๗๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๓๗
๔.๗๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามการศึกษา	๑๓๘
๔.๗๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๓๘
๔.๗๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามการศึกษา	๑๓๙

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
๔.๗๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๓๙
๔.๗๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามการศึกษา	๑๔๐
๔.๗๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๔๐
๔.๘๐ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)	๑๔๑
๔.๘๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย	๑๔๒
๔.๘๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	๑๔๓

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
๔.๑ การวิเคราะห์ระดับจุลภาคและมหภาค	๑๕
๒.๒ ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรม	๑๖
๒.๓ กระบวนการระบบสังคม	๒๓
๒.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๙
๔.๑ การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	๑๕๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๔/๒๐๕. หมายความว่า ระบุถึง พระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๐๔ หน้าที่ ๒๐๕ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสูตรตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สูตรตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชนชาติไทยมีวัฒนธรรมของตนเองมาเก่าแก่ยาวนาน มีหลักฐานที่ปรากฏในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น หลักฐานทางด้านวัตถุ เครื่องมือ เครื่องใช้ ศิลปะ เครื่องปั้นดินเผา ใ ห บ้านเชียง อุดรธานี และที่อื่นในประเทศไทย วัฒนธรรมในของคนไทยที่ได้ถ่ายทอดกับมาจากบรรพบุรุษ ส่วนหนึ่งได้รับการวิวัฒนาการจากธรรมชาติ และอีกส่วนหนึ่งได้มาจากสัมพันธ์ไมตรีกับชนชาติอื่นโดยการค้าขาย การเยี่ยมเยือน การศึกษา การท่องเที่ยว การเผยแพร่ศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตที่มีวัฒนธรรมแฝงอยู่ด้วย ทำให้วัฒนธรรมมีการผสมกลมกลืนถ่ายถอดสืบมา ไม่มีชนชาติใดในโลกที่จะมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ย่อมมีวัฒนธรรมของชาติอื่นแล้ว ถ้าเห็นว่าสิ่งใดดีสมควรรับไปใช้ ก็นำมาปรับปรุงดัดแปลงให้เหมาะสมกับนิสัย วิถีชีวิต และสังคมไทยก็มีการโยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งย่อมมีการรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ เข้ามา มีการปฏิบัติสืบทอดกันมา^๑

วัฒนธรรมเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน^๒ วัฒนธรรมมีทั้งที่เป็นวัตถุ ได้แก่ บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย และที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ แบบแผนของพฤติกรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ทศนคติ รสนิยม ฯลฯ ในระยะเริ่มต้นนั้น ได้มีพัฒนาการด้านวัฒนธรรมตลอดเวลา ในเวลาอันยาวนานของการเป็นผู้เยาว์ของมนุษย์ มนุษย์ได้มีโอกาสเรียน และรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ จากผู้ใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ พี่น้อง และญาติ นอกจากนี้ความไม่ชำนาญเฉพาะอย่างของมนุษย์เมื่อเปรียบเทียบกับสัตว์อื่น ๆ เช่น มนุษย์วิ่งเร็วไม่เท่าม้า มนุษย์ว่ายน้ำได้ไม่ดีเหมือนปลา มนุษย์มีร่างกายที่แข็งแรงไม่เท่ากอริลลา หรือมนุษย์เป็นไม่ได้เหมือนนก ความไม่ชำนาญเฉพาะด้านนี้เอง เมื่อมนุษย์ต้องการอะไรก็จะต้องสร้างสรรค์ขึ้นมาเอง วัฒนธรรมก็เป็นลักษณะหนึ่งที่มีการพัฒนา คำว่า พัฒนา มาจากคำว่า วัฒน เป็นภาษาบาลีสันสกฤต หมายถึง ความเจริญ งอกงาม ส่วนคำว่า ธรรม แปลว่า ความดี หากแปลว่า สภาพทรงไว้แห่งความดีงาม หรือลักษณะแสดงถึงความงอกงาม^๓

^๑ ศณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **วัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐.

^๒ จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคนอื่น ๆ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖.

^๓ ศณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **วัฒนธรรมไทย**, หน้า ๒๑.

วัฒนธรรมเป็นวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งระบบความรู้ ความคิด ความเชื่อ จนมีการยอมรับปฏิบัติกันมา มีการอบรมถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์^๕ วัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้น ๆ วัฒนธรรมเป็นการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อไปและเป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้ วัฒนธรรมเป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป^๕

วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตมนุษย์ โดยแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมโดยเฉพาะของตนเอง เพราะเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มสังคม^๖ เป็นส่วนประกอบที่ซับซ้อนทั้งหมดของลักษณะอันชัดเจนของจิตวิญญาณ สติปัญญา และอารมณ์ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสังคมหรือหมู่คณะ วัฒนธรรมมิได้หมายถึงเพียงศิลปะและวรรณกรรมเท่านั้น แต่หมายถึงฐานนิยมต่าง ๆ ของชีวิต สิทธิพื้นฐานต่าง ๆ ของมนุษย์ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ^๗ ปัจจุบัน วัฒนธรรมมีบทบาทมากขึ้นใน ระบบเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวด้วยการแข่งขันในตลาดโลกที่ซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้ทุกประเทศต่างพยายามหาสิ่งที่แตกต่างและโดดเด่น วัฒนธรรมจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทุกฝ่ายนำมาใช้เพื่อสร้างความแตกต่างในการแข่งขัน^๘

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องปกติของสังคมมนุษย์ สังคมและวัฒนธรรมของทุกสังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถหยุดยั้งได้ ดังที่ เฮราคลิตัส ปรัชญาเมธีชาวกรีก ได้เคยกล่าวว่า เราไม่สามารถจุ่มเท้าลงในสายน้ำเดียวกันได้ถึงสองครั้ง ทุกครั้งเมื่อหวนกลับมาสายน้ำก็เปลี่ยนแปลงไปแล้ว สายน้ำไม่มีวันไหลกลับ เวลาไม่มีวันหวนคืน^๙ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมก็เช่นกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๓ ประการคือ ความแตกต่าง เวลา และสภาพที่คงตัวอยู่ได้^{๑๐}

^๕ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

^๖ สามารถ จันทรสุรีย์ และประทีป อินแสง, การศึกษากับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๘.

^๗ สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม: ครอบครัว: ศาสนา: ประเพณี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑), หน้า ๓๔.

^๘ วีระ บำรุงรักษ์, ระบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมสำหรับสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒.

^๙ กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือการดำเนินงานโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศของกระทรวงวัฒนธรรม: โครงการรากวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๖.

^{๑๐} ยศ สันตสมบัติ, มนุษย์กับวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๓๔.

^{๑๑} สนิท สมักรการ, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๕), หน้า ๒-๓.

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจัดเป็นกระบวนการที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกยุคทุกสมัยและทุกสังคม หากจะแตกต่างกันไปบ้างในเรื่องวิธีการและลักษณะของการเปลี่ยนแปลง สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตนั้นเป็นไปอย่างช้า ๆ เนื่องจากการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ยังมีน้อย และระบบการสื่อสารคมนาคมยังไม่ค่อยพัฒนาก้าวหน้าเท่ากับปัจจุบัน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจึงเป็นไปค่อนข้างยาก แต่เมื่อเทคโนโลยีและสารสนเทศของทุกสังคมมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นค่อนข้างรวดเร็วและเกิดขึ้นตลอดเวลา เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถควบคุมได้ และปัจจัยที่กำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ แรงกดดันที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความเจริญทางเทคโนโลยี และระบบเศรษฐกิจ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคม^{๑๑}

อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นแหล่งรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ^{๑๒} ปัญหาในปัจจุบัน คือ ขาดการสอดส่องดูแล รวมถึงการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชนที่สามารถช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ มีความเข้าใจตัวตนของกันและกัน และเข้าถึงความรู้เชิงบริบท เช่น ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น^{๑๓} วัดและพระสงฆ์ถือเป็นสถาบันทางรูปธรรมของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ หน้าที่หลักของพระสงฆ์ คือ การสั่งสอนหลักธรรมทางศาสนาให้แพร่หลายและสืบทอดคำสอนของศาสนาให้คงอยู่ในสังคม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาวัดในฐานะองค์กรที่สำคัญองค์กรหนึ่งในสังคมว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยและเป็นศูนย์รวมในด้านจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยนัยนี้วัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักที่สำคัญของประเทศชาติ^{๑๔} โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสังฆาธิการ (พระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์) ถือเป็นบุคคลผู้รับผิดชอบการคณะสงฆ์หรือการพระพุทธศาสนา หรือภารกิจ ๖ ประการ คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์^{๑๕} ดังนั้น จึงมีฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้นำในการรักษาศิลปวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาของสังคมไทยด้วย

จากที่กล่าวมา ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีสังกัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จึงสนใจศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยเป็นสารสนเทศเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สืบไป

^{๑๑}นิเทศ ดินณะกุล, การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑.

^{๑๒}วนิดา ตรีสวัสดิ์, “วัดมอญจังหวัดราชบุรี: การจัดการภูมิทัศน์และความหมายของอัตลักษณ์ชุมชน”, ใน วารสารร่วมพฤษ, ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์-พฤษภาคม ๒๕๕๕): ๓.

^{๑๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^{๑๔}พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: เอสทีพีเพรส จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕.

^{๑๕}กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๗๑.

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นอย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาตามแนวคิดของกรมศิลปากร^{๑๖} รวม ๖ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย (๒) ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า (๓) ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม (๔) ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม (๕) ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ และ (๖) ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี รวม ๖ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย (๒) ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า (๓) ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม (๔) ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม (๕) ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ และ (๖) ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม

^{๑๖} กรมศิลปากร, *อาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม*, (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๕), หน้า ๓๔.

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ประชากร (Population) ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน จำนวน ๘๔๖ รูป^{๑๗}

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ รูป/คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ พระสังฆาธิการ จำนวน ๒ รูป

กลุ่มที่ ๒ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน ๒ คน

กลุ่มที่ ๓ บุคลากรมหาวิทยาลัย/โรงเรียน/สถานศึกษาในพื้นที่ จำนวน ๒ คน

กลุ่มที่ ๔ ตัวแทนภาคประชาสังคม/ชุมชน จำนวน ๑ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึงเดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมเป็นระยะเวลา ๙ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

^{๑๗} สำนักงานเจ้าคณะอำเภอโพธาราม, สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๖๑, (ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๕๖๑), หน้า ๑-๕. (เอกสารอัดสำเนา).

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่และสิทธิของตนตามสถานภาพในสังคม หรือตามที่ได้รับมอบหมายโดยตำแหน่ง

การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาสิ่งอันเป็นทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมถึงการป้องกัน การดูแล การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะเพื่อให้คงคุณค่าไว้

ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นตามวิถีชีวิตของท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในท้องถิ่นเดียวกันสามารถเข้าใจ ชาบซึ้ง ยอมรับ และใช้ปฏิบัติร่วมกัน

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง การกระทำของพระสงฆ์ตามสถานภาพที่เป็นอยู่ โดยมีพฤติกรรมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนในการปกป้อง ดูแล รักษาศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี รวม ๖ ด้าน ประกอบด้วย

๑. ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมที่กระจัดกระจายให้เป็นหมวดหมู่ เป็นระเบียบง่ายต่อการศึกษาค้นคว้า และวิจัย

๒. ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า หมายถึง การให้ความรู้แก่ชุมชนด้านคุณค่าความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมถึงการส่งเสริมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่บุคคลภายนอกท้องถิ่น

๓. ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม หมายถึง การจัดรายการเผยแพร่เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นทางสื่อต่าง ๆ โดยมุ่งการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหน่วยงานเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น

๔. ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลวัฒนธรรมท้องถิ่นกับทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็น เสนอความเห็นในการปรับปรุงวิธีการของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

๕. ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ หมายถึง การแนะนำเกี่ยวกับความรู้ความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นกับชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอแนวทางการแก้ไข และการป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรม และการเผยแพร่ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

๖. ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การจัดนิทรรศการ กิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ประชาชนเข้าใจ รวมถึงการจัดเอกสารประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบสภาพบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๑.๗.๔ ผลการวิจัยนี้ เป็นสารสนเทศสารสนเทศเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี นี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์
- ๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ๒.๔ ข้อมูลพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย ความหมายของบทบาท เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

บทบาทเป็นพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มหรือสังคมเพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้^๑ บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่เห็นได้เป็นการกระทำของบุคคล ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันย่อมมีการแสดงบทบาทแบบเดียวกัน ตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้^๒

^๑ ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง และคณะ, สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๗๓.

^๒ จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๗.

บทบาทของบุคคลเป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เหมาะสมสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^๓ บทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ บทบาทเป็นภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่น ๆ^๔ บทบาทเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็ต้องแสดงพฤติกรรมตามระบุเป็นบทบาทของตำแหน่งนั้น^๕ เป็นหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพและบทบาทหลายสถานภาพและต่างกันไป เช่น เป็นพ่อ แม่ ลูก ครู อาจารย์ ทหาร ตำรวจ แพทย์ นักเรียน นักศึกษา นิสิต เป็นต้น^๖

บทบาทเป็นส่วนหนึ่งของพลวัตของสถานภาพ บุคคลจะได้รับมอบหมายให้ดำรงสถานภาพโดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่น เมื่อเขาใช้สิทธิและทำหน้าที่อันเป็นส่วนต่าง ๆ ของสถานภาพก็แปลว่าเขาแสดงบทบาท^๗ กล่าวคือ บทบาทเป็นองค์รวมของบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหนึ่ง ๆ ในสังคม นั่นคือ เป็นบรรทัดฐานที่แสดงให้เห็นว่าสังคมคาดหวังให้บุคคลในตำแหน่งนั้น ๆ กระทำหรือไม่กระทำอะไรได้บ้าง โดยที่บรรทัดฐาน คือกฎของพฤติกรรม (Rules Governing Behavior) เป็นที่กำหนดว่าพฤติกรรมอะไรที่สังคมต้องการยอมรับ หรือห้ามปรามมิให้ปฏิบัติเมื่ออยู่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง^๘ ดังคำอุปมาอุปไมยของ เชกสเปียร์ (Shakespeare) ว่า โลกทั้งใบคือเวทีละคร และผู้ชายและผู้หญิงทั้งหมดเป็นเพียงผู้แสดง (All the World's a Stage and All the Man Women Merely Players) ดังกล่าวนี้อธิบายสมาชิกทุกคนในสังคมเป็นผู้แสดง คือ แสดงบทบาทแต่ละบทบาทโดยที่ บทบาท หมายถึง ชุดของแบบแผนพฤติกรรมที่คาดหวังให้เป็นคุณสมบัติเฉพาะของผู้ที่ดำรงตำแหน่งหนึ่ง ๆ ในสังคม อาทิ ผู้จัดการ พ่อ แม่ ครูอาจารย์ นักเรียน เป็นต้น^๙

^๓ปราชญา กล้าผจญ, **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^๔ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๖๐๔๘-๖๔๙.

^๕ยันต์ ชุ่มจิต, **ความเป็นครู**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

^๖สงวนศรี วิรัชชัย, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: ศิษยาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

^๗สนธยา พลศรี, **หลักสังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

^๘สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๑.

^๙Rodney Stark, **Sociology**, 4th ed., (California: Wadsworth Publishing Company, 1992), p. 42.

^{๑๐}Stephen P. Robbins, **Organizational Behavior**, 7th ed., (New Jersey: Prentice Hall, 1996), p. 304.

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลตามสถานภาพที่เป็นอยู่ หรือตามที่ได้รับมอบหมายตำแหน่ง หรือเป็นภาระหน้าที่อันมีความสัมพันธ์ควบคู่กับตำแหน่งที่ต้องปฏิบัติตามสถานภาพที่กำหนดขึ้นและยังสอดคล้องกับพฤติกรรมที่กระทำตามตำแหน่ง ตามสถานภาพทางสังคมหรือหน่วยงานนั้นๆ ซึ่งเป็นแนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามสถานะของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสอนให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตำรวจมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาความสงบภายในประเทศ เป็นต้น

๒.๑.๒ ประเภทของบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย ประเภทของบทบาท เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

การแสดงบทบาทของบุคคลตามลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมา เชื่อมโยงกับสถานภาพที่บุคคลนั้น ๆ ได้รับ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ในการกำหนดบทบาทของปัจเจกชนหรือกลุ่มชนเพื่อให้สามารถดำเนินได้ตามบทบาทอย่างถูกต้อง โดยนัยนี้ มีการจำแนกประเภทของบทบาทไว้ตั้งแต่ ๒ ถึง ๕ ประเภท ดังนี้

บทบาทอาจจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท ตามบุคลิกลักษณะของบุคคล ได้แก่ (๑) บทบาทที่เข้ากันได้กับบุคลิกลักษณะส่วนรวมของบุคคล หมายถึง บทบาทที่แสดงออกมาแล้วไม่ขัดกับความรู้สึกของตนเอง และไม่ผิดไปจากความหมายของสังคมที่กำหนดว่าเขาควรมีบทบาทอย่างไร และ (๒) บทบาทที่เข้ากันไม่ได้กับบุคลิกลักษณะส่วนรวมของบุคคล หมายถึง บทบาท ที่แสดงออกมาแล้วขัดกับความรู้สึกของตนเอง และผิดไปจากความหมายที่สังคมกำหนดว่าเขาควรมีบทบาทอย่างไร^{๑๑}

ในขณะเดียวกัน อาจจำแนกบทบาทจำแนกเป็น ๒ ประเภท ตามตำแหน่งหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่ (๑) บทบาทที่เป็นทางการ (Formal role) เป็นบทบาทที่ได้มีการมอบหมายให้อย่างเป็นทางการ กำหนดไว้แน่นอน มีระเบียบตายตัว เช่น เมื่อปฏิบัติราชการมีตำแหน่งหน้าที่การทำงาน ประจำ ได้แก่ เสมียน ประจำแผนก หัวหน้าแผนก ผู้อำนวยการกอง เป็นต้น หรือเมื่อทำงานธุรกิจ มีตำแหน่งงานเป็นหัวหน้า ผู้จัดการแผนก ผู้จัดการส่วน ผู้จัดการฝ่าย เป็นต้น ซึ่งแต่ละองค์กรจะต้องมีการกำหนดบทบาทของแต่ละตำแหน่งเอาไว้อย่างชัดเจนที่สุด เพื่อให้แต่ละคนสามารถปฏิบัติหน้าที่การทำงานตามบทบาทต่าง ๆ ที่ตนได้รับอยู่นั้น อย่างถูกต้องเหมาะสม และ (๒) บทบาทที่ไม่เป็นทางการ (Informal Role) ได้แก่ บทบาทที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งมอบหมายให้แก่บุคคลอย่างเป็นทางการ แต่เป็นบทบาทที่ผู้มีบทบาทอย่างเป็นทางการจะต้องปฏิบัติเพื่อจะรักษาความศักดิ์สิทธิ์แห่งบทบาทที่ตนครองอยู่นั้นเอาไว้ให้ได้ บทบาทที่ไม่เป็นทางการนี้แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ คือ ลักษณะที่ ๑ บทบาทในการกิจ (Task Role) ซึ่งมุ่งไปที่การดูแลให้กลุ่มปฏิบัติงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ลักษณะที่ ๒ บทบาทในการสร้างกลุ่ม และธำรงรักษา (Group Building and Maintenance) หมายถึง บทบาท ในการอำนวยความสะดวก และสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

^{๑๑}วินิจ เกตุขำ และคำเพชร ฉัตรสุกสกุล, *กระบวนการกลุ่ม*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒),

และกัน ในบรรดากลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานร่วมกัน และสร้างสายใยแห่งสัมพันธ์ไมตรีต่อกันไว้ให้ผูกพันต่อกัน ไว้อย่างเหนียวแน่น มีความห่วงใยเอื้ออาทรแก่กันและกัน และลักษณะที่ ๓ บทบาทของเอกัตบุคคล (Individual Role) เป็นบทบาทส่วนตัวของแต่ละบุคคลที่เติมเต็มความเป็นตัวของตัวเอง ทำให้ตัวเองมีความสุข มีความพึงพอใจกับชีวิต เป็นเรื่องส่วนตัว ไม่ใช่เรื่องของกลุ่ม บทบาทส่วนตัวนี้ บางทีจะเป็นเครื่องช่วยสนับสนุนสัมพันธภาพอันดี ระหว่างบุคคลในกลุ่ม ก็อาจจะกลับกลายเป็นสิ่งที่เบียดเบียนอุปสรรคขัดขวางความผูกพันระหว่างกันและกันไปเสียก็ได้ หากบุคคลนั้นมีลักษณะอุปนิสัยใจคอเป็นไปในทางที่เป็นลบ เห็นแก่ตัว อิจฉาริษยา เป็นต้น^{๑๒}

บทบาทอาจจำแนกได้เป็น ๓ ประเภท คือ บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) และบทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง (Enacted Role)^{๑๓} ดังนี้ (๑) บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพนั้น ๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นได้ (๒) บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่บุคคลคาดหวังด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ รวมถึงประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย และ (๓) บทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง (Enacted Role) เป็นบทบาทที่บุคคลปฏิบัติจริง ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย จึงทำให้การแสดงบทบาทมีความแตกต่างกันไป^{๑๔}

ในขณะเดียวกัน อาจจำแนกบทบาทได้เป็น ๓ ประเภท ตามความคาดหวังของบุคคล ได้แก่ (๑) บทบาทตามใบสั่ง บทบาทประเภทนี้มุ่งเพ่งเล็งถึงการปฏิบัติตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพ ตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทมีหน้าที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความคาดหวังของสถานภาพนั้น ๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการ ยอมรับปฏิบัติตามความคาดหวังของตำแหน่งที่บุคคลเข้าครอบครอง (๒) บทบาทตามใจ บทบาทประเภทที่สองเพ่งไปยังจุดที่ว่าความคาดหวังต่างๆ จะต้องผ่านอัตรา หรือตัวตนเสียก่อนแล้วจึงมีการปฏิบัติ ขณะที่ผ่านตัวตนนี้เอง ตัวตนก็จะกลั่นกรองพิจารณา เลือกรส รส ทอน พลิกแพลงความคาดหวังนั้น ๆ ให้เหมาะกับตน จุดสนใจของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร และ (๓) บทบาทจริง บทบาทประเภทนี้คือ พฤติกรรมจริงของปัจเจกชนหลังจากผ่านขั้นตอน ๒ ขั้นตอนข้างต้นมาแล้ว หากจะดูพฤติกรรมเปิดเผยก็จะดูความซับซ้อนหรือโครงข่ายเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น ถ้าเพ่งไปที่บทบาทเปิดเผยจุดการวิเคราะห์ก็จะพุ่งตัวความคาดหวังหรือการตีความความคาดหวังตามสถานภาพนั้น^{๑๕}

^{๑๒} ปราชญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

^{๑๓} จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, หน้า ๓๗-๓๘.

^{๑๔} สุตา ภิรมย์แก้ว, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๖๓.

^{๑๕} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๙.

โดยทั่วไปแล้ว บทบาทในลักษณะของกระบวนการ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบ ๔ ประการ ได้แก่ (๑) บทบาทที่คาดหวัง (Role Expectation) เป็นบทบาทตามความคาดหวังของผู้อื่น หรือเป็นบทบาทที่องค์กรหรือกลุ่มสังคม คาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามหน้าที่ที่บุคคลนั้นครองตำแหน่ง อยู่ (๒) มโนทัศน์ของบทบาท (Role Conception) คือ การที่บุคคลมองเห็นบทบาทตามการรับรู้ของตนเอง ว่าตนเองจะมีบทบาทหรือพฤติกรรมอย่างไร ทั้งนี้การรับรู้บทบาท (Role Perception) และความคาดหวังต่อบทบาทของตนเอง (Role Expectation) ซึ่งทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน (๓) การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นได้เมื่อมีความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม (บทบาทในอุดมคติ) การรับรู้บทบาทและความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทตนเอง และ (๔) การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพได้แสดงจริง (Actual Role) ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้ และความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับระดับของการยอมรับบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่^{๑๖}

อย่างไรก็ตาม อาจจำแนกบทบาทได้มากถึง ๕ ประเภท ดังนี้ (๑) บทบาทในอุดมคติ (Ideal Roles) หมายถึง บทบาทที่ควรจะเป็นไปตามอุดมคติ อุดมการณ์ หรือหลักการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (๒) บทบาทที่เป็นจริง (Actual Roles) หมายถึง ข้อเท็จจริงในด้านกิจกรรมหรือผลงานที่ได้ปฏิบัติจริง (๓) บทบาทที่รับรู้ (Perceived Role) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบหรือภารกิจของตนว่าควรเป็นอย่างไร (๔) บทบาทที่คาดหวัง (Expecting Role) หมายถึง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมุ่งหวังต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งประพฤติปฏิบัติอย่างไร และ (๕) บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Expected Role) หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งถูกคาดหวังจากอีกฝ่ายหนึ่งว่า ต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นไปตามคาดหวัง

การศึกษาเรื่องบทบาทในแต่ละคู่ นั้น มีหลักการวิเคราะห์ว่า บทบาทในแต่ละคู่ควรที่จะสอดคล้อง (Role Must be Commensurate) จึงจะมีความสำเร็จสูง หากมีความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) ความล่มสลายจะเกิดขึ้น^{๑๗}

สรุปได้ว่า การจำแนกประเภทของบทบาทเป็นการแบ่งการแสดงบทบาทของบุคคลออกตามลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมา โดยมีความเชื่อมโยงกับสถานภาพที่บุคคลนั้น ๆ ได้รับ เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดบทบาทของปัจเจกชนหรือกลุ่มชนเพื่อให้สามารถดำเนินได้ตามบทบาทอย่างถูกต้องในสังคม และแม้นักวิชาการจะจำแนกหรือแบ่งบทบาทออกเป็นประเภทต่างๆ ในจำนวนที่ไม่เท่ากัน เช่น แบ่งเป็น ๒ ประเภท ๓ ประเภท ๔ ประเภท หรือ ๕ ประเภท ก็ตาม ล้วนเป็นการจำแนกตามลักษณะหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลต้องปฏิบัติและแสดงออกมาตามที่ได้ถูกกำหนดไว้โดยสถานภาพ ตำแหน่ง หน้าที่ ความสัมพันธ์ สังคม และกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งบทบาทของบุคคลจะเป็นสิ่งบอกลักษณะของบุคคลนั้น ๆ ได้

^{๑๖} Lawrence A. Pervin, *Personality: Theory and Research*, (New York: John Wiley, 1998), p. 146.

^{๑๗} แสง รัตนมงคลมาศ, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: เพชรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

๒.๑.๓ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาท เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต่าง ๆ ได้ถูกนำมาใช้ศึกษาอย่างน่าสนใจและสามารถอธิบายถึงสาเหตุการกระทำหรือการแสดงออกถึงบทบาทได้เป็นอย่างดี โดยเหตุผลในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด (บทบาท) ของมนุษย์ว่า เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ คือ (๑) เป้าประสงค์หรือจุดประสงค์ (Goal) เป็นความมุ่งหมายที่จะให้บรรลุในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ผู้กระทำจะมีการกำหนดเป้าประสงค์ไว้ล่วงหน้าก่อนแล้ว (๒) ความเชื่อ (Belief Orientation) เกิดจากความคิด ความรู้ ที่ผู้กระทำเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการเลือกกระทำทางสังคม (๓) ค่านิยม (Value Standard) (๔) นิสัยและธรรมเนียม (Habit and Customs) เป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้วสืบต่อกันด้วยประเพณี หากละเมิดก็จะถูกบังคับด้วยการที่สังคมไม่เห็นชอบด้วย (๕) การคาดหวัง (Expectation) เป็นท่าทีของบุคคลอื่นมีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติหรือปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ (๖) ข้อผูกพัน (Commitment) คือสิ่งที่ผู้กระทำเชื่อว่า ถูกผูกพันที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ (๗) การบังคับ (Force) เป็นตัวที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำตัดสินใจกระทำการได้เร็วขึ้น (๘) โอกาส (Opportunity) เป็นความคิดของผู้กระทำที่เชื่อว่าการตัดสินใจกระทำใด ๆ โอกาสจะเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ เช่น การมีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น (๙) ความสามารถ (Ability) เป็นการตระหนักถึงความสามารถที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในการกระทำทางสังคม และ (๑๐) การสนับสนุน (Support) เป็นสิ่งที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับหรือคิดว่าจะได้รับจากบุคคลอื่น

ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล คือ ตำแหน่ง สถานภาพทางสังคม ความคาดหวัง บทบาทของบุคคล และความรู้สึกได้รับการยอมรับจากสังคม^{๑๔๔} มีดังนี้

๑. ตำแหน่งสถานภาพทางสังคม

สังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลต่อกันและกันระหว่างบุคคล โดยมีการจัดระเบียบขึ้น ส่วนสถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งของบุคคลในสังคมในกลุ่มที่มีฐานะเป็นสมาชิกทางสังคม ทำให้บุคคลย่อมมีตำแหน่งต่าง ๆ ฉะนั้น ตำแหน่งทางสังคมมีความแตกต่างจากบทบาทที่ว่า ตำแหน่งเป็นการจำแนกมนุษย์ แต่บทบาทเป็นการจำแนกพฤติกรรม และสามารถอธิบายได้ว่า ตำแหน่งทางสังคมจะยังคงอยู่ ไม่ว่าจะมีใครครองตำแหน่งนั้นหรือไม่ แต่บทบาทอาจมีอยู่หรือไม่ก็ได้ ตำแหน่งทางสังคมอาจมีสถานภาพสูงหรือต่ำ ขึ้นอยู่กับอำนาจที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกของตำแหน่ง ด้วยเหตุนี้ ตำแหน่งกับสถานภาพจึงเป็นมโนทัศน์คู่กัน คือ ตำแหน่งทางสังคมจะบ่งบอกถึงสถานภาพทางสังคมด้วย

^{๑๔๔} ริดเดอร์ (Reader) อังโน พระครูสังฆรักษ์ชุมพล ไผสวโร, “บทบาทของพระสงฆ์ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔.

ตำแหน่งทางสังคมแต่ละอย่างจะมีการคาดหวังจากคนในสังคมที่ให้ผู้ครองนั้นประพฤติปฏิบัติตามระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์ ที่เรียกว่า บรรทัดฐานหรือปทัสถาน หรืออาจกล่าวได้ว่า บรรทัดฐานทางสังคม หรือปทัสถานเป็นกฎเกณฑ์พฤติกรรม หรือค่านิยมที่สังคมกำหนดไว้เป็นแนวทางให้บุคคลหรือสมาชิกในสังคมยึดถือปฏิบัติในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องกำหนดว่า บุคคลผู้ครองตำแหน่งต่างๆ นั้นควรหรือต้องปฏิบัติอย่างไรในแต่ละสถานการณ์ การที่เราปฏิบัติตาม บรรทัดฐานทางสังคมก็เพราะทราบว่าตนเองได้รับการคาดหวังจากบุคคลที่เราติดต่อสัมผัสและจากสังคมส่วนรวมให้ปฏิบัติเช่นนั้น การปฏิบัติดังกล่าว ก็คือ การการแสดงบทบาททางสังคม

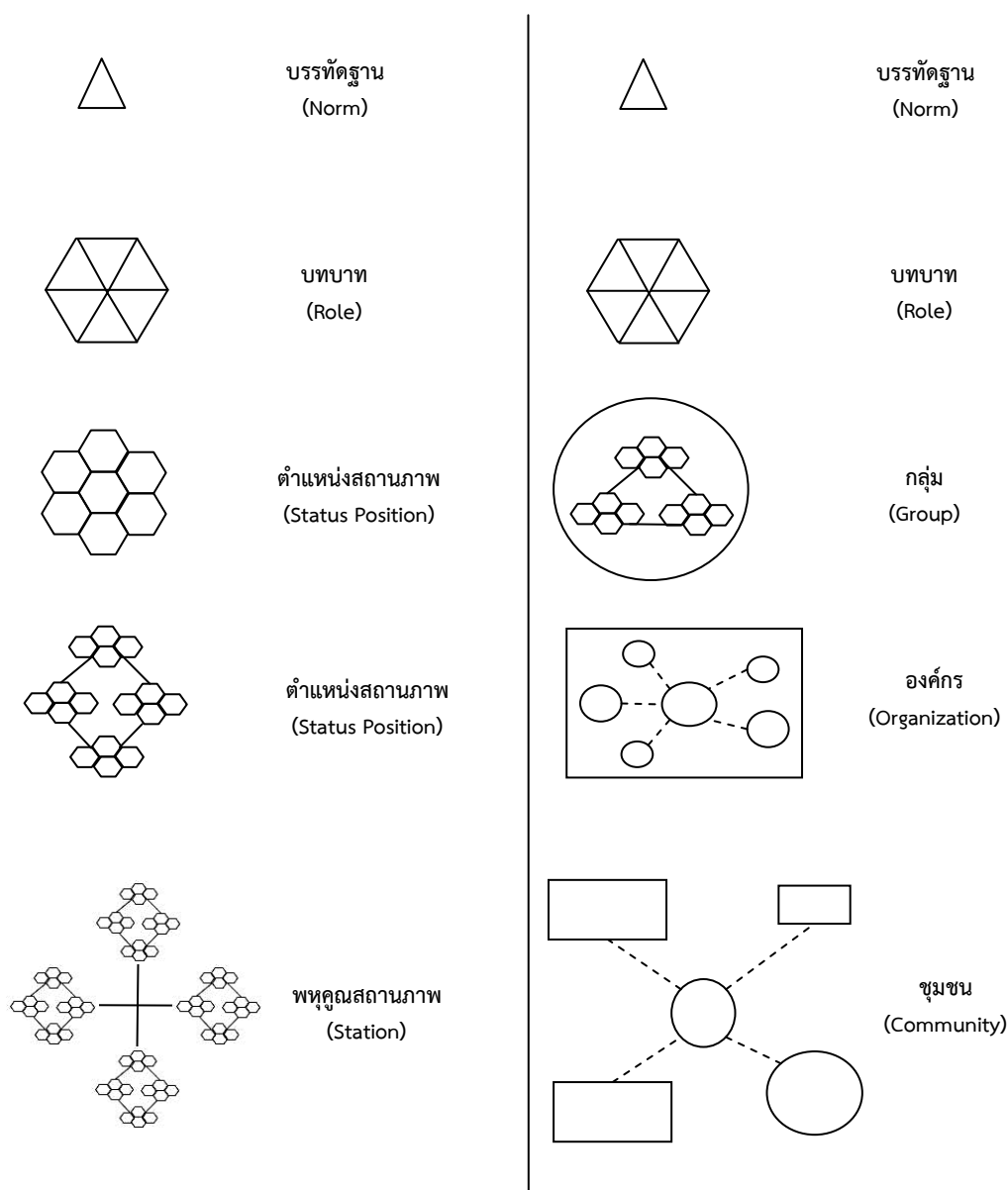
บรรทัดฐานทางสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยวิธีการอบรมปลูกฝัง บุคคลเกิดจิตสำนึกในการควบคุมตนเอง หรือวิธีการขัดเกลาทางสังคม นั่นเอง บรรทัดฐานทางสังคม อาทิ ธรรมเนียม ได้แก่ แบบแผนปฏิบัติ มารยาทสังคม กฎศีลธรรม ได้แก่ ประเพณี วิถีประชา จารีต ข้อห้ามต่างๆ กฎหมาย ได้แก่ บทบัญญัติ ข้อบังคับ เป็นต้น บรรทัดฐานดังกล่าวได้รับอิทธิพลจาก ค่านิยมทางสังคม หากคนในสังคมมีค่านิยมอย่างไร จะส่งผลให้เกิดการกำหนดบรรทัดฐานหรือปทัสถาน ตามตำแหน่งของบุคคลนั้น ซึ่งสามารถให้สอดคล้องกับค่านิยมดังกล่าว นอกจากนี้ ยังบังเกิดผลให้คนในสังคมมีแบบแผนในการปฏิบัติต่อกัน มีการแสดงพฤติกรรมบทบาทของแต่ละคนด้วย

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาท ตำแหน่งสถานภาพกับบรรทัดฐาน

บทบาทประกอบด้วยบรรทัดฐานต่าง ๆ และเมื่อผนวกบทบาทหลาย ๆ ด้านเข้าด้วยกัน จะเกิดเป็นตำแหน่งสถานภาพขึ้นมา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าตำแหน่งสถานภาพประกอบด้วยบทบาท และบทบาทประกอบด้วยบรรทัดฐาน ทั้งบรรทัดฐานและบทบาทเป็นการกระทำที่แสดงออกถึงการตัดสินใจของพฤติกรรมให้ปรากฏ กล่าวคือ การกระทำที่แสดงออกถึงพฤติกรรมที่คาดหวังเป็นเพียง บรรทัดฐานและบทบาทตามอุดมคติ เป็นการกระทำที่แสดงออกถึงการตัดสินใจของพฤติกรรมเป็น บรรทัดฐาน หรือบทบาทความเป็นจริง

การที่บรรทัดฐานและบทบาทเกี่ยวข้องกับการกระทำที่แสดงออกของพฤติกรรมบุคคลนั้น ๆ จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์กับตำแหน่งสถานภาพของบุคคลด้วย ด้วยเหตุที่การกระทำที่แสดงออกของ พฤติกรรมบุคคลย่อมขึ้นกับตำแหน่งสถานภาพที่บุคคลนั้นครองอยู่ ในตำแหน่งสถานภาพหนึ่ง ๆ จะ ประกอบไปด้วยบรรทัดฐานและบทบาทต่าง ๆ ซึ่งบรรทัดฐานและบทบาทดังกล่าวนี้มักแสดงออกใน รูปของสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้ครองตำแหน่งสถานภาพนั่นเอง

บรรทัดฐานมีความสัมพันธ์กับระบบสังคม ในทำนองเดียวกับอะตอมมีความสัมพันธ์กับ ระบบมวลสาร และเซลล์มีความสัมพันธ์กับระบบอินทรีย์ กล่าวคือ บรรทัดฐานเป็นส่วนประกอบ บทบาท และบทบาทเป็นส่วนประกอบของตำแหน่งสถานภาพ โดยที่บุคคลอาจมีตำแหน่งสถานภาพ หลายอย่างภายในองค์การเชิงซ้อน ที่ประกอบด้วยกลุ่มหลายกลุ่มมารวมกัน ตำแหน่งสถานภาพหลาย อย่างรวมกันเรียกว่า พหุสถานภาพ และอาจมีหลายพหุสถานภาพในชุมชนและสังคม อันประกอบไปด้วย องค์การเชิงซ้อนหลาย ๆ องค์การมารวมกันอีกด้วย พหุสถานภาพหลายอย่างนี้รวมเรียกว่า พหุคุณ สถานภาพ จึงขอเสนอภาพแสดงการวิเคราะห์ระดับจุลภาค ที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับระบบพฤติกรรมและระบบสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ระดับมหภาค

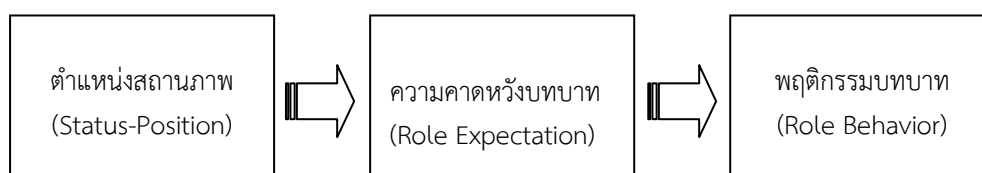
ภาพที่ ๒.๑ การวิเคราะห์ระดับจุลภาคและมหภาค^{๑๙}

การวิเคราะห์ในระดับจุลภาคนี้ มุ่งวิเคราะห์เรื่อง บรรทัดฐาน บทบาท และตำแหน่งสถานภาพที่เป็น เอกสถานภาพ พหุสถานภาพ และพหุสถานภาพ สำหรับการวิเคราะห์มหภาคจะมุ่งวิเคราะห์เรื่อง กลุ่ม องค์กร ชุมชน และสังคม

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

๓. ความคาดหวังบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งสถานภาพ

เมื่อบุคคลได้เรียนรู้ความคาดหวังจากสังคมเกี่ยวกับบทบาทตำแหน่งสถานภาพที่ครองแล้ว จะส่งผลเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่เรียกว่าการสร้างความคิดเห็น หรือทัศนคติ เรียกว่าจิต หมายถึง การทางจิตที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดการปฏิรังสรรค์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม กล่าวได้ว่า จิต เป็นปัจจัยสำคัญทางจิตวิทยาที่เชื่อมโยงกับปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมบทบาทเข้าด้วยกัน ซึ่งเกิดจากปฏิกิริยาที่บุคคลมีต่อสังคมเมื่อบุคคลมีปฏิรังสรรค์ในสังคม นั่นเอง การตีความจากประสบการณ์ทางสังคมหรือเกิดจากความสำนึกในตัวตนหรืออัตตา ซึ่งเป็นการสร้างภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองนั่นเอง ติดตามด้วยการคาดหวังบทบาท แล้วจึงเกิดการกระทำที่แสดงออกถึงพฤติกรรมบทบาทตามที่สังคมคาดหวัง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การคาดหวังจากสังคมมีผลต่อการคาดหวังของผู้ครองตำแหน่งสถานภาพ มีผลต่อพฤติกรรมบทบาทของบุคคลนั้น

ภาพที่ ๒.๒ ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรม^{๒๐}

ตำแหน่งสถานภาพเป็นปัจจัยที่กำหนดความคาดหวังบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งสถานภาพ และการคาดหวังดังกล่าว ยังแสดงถึงปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล ผู้ครองตำแหน่งสถานภาพนั้นด้วย และอาจกล่าวได้ว่า จิต เป็นปัจจัยสำคัญทางจิตวิทยาที่เชื่อมโยงกับปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมบทบาทเข้าด้วยกัน ซึ่งเกิดจากปฏิกิริยาที่บุคคลมีต่อสังคมเมื่อบุคคลมีปฏิรังสรรค์ในสังคมนั่นเอง การตีความจากประสบการณ์ทางสังคมหรือเกิดจากความสำนึกในตัวตนหรืออัตตา ซึ่งเป็นการสร้างภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองนั่นเอง ติดตามด้วยการคาดหวังบทบาท แล้วจึงเกิดการกระทำที่แสดงออกถึงพฤติกรรมบทบาทตามที่สังคมคาดหวัง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การคาดหวังจากสังคมมีผลต่อการคาดหวังของผู้ครองตำแหน่งสถานภาพ มีผลต่อพฤติกรรมบทบาทของบุคคลนั้น และเมื่อพิจารณาโดยละเอียดจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการกำหนดบทบาทของบุคคล มีดังนี้

๑. อายุ เป็นตัวกำหนดบทบาทที่สำคัญ เพราะคนที่มีอายุต่างกันจะมีบทบาท ไม่เหมือนกัน เช่น คล้อยตามสังคมที่เปลี่ยนไป พอสรุปได้ ๘ ประการ คือ

- ต้องศึกษาหาความรู้และถ่ายทอดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- นำปัญหาสังคมมาสอนให้รู้จักอยู่รอดและไม่เป็นปัญหาสังคม
- ต้องฝึกฝนตนเองและผู้อื่นให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

- ต้องเข้าใจและปลูกฝังค่านิยมในเอกลักษณ์ไทย
- ต้องฝึกฝนทักษะในการทำงานและสร้างนิสัยที่ดีในการทำงาน
- ต้องปลูกฝังและส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง
- ต้องฝึกฝนการใช้ความคิดและวิจารณ์ญาณของตนเอง
- จัดสิ่งแวดล้อมที่ให้ผลทางการศึกษา

๒. เพศ หญิงและชายจะมีบทบาทที่แตกต่างกันออกไปตามสังคมกำหนด

๓. อาชีพ คนแต่ละอาชีพจะมีบทบาทแตกต่างกัน พระสงฆ์มีบทบาทหนึ่ง ตำรวจมีบทบาทหนึ่ง พ่อค้ามีบทบาทหนึ่ง

๔. ฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน จะมีบทบาทต่างกัน เช่น คนรวยกับคนจน พ่อค้าที่ร่ำรวยกับชาวนาที่ยากจน หรือสังคมที่แบ่งชั้นวรรณะ เป็นต้น

๕. ตำแหน่งในครอบครัว ในครอบครัวลูกมีบทบาทต่างจากพ่อแม่ เป็นต้น

๖. พิธีการต่าง ๆ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีการจะถูกพิธีการนั้น ๆ กำหนดบทบาทของตนเองไว้ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีเผาศพ พิธีการทางศาสนา เป็นต้น

๗. บุคลิกภาพแต่ละบุคลิกภาพ จะมีผลต่อการแสดงบทบาทของบุคคลมาก โดยบุคคลจะเลือกแสดงบทบาทตรงกับบุคลิกภาพของตนเอง จะไม่แสดงบทบาทขัดกับบุคลิกภาพของตนที่ไม่ถนัด

๘. บทบาทภายในกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มจะมีบทบาทแตกต่างกันไป เช่น บทบาท ของผู้นำ บทบาทของเลขานุการ บทบาทของประชาสัมพันธ์ หรือบทบาทของสมาชิก เป็นต้น^{๒๑}

สรุปได้ว่า บทบาทของบุคคลย่อมมีความสัมพันธ์กับตำแหน่งสถานภาพที่ตนครองอยู่ และตำแหน่งสถานภาพที่บุคคลครองอยู่นี้ทำให้เกิดความคาดหวังต่อบทบาทจากคนในสังคมนั้นที่ให้ผู้ครองนั้นประพฤติปฏิบัติตามระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์ ที่เรียกว่า บรรทัดฐานหรือปทัสถาน หรืออาจกล่าวได้ว่า บรรทัดฐานทางสังคม หรือปทัสถานเป็นกฎเกณฑ์พฤติกรรม หรือค่านิยมที่สังคมกำหนดไว้ ซึ่งเกิดจากปฏิกิริยาที่บุคคลมีต่อสังคมเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม ดังกล่าวนี้อาจมีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมของบทบาทของบุคคลนั้น อย่างไรก็ตามยังมีเหตุปัจจัยที่เป็นกลุ่มเหตุผลของการกระทำของบุคคลที่แฝงอยู่ในการแสดงบทบาท เช่น จุดประสงค์ของการกระทำ ความเชื่อ ค่านิยม ธรรมเนียม ประเพณี ความต้องการของบุคคล เป็นต้น ซึ่งเป็นตัวกำหนดท่าทีของบุคคลอื่นที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน อันเป็นสิ่งที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับหรือคิดว่าจะได้รับจากบุคคลอื่น อย่างไรก็ตาม ในแต่ละเหตุผลจะประกอบด้วยกลุ่มเหตุผลหลายประการ ซึ่งอาจเหมือนหรือแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มบุคคลนั้น ๆ ก็เป็นได้

^{๒๑} วิจารณ์ พงษ์เพชร, บทบาทของครูที่มีต่อการป้องกันการกระทำผิดของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔-๑๕.

๒.๑.๔ ความขัดแย้งของบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย ความขัดแย้งของบทบาท เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

บทบาทมีความสำคัญในฐานะเป็นหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๒๒}

เมื่อบุคคลมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ก็จะถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทต่าง ๆ ที่มีอยู่ เช่น บุคคลที่มีบทบาทเป็นพ่อ ในขณะเดียวกันก็มีบทบาทเป็นครูด้วย เป็นต้น คนหนึ่งต้องการให้แสดงอย่างหนึ่ง ในขณะที่คนหนึ่งหวังให้แสดงไปอีกอย่างหนึ่ง ความคาดหวังเหล่านั้นไม่เป็นไปในทางเดียวกัน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ความขัดแย้งทางบทบาทเกิดขึ้นเมื่อบทบาทของปัจเจกบุคคล ๒ บทบาท จำเป็นต้องมีพฤติกรรมแตกต่างกัน เช่น บทบาทของลูกชายหรือลูกสาวต้องการเข้าร่วมงานของครอบครัว ในขณะที่บทบาทของนักเรียนต้องเข้าเรียนเพื่อสอบปลายภาค บุคคลที่ต้องกระทำหน้าที่สองบทบาทให้สมบูรณ์จึงตกอยู่ในสถานการณ์ของความขัดแย้งทางบทบาท ความขัดแย้งทางบทบาทแยกได้เป็น ๒ ชนิด คือ (๑) ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Conflict between Roles) บทบาท ๒ อย่าง หรือมากกว่านั้น อาจจะถูกกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ที่ขัดแย้งกัน เช่น ภรรยาที่เป็นลูกจ้างพบว่า ความต้องการของงานมีความขัดแย้งกับหน้าที่ในบ้าน ตำรวจบางครั้งก็ต้องเลือกระหว่างหน้าที่กับจับกุมเพื่อน และ (๒) ความขัดแย้งในบทบาทเดียว (Conflict within a Single Role) เป็นความขัดแย้งที่เป็นโครงสร้าง (เกิดอยู่ภายใน) เช่น ในหมู่พระภิกษุณีกายการอลิกล ความขัดแย้งระหว่างการปฏิญาณถือพรหมจรรย์กับความปรารถนาแต่งงาน เป็นมูลเหตุสำคัญของความตึงเครียดทางบทบาท

กระบวนการในการลดความตึงเครียดทางบทบาทและการป้องกันตนเองจากความรู้สึกผิด มีอยู่ด้วยกัน ๓ วิธี คือ

วิธีที่ ๑ การให้ความเป็นเหตุผล (Rationalization) โดยการนำสถานการณ์ที่เป็นปัญหามาให้คำนิยามใหม่ด้วยศัพท์ที่บุคคลและสังคมยอมรับได้ เช่น หลักคำสอนของคาทอลิกที่เกี่ยวกับสงครามที่ชอบธรรมกับสงครามที่ไม่ชอบธรรม ทำให้ชาวคริสต์เฒ่าทั้งสองฝ่ายทำการสังหารมวลชนด้วยสำนึกที่ปลอดโปร่ง การให้ความเป็นเหตุเป็นผลจึงเป็นการปกปิดความจริง ปิดกั้นการรับรู้ถึงความขัดแย้ง มีอยู่

วิธีที่ ๒ การจัดแยกเป็นสัดส่วน (Compartmentalization) โดยการแยกบทบาทของบุคคลออกเป็นส่วน ๆ เพื่อที่จะสนองตอบความต้องการที่ละบทบาท เช่น ทหารและหน่วยปราบปรามของนาซีที่โหดร้าย กลายเป็นพ่อที่ใจดีและสามีน่ารัก เพราะพวกเขาแยกบทบาทของงานและบทบาททางครอบครัวออกจากกันอย่างเด็ดขาด

^{๒๒} สนธยา พลศรี, *หลักสังคมวิทยา*, หน้า ๑๒๕.

วิธีที่ ๓ การพิจารณาวินิจฉัย (Adjudication) เป็นระเบียบการที่เป็นรูปแบบ เพื่อผลการตัดสินใจอันยุ่งยากในความขัดแย้งทางบทบาท ไปให้ฝ่ายที่สาม โดยการขจัดความรับผิดชอบหรือความรู้สึกผิดของปัจเจกบุคคลออกไป เช่น สมาคมวิชาชีพที่ได้พัฒนาระเบียบปฏิบัติขึ้นเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางบทบาท การตัดสินพฤติกรรมตามบทบาทที่เหมาะสมโดยสมาคมวิชาชีพหรือสหภาพแรงงาน จึงหมายถึงปัจเจกบุคคลได้หลุดพ้นหน้าที่การตัดสินใจด้วยตนเองแล้ว นั้นย่อมหมายความว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งทางบทบาท สมาคมจะเป็นผู้ชี้ขาดว่า ต้องแสดงบทบาทใดจึงจะเหมาะสมตามที่ถูกคาดหวัง

วิธีทั้ง ๓ ดังที่กล่าว สองอย่างแรก เป็นไปโดยไม่รู้สึกตัวและไม่ตั้งใจเท่านั้น จึงจะสำเร็จผล แต่อย่างสุดท้ายจำเป็นต้องเป็นไปโดยรู้สึกตัวและตั้งใจจึงจะสำเร็จผลคือออกจากความขัดแย้งทางบทบาทได้

โดยแท้จริง รูปแบบของความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) มีอยู่ ๔ รูปแบบ ดังนี้ (๑) ความขัดแย้งภายในตัวผู้ส่งข่าวหรือผู้ที่ออกคำสั่ง (Intra-Sender Conflict) เช่น กรณีที่หัวหน้าทีม ต้องทำงานในบทบาทที่เท่าเทียมกันในทีม ในขณะเดียวกันก็มีบทบาทเป็นผู้บริหารด้วย ต้องทำหน้าที่สั่งการและบังคับบัญชาด้วยจะมีบทบาทที่เท่าเทียมกัน ในทุกบทบาทคงเป็นไปได้ยาก จึงทำให้เกิดความขัดแย้งภายในตัวเองขึ้น (๒) ความขัดแย้งระหว่างผู้ส่งข่าวหรือผู้ที่ออกคำสั่ง (Inter-Sender Conflict) เกิดจากคนในกลุ่มมีความขัดแย้งกับคนในกลุ่มอื่น ๆ ที่มีบทบาทเดียวกันทำให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างกลุ่ม (๓) ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Inter-Role Conflict) เมื่อบทบาทต่างกันทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ต่างกันด้วย แต่เมื่อต้องมาทำงานร่วมกันจะพบว่าพฤติกรรม ที่เข้ากันไม่ได้ เช่น เมื่อหัวหน้าขอให้ช่วยทำงานล่วงเวลาเพื่อให้งานเสร็จ ในขณะเดียวกันก็กังวลกับบทบาทการเป็นแม่บ้านที่ต้องดูแลลูกหลังเลิกงาน ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นระหว่าง เรื่องงานกับบทบาทส่วนตัวที่มีอยู่ และ (๔) ความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบทบาท (Person-Role Conflict) เกิดขึ้นเมื่อเรามีบทบาทอย่างหนึ่ง แต่ไม่สามารถทำตามบทบาทที่ตนมีได้หรือการที่บุคคลมีความต้องการอย่างหนึ่ง แต่ตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้นั้นทำตามความต้องการของตนเองไม่ได้จะเกิดความขัดแย้งขึ้นได้^{๒๓}

สรุปได้ว่า ความขัดแย้งทางบทบาทเป็นความขัดแย้งในการกระทำหรือการแสดงบทบาท ซึ่งเกิดจากการที่บุคคลต้องรับบทบาทหลายในเวลาเดียวกัน และเมื่อบุคคลมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ก็จะถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามสถานภาพนั้น ๆ ส่งผลให้บุคคลนั้นอาจต้องแสดงบทบาทแต่ละอย่างนั้นไม่สอดคล้องกัน เช่น กรณีที่หัวหน้าทีมต้องทำงานในบทบาทที่เท่าเทียมกันในทีม ในขณะเดียวกันก็มีบทบาทเป็นผู้บริหารที่จะต้องทำหน้าที่สั่งการและบังคับบัญชาด้วย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แนวทางในการป้องกันปัญหานี้ คือ ต้องหลีกเลี่ยงการมีหลายบทบาทในขณะเดียวกัน แต่ก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก

^{๒๓} Moorhead G., Griffin R.W., **Organizational Behavior: Managing People and Organizations**, (New Delhi: Virenda Kumar Arya AITBS Publishers, 2001), p. 214.

๒.๑.๕ ทฤษฎีบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย ทฤษฎีบทบาท เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง ส่วนปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพและแสดงบทบาทตามสถานที่ครอบครอง จะมีลักษณะที่สำคัญ ๒ อย่าง คือ (๑) ลักษณะเกี่ยวกับตน (Self-Related Characteristics) ได้แก่ ลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลตามที่เขาคิดว่าเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น (Self-Conception) ลักษณะนี้จะมีผลต่อการประพฤติตามสถานภาพที่เขาดำรง และจะเป็นฐานในการเลือกความคาดหวังประเภทต่าง ๆ มาเป็นแนวในการประพฤติตามสถานภาพ และ (๒) ความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท (Role Playing Skills and Capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล ส่วนทักษะเป็นสิ่งที่เรียนรู้ภายหลัง แต่ทั้งสองสิ่งก็เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หากไม่มีความสามารถเป็นทุนทักษะก็ไม่สามารถเกิดได้ ด้วยทักษะและความสามารถในการแสดงนี้เองทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้แตกต่างกัน^{๒๔}

ทฤษฎีบทบาท มีลักษณะสำคัญตามตัวแบบ ๕ แบบ ได้แก่

แบบที่ ๑ บทบาทในการทำงาน (Function Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้ว่าด้วยบทบาทหรือพฤติกรรมอันเป็นลักษณะของบุคคลที่มีอำนาจทางสังคมภายในระบบสังคมที่มั่นคง

แบบที่ ๒ บทบาทที่เป็นปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้มุ่งไปที่บทบาทของผู้กระทำไปแต่ละคน วิวัฒนาการของบทบาทต่าง ๆ โดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเข้าใจ และตีความหมายของพฤติกรรมเหล่านั้นเป็นตัวแบบ

แบบที่ ๓ บทบาทของโครงสร้าง (Structural Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้มุ่งต่อโครงสร้างหรือตำแหน่งทางสังคม

แบบที่ ๔ บทบาทขององค์การ (Organization Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้มุ่งต่อบทบาทต่าง ๆ ที่มาด้วยกันกับตำแหน่งทางสังคมที่ถือเป็นอันเดียวกันในระบบสังคมที่วางโครงการไว้ก่อน และเป็นระบบที่มุ่งงานและมีการจัดลำดับขั้นไว้เป็นอย่างดี

แบบที่ ๕ บทบาทของความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Role Theory) : ทฤษฎีประเภทนี้มุ่งถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทที่คาดหวังและพฤติกรรม^{๒๕}

บทบาท (Role) ที่ใช้พูดถึงความคิดทางวิชาการซึ่ง ยอร์จ ซิมเมล (George Semmei) ใช้เป็นคนแรกในปี ค.ศ. ๑๙๒๐ (พ.ศ. ๒๔๖๓) ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๒๑ ปาร์ค (Park) และ เบอร์เกส (Burgess) ใช้ในบทความเรื่อง The Self as the Individual Conception of His Role และต่อมานักทฤษฎีที่สำคัญของบทบาทได้อธิบายขยายความเรื่องทฤษฎีบทบาทไว้ พอสรุปไว้ ดังนี้

^{๒๔} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น, หน้า ๖.

^{๒๕} ประพันธ์ อำพันธ์ประสิทธิ์, จิตวิทยาสังคม, (สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

๑. ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory) ทฤษฎีนี้ ระบุว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ เช่น บุคลิกของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย^{๒๖}

๒. ทฤษฎีบทบาทของแนเดล (Nadel's Role Theory) ทฤษฎีนี้ ระบุว่า บทบาทคือ ส่วนประกอบที่ส่งผลถึงพฤติกรรม ๓ ลักษณะ ดังสมการ

$$P = f(a, b, c \dots)$$

เมื่อ P คือ บทบาท

a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดไม่ได้

c คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาทและส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย^{๒๗}

๓. ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) ทฤษฎีนี้ ระบุว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเป็นนักเรียนเพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ โดยทั่วไปมีลักษณะ ดังนี้

- ในสถานใด ๆ บุคคลจะมีพฤติกรรมที่ให้ผลตอบแทนมากที่สุดและให้ผลร้ายน้อยที่สุด
- บุคคลจะมีพฤติกรรมซ้ำพฤติกรรมในอดีตที่ให้ผลตอบแทนงาม
- บุคคลจะมีพฤติกรรมซ้ำกับสถานการณ์ที่คล้ายกับอดีต ซึ่งให้ผลตอบแทนงาม
- สิ่งเร้าที่ให้ผลตอบแทนงามในอดีต จะก่อให้เกิดพฤติกรรมทำนองเดียวกับอดีตอีก
- พฤติกรรมซ้ำจะเกิดขึ้นต่อไปเรื่อย ๆ ถ้าหากยังได้รับผลตอบแทน
- บุคคลจะไม่พึงพอใจ ถ้าหากพฤติกรรมนั้นเคยได้รับผลตอบแทนในอดีต แต่ไม่ได้รับผลตอบแทนในปัจจุบัน
- บุคคลยังได้รับรางวัลจากพฤติกรรมเฉพาะอย่างใดมากขึ้นเท่าใด พฤติกรรมนั้นก็ลดลงค่าลงเพียงนั้น และมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอื่นเพื่อแสวงหารางวัลอย่างอื่นต่อไป^{๒๘}

^{๒๖}พิทยา บวรวัฒนา, รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวการศึกษา (ค.ศ.๑๙๗๐-ค.ศ.๑๙๘๐), พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔.

^{๒๗}สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ทฤษฎีและการปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๔๓), หน้า ๖๙.

^{๒๘}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๗.

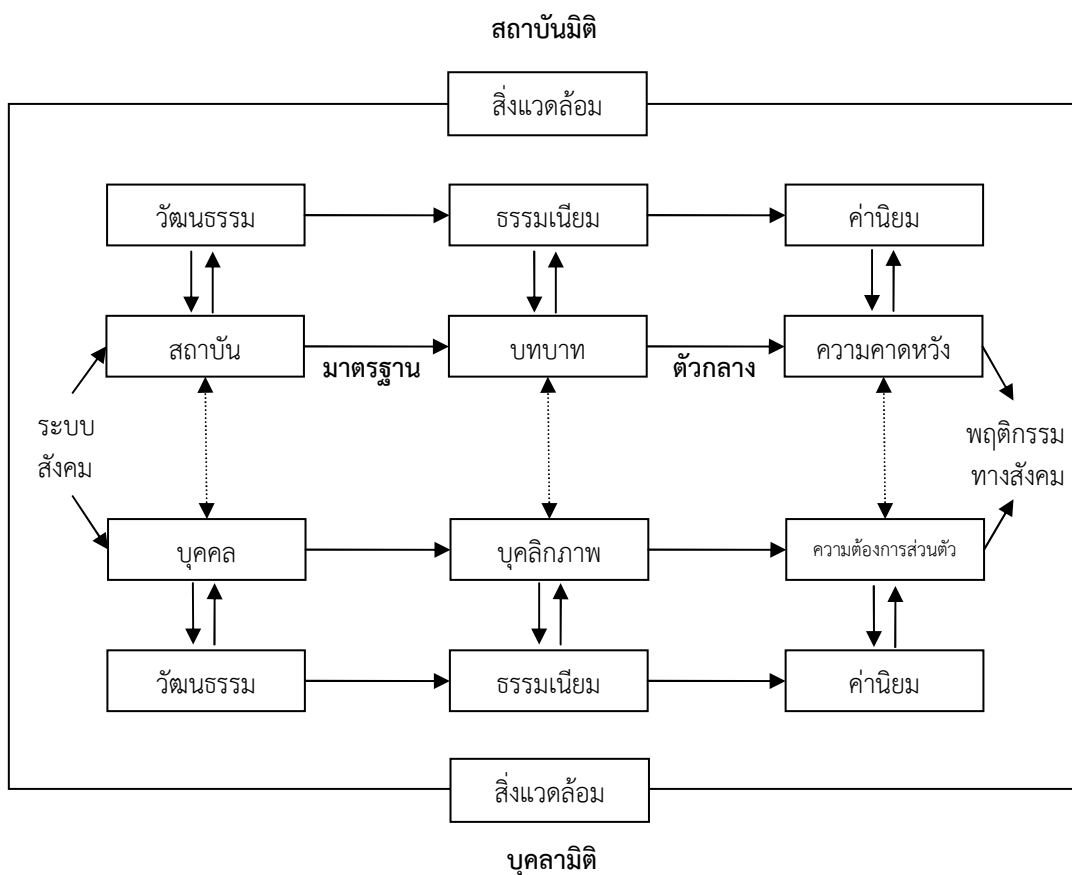
๔. ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's Role Theory) ทฤษฎีนี้ ระบุว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลมีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว โดยความจำเป็นทางบทบาทหน้าที่มี ๔ ประการ คือ

- การปรับตัว ต้องปรับเข้ากับความเป็นแรงกดดัน (ฉุกละหุก) จากภายนอก ต้องปรับเข้ากับสิ่งแวดล้อมและปรับสิ่งแวดล้อมไปสู่ความจำเป็น
- การบรรลุเป้าหมาย ต้องกำหนดและบรรลุเป้าหมายเบื้องต้น
- การบูรณาการ ต้องสร้างระบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่าง ๆ
- การรักษาแบบแผนไว้ ระบบต้องดำรงไว้ รักษา ฟื้นฟู ทั้งการกระตุ้นปัจเจกชน และแบบแผนทางวัฒนธรรม ที่สร้างและสนับสนุนแรงจูงใจนั้นสิ่งจำเป็นพื้นฐานเหล่านี้ เชื่อมกับระบบอินทรีย์ทางชีวภาพ ระบบบุคลิกภาพ ระบบทางสังคม และระบบทางวัฒนธรรม^{๒๙}

๕. ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory) ทฤษฎีนี้ ระบุว่า บทบาท คือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคลและบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ^{๓๐}

^{๒๙}เชษฐา พวงหัตถ์, “ทฤษฎีสังคมและการทำความเข้าใจสถานะสมัยใหม่ของแอนโธนี กีดเดนส์”, ในวารสารร่วมพฤษ, ปีที่ ๒๖ (ตุลาคม ๒๕๕๐-มกราคม ๒๕๕๑): ๙.

^{๓๐}พิทยา บวรวัฒนา, รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวการศึกษา (ค.ศ.๑๙๗๐-ค.ศ.๑๙๘๐), หน้า ๑๕.

ภาพที่ ๒.๓ กระบวนกรระบบสังคม^{๓๑}

นอกจากทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ที่กล่าวข้างต้น ยังมีทฤษฎีอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทของบุคคล คือ ทฤษฎีกระบวนกรระบบสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในระบบสังคมหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วย ๒ ด้าน คือ ด้านสถาบันมิติ (Nomothetic Dimension) และด้านบุคคลมิติ (Idiographic Dimension) ดังนี้

๑. ด้านสถาบันมิติ ประกอบด้วย

- สถาบัน (Institution) ได้แก่ หน่วยงานหรือองค์กร ซึ่งจะเป็น กรม กอง โรงเรียน โรงพยาบาล บริษัท ร้านค้า หรือโรงงานต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรม (Culture) ของหน่วยงานหรือองค์กรนั้นครอบคลุมอยู่

- บทบาทตามหน้าที่ (Role) สถาบันจะกำหนดบทบาท หน้าที่ และตำแหน่งต่าง ๆ ให้บุคคลปฏิบัติ มีกฎและหลักการอย่างเป็นทางการ และมีธรรมเนียม (Ethics) การปฏิบัติที่มีอิทธิพลต่อบทบาทอยู่

^{๓๑} ทองอินทร์ วงศ์โสธร, ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา, (นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๘.

- ความคาดหวังของสถาบันหรือบุคคลภายนอก (Expectations) เป็นความคาดหวังที่สถาบัน หรือบุคคลภายนอกคาดหวังว่าสถาบันจะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เช่น โรงเรียนมีความคาดหวังที่จะต้องผลิตนักเรียนที่ดีมีคุณภาพ ความคาดหวังมีค่านิยม (Values) ของสังคมครอบคลุมอยู่

๒. ด้านบุคลาณัติ ประกอบด้วย

- บุคลากรแต่ละคน (Individual) ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันนั้น ๆ เป็นบุคคล ในระดับต่าง ๆ เช่น ในโรงเรียนมีผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ คนงาน ภารโรง มีวัฒนธรรมย่อยที่ครอบคลุมต่างไปจากวัฒนธรรมโดยรวม

- บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ เจตคติ อารมณ์ และแนวคิด ซึ่งบุคคลที่เข้ามาทำงานในสถาบันนั้นจะมีความแตกต่างปะปนกันอยู่และมีธรรมเนียมของแต่ละบุคคลเป็นอิทธิพลครอบงำอยู่

- ความต้องการส่วนตัว (Need - dispositions) บุคคลที่มาทำงานสถาบันมีความต้องการที่แตกต่างกันไป บางคนทำงานเพราะต้องการเงินเลี้ยงชีพ บางคนทำงานเพราะความรัก บางคนต้องการเกียรติยศชื่อเสียง ความก้าวหน้า บางคนต้องการการยอมรับ บางคนต้องการความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีค่านิยมของตนเองครอบคลุมอยู่^{๓๒}

สรุปได้ว่า ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง และยังมีทฤษฎีอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทของบุคคลด้วย เช่น ทฤษฎีกระบวนการระบบสังคม เป็นต้น และทฤษฎีบทบาทที่ได้รับการยอมรับเป็นทฤษฎีของนักสังคมวิทยาหลายท่าน ได้แก่ (๑) ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory) ระบุว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท (๒) ทฤษฎีบทบาทของแนเดล (Nadel's Role Theory) ระบุว่า บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลถึงพฤติกรรม (๓) ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) ระบุว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ (๔) ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's Role Theory) ระบุว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน และ (๖) ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory) ระบุว่า บทบาท คือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคลและบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ เป็นต้น

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๒.๑ ความเป็นมาของพระสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย ความเป็นมาของพระสงฆ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ในทางพระพุทธศาสนามีการบวชหลายประเภทด้วยกัน ตั้งแต่ เอหิภิกขุอุปสัมปทา ตีสรณคณูปสัมปทา และญัตติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทา ซึ่งเป็นการให้อุปสมบทโดยพระพุทธเจ้า พระสาวก และหมู่สงฆ์ ตามลำดับ ดังนี้

ก. เอหิภิกขุอุปสัมปทา

การอุปสมบทพระสงฆ์สาวกเข้าสู่องค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล แรกเริ่มเดิมทีกระทำโดยพระพุทธเจ้าพระองค์เดียว โดยหลังจากที่ทรงได้ตรัสรู้ในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ตามลำพังพระองค์เดียว ในขั้นนั้นยังไม่มีพระสงฆ์เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ต่อมาเมื่อเหตุการณ์เกิดหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๒ เดือน คือ มีสมาชิกใหม่เข้ามาในพระพุทธศาสนา เมื่อคราวที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ท่านอัญญาโกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรม แล้วขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะ ด้วยพระพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”^{๓๓}

พระอัญญาโกณฑัญญะนี้ เป็นบุตรของพราหมณ์มหาศาล ในบ้านพราหมณ์ชื่อว่า โทณวัตถุ ซึ่งไม่ห่างไกลจากกรุงกบิลพัสดุ์ เดิมเรียกชื่อว่า โทณทัตถะ สาเหตุที่มีคำว่า อัญญา นำหน้าก็เพราะท่านได้บรรลุโสดาปัตติมารค พระพุทธเจ้าทรงทราบว่าเป็นเช่นนั้น ได้ดวงตาเห็นธรรม ทรงเปล่งพระอุทานว่า อญญาสิ วต โภ โกณฑัญญะ อญญาสิ วต โภ โกณฑัญญะ ผู้เจริญได้รู้แล้วหนอ^{๓๔} เพราะอาศัยคำว่า อญญาสิ ที่แปลว่า ได้รู้แล้ว คำว่า อัญญา จึงนำหน้าชื่อของท่านตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา และได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายด้านรัตติญญ^{๓๕} พระอัญญาโกณฑัญญะจึงถือเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนาแห่งพระศาสดาพระนามว่าโคตมนี้ และในการการสรรหาและรับเข้าเป็นศาสนบุคคลหรือเป็นบุคลากรแรกของคณะสงฆ์นั้น พระพุทธเจ้าทรงกระทำด้วยพระองค์เอง โดยทรงมีกระบวนการในการคัดสรรอย่างยิ่งยวด ดังนี้

^{๓๓}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๘/๒๓.

^{๓๔}บรรจบ บรรณรุจิ, อีสติมหาสาวก, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕-๑๘.

^{๓๕}รัตติญญ แปลว่า ผู้รู้ราตรี ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓๘-๓๓๙.

หลังจากที่ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณได้ ๗ วัน พระผู้มีพระภาคเสด็จไปในที่สงัดลึกเร้นอยู่ ได้มีปริวิตกแห่งจิตขึ้นว่า ยังไม่ควรประกาศธรรมที่ได้บรรลุแล้วโดยยาก เพราะธรรมนี้อันสัตว์ผู้มีราคะโทสะครอบงำแล้วไม่ตรัสรู้ได้โดยง่าย เมื่อเป็นเช่นนี้ พระองค์จึงน้อมไปเพื่อความชวนชวายน้อย ไม่น้อมไปเพื่อแสดงธรรม ครั้นนั้น ท้าวสหัมบดีพรหม ทราบพระปริวิตกแห่งจิตของพระผู้มีพระภาค จึงมาปรากฏเข้าเฝ้าทูลขอให้แสดงธรรม พระผู้มีพระภาคทรงรับคำทูลอาราธนาของพรหมและทรงอาศัยความกรุณาในหมู่สัตว์ จึงทรงตรวจดูสัตว์โลกด้วยพุทธจักขุ เมื่อทรงตรวจดูแล้วได้ทรงเห็นสัตว์ทั้งหลายว่ามีสติปัญญาระดับความสามารถที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เหล่าสัตว์ที่มีธูลีในดวงตาน้อยก็มี ที่มีกิเลสในดวงตามากก็มี ที่มีอินทรีย์แก่กล้าก็มี ที่มีอินทรีย์อ่อนก็มี ที่มีอาการดีก็มี ที่มีอาการทรามก็มี ที่จะสอนให้รู้ได้โดยง่ายก็มี ที่จะสอนให้รู้ได้โดยยากก็มี บางพวกที่ตระหนักในโทษภัยในโลกก็มี ทั้งนี้อุปมาเหมือนดังในกอบอุบล กอบพุมหรือกอบุณทริก^{๓๖}

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตอบท้าวสหัมบดีพรหมว่า เราเปิดประตูอมตะแก่ท่านแล้ว สัตว์เหล่าใดจะฟัง จงปล่อยศรัทธามาเถิด ท่านพรหม เพราะเรามีความสำคัญในความลำบากจึงมิได้แสดงธรรมที่ประณีตล่องแคล่วในหมู่มนุษย์ ครั้นท้าวสหัมบดีพรหมทราบบว่า พระผู้มีพระภาคทรงประทานโอกาสเพื่อจะแสดงธรรมแล้วจึงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคทำประทักษิณแล้วอันตรธานไป^{๓๗}

สติปัญญาและระดับความสามารถของสัตว์โลกที่เป็นไปต่าง ๆ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงยกบ่าวเหล่าต่าง ๆ มาเปรียบไว้ ความว่า “บุคคลผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลันแต่พอยกหัวข้อขึ้นแสดงเท่านั้น เรียกว่า อุกมฺหิตฺตญฺญู เทียบกับบ่าวพื้นน้ำ แต่พอสัมผัสสระมีตะวันก็จะบาน ณ วันนั้น บุคคลผู้สามารถรู้เข้าใจได้ต่อเมื่อท่านอธิบายความพิสดารออกไป เรียกว่า วิปจิตฺตญฺญู เทียบกับบ่าวปริ่มน้ำจักบานต่อวันรุ่งขึ้น บุคคลผู้พอจะหาทางคอยชี้แจงแนะนำใช้วิธีการยกเยื้องให้เข้าใจได้ต่อ ๆ ไป เรียกว่า เนยยะ เทียบกับบ่าวงามใต้พื้นน้ำ จักบานในวันต่อ ๆ ไป บุคคลผู้แก้ปัญหา มีดวงตามืดมิดยังไม่อาจให้บรรลุคุณวิเศษได้ในชาตินี้ เรียกว่า ปทปรมะ เทียบกับบ่าวจมน้ำ จักเป็นรักษาแห่งปลาและเต่า”^{๓๘} อุปมาดังกล่าวนี้ ประกอบกับที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระกรุณาต่อหมู่สัตว์ พระองค์จึงทรงน้อมพระทัยไปใน การที่จะแสดงธรรมโปรด ซึ่งในคราวนั้นทรงนึกถึงผู้ที่ควรจะแสดงธรรมโปรดก่อน เช่น อาหารดาบส กาลามโคตร และอุทกดาบส รามบุตร ทรงเห็นเป็นบัณฑิตฉลาดหลักแหลม มีปัญญา มีธูลีในตาน้อย ถ้าทั้งสองท่านได้ฟังธรรมนี้ ก็จะพึงรู้ได้ฉับพลัน แต่น่าเสียดายที่ดาบสสองท่านนั้นถึงแก่กรรมไปก่อนหน้านี้ ต่อจากนั้นก็ทรงนึกถึงเบญจวัคคีย์ แล้วเสด็จไปที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ทั้งนี้เพราะเหล่าเบญจวัคคีย์เป็นศิษย์มาก่อน ทรงรู้อุปนิสัยดี ย่อมแสดงธรรมโปรดให้เข้าใจง่ายกว่าผู้อื่น ซึ่งก็สัมฤทธิ์ผลดังนั้น^{๓๙}

^{๓๖}วิ.ม. (ไทย) ๔/๗/๑๑-๑๕.

^{๓๗}วิ.ม. (ไทย) ๔/๗/๑๑.

^{๓๘}อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๓๓/๒๐๒.

^{๓๙}วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒/๑๘-๒๐.

ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงมีกระบวนการในการคัดสรรสาวกเข้ามาเป็นบุคลากรแห่งพระพุทธศาสนา และพระพุทธองค์ใช้หลักการนี้เพื่อคัดสรรศาสนาบุคคลด้วยพระองค์เองตลอดระยะเวลา ๔๕ ปี พระพุทธองค์ทรงกระทำเป็นกิจวัตรประจำวันตามวิสัยของพระพุทธเจ้า คือ พุทธกิจที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเป็นประจำในแต่ละวัน เรียกว่า พุทธกิจ ๕ ดังนี้

ปุพฺพณฺเห ปิณฺทปาตณฺจ เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาต

สายณฺเห ธมฺมเทศนํ เวลาเย็นทรงแสดงธรรม

บิโทเส ภิกฺขุโธวาทํ เวลาค่ำประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ

อหฺมรตฺเต เทวปญฺหนํ เที่ยงคืนทรงตอบปัญหาเทวดา

ปัจจุสฺสเว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนํ จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรดหรือไม่

ในระหว่างเวลา ๔๕ ปีแห่งการบำเพ็ญพุทธกิจ พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปประทับจำพรรษา ณ สถานที่ต่าง ๆ^{๔๐} มีเหตุการณ์สำคัญ ดังนี้

พรรษาที่ ๑ ปาอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้กรุงพาราณสี (โปรดพระเบญจวัคคีย์)

พรรษาที่ ๒-๓-๔ พระเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ (ระยะประดิษฐานพระศาสนา เริ่มแต่โปรดพระเจ้าพิมพิสาร ได้อัครสาวก ฯลฯ เสด็จจนครบปีพัสดุครั้งแรก ฯลฯ อนาคตบัณฑิตพิเศษเป็นอุบาสกถวายพระเชตวัน พรรษาที่ ๓ นำจะประทับที่พระเชตวัน นครสาวัตถี)

พรรษาที่ ๕ ภูมการในป่ามหาวัน นครเวสาลี (โปรดพุทธบิดาปรีณิพพานที่กรุงกบิลพัสดุ์ โปรดพระญาติที่วิวาทเรื่องแม่น้ำโรहिณี มหาปชาบดีผนวช เกิดภิกษุณีสงฆ์)

พรรษาที่ ๖ มกุลลบรรพต (ภายหลังทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ที่นครสาวัตถี)

พรรษาที่ ๗ ดาวดึงส์เทวโลก (แสดงพระอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดา)

พรรษาที่ ๘ เภสกลวัน ใกล้เมืองสุภุมาริรี แคว้นภัคคะ (พบนกุลบิดาและนกุลมารดา)

พรรษาที่ ๙ โฆสิตาราม เมืองโกสัมพี

พรรษาที่ ๑๐ ปาตัมบาลปาริเลยยกะ ใกล้เมืองโกสัมพี (คราวที่ภิกษุชาวเมืองโกสัมพีทะเลาะกัน)

พรรษาที่ ๑๑ หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อเอกนาถา

พรรษาที่ ๑๒ เมืองเวรัญชา

พรรษาที่ ๑๓ จาลิยบรรพต

พรรษาที่ ๑๔ พระเชตวัน (พระราหุลอุปสมบทคราวนี้)

^{๔๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๖๘-๒๖๙.

พรรษาที่ ๑๕ นิโครธาราม นครกบิลพัสดุ์

พรรษาที่ ๑๖ เมืองอาฬวี (ทรมานอาฬวกยักษ์)

พรรษาที่ ๑๗ พระเวฬุวัน นครราชคฤห์

พรรษาที่ ๑๘-๑๙ จาลิยบรรพต

พรรษาที่ ๒๐ พระเวฬุวัน นครราชคฤห์ โปรตมหาโจรลงคุลิมาล

พรรษาที่ ๒๑-๔๔ ประทับสลับไปมา ณ พระเชตวันกับบุพพาราม พระนครสาวัตถี (รวมทั้งคราวก่อนนี้ด้วย อรรถกถาว่าพระพุทธเจ้าประทับที่เชตวันาราม ๑๙ พรรษา ณ บุพพาราม ๖ พรรษา)

พรรษาที่ ๔๕ เวฬุคาม ใกล้นครเวสาลี

ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ๕ ประการ เป็นประจำในแต่ละวัน โดยกิจในปัจฉิมยาม คือ จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรดหรือไม่ หากทรงพิจารณาเห็นสัตว์ที่ควรจะเสด็จไปโปรด ก็จักทรงเสด็จพระราชดำเนินไปด้วยพระองค์เอง ซึ่งตามปรากฏในพระไตรปิฎกมีมากมายเกินกว่าจะยกมาได้ทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม พระพุทธเจ้าทรงสรรหาโดยการพิจารณาเห็นเวไนยสัตว์ที่เข้ามาในข่ายพระญาณแล้วจึงไปโปรดด้วยพระองค์เอง และเมื่อบุคคลผู้ที่ทรงเสด็จไปโปรดนั้นได้ทูลขอบวชเป็นภิกษุ และพระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นสมควรแล้ว ก็จักทรงประทานการบวชโดยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทาด้วยพระดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวไว้ดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”^{๔๑} พร้อมกับพระดำรัสนั้นเพศคุณาส์ของผู้นั้นก็อันตรธานไป ผู้นั้นมีศีรษะโล้นไม่ต้องโกน ครองผ้ากาสาวัตร มีบริขารครบ ๘ อย่าง คือ ไตรจีวร บาตร มีด เข็ม ประคดเอว และผ้ากรองน้ำ” และเมื่อพระพุทธองค์ทรงประทานการบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทานี้ พระสาวกรูปนั้นจึงนับเป็นศาสนบุคคลแห่งพระพุทธศาสนาที่มาจากการการสรรหาโดยพระพุทธเจ้า นั่นเอง

ข. ตีสรณคณูปสัมปทา

ในยุคเริ่มต้นของการประกาศพระพุทธศาสนา การประทานอนุญาตให้บุคคลเข้ามาบวชเป็นภิกษุยังมีไม่มาก การบวชได้รวมศูนย์อยู่ที่พระพุทธเจ้าพระองค์เดียว เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา ต่อมา เมื่อมีภิกษุเพิ่มขึ้นพอสมควรแล้ว พระพุทธเจ้าจึงทรงส่งพระภิกษุชุดแรกจำนวน ๖๐ รูปออกไปประกาศพระศาสนา แต่เนื่องจากสมาชิกของภิกษุยังมีน้อย พระองค์จึงทรงใช้วิธีให้แต่ละรูปแยกย้ายกันไปทำงานในทิศทางต่าง ๆ ให้ครอบคลุมพื้นที่ให้ได้มากที่สุด^{๔๒}

^{๔๑}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๑/๔๐.

^{๔๒}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

พระภิกษุที่ถูกส่งไปประกาศพระศาสนาในช่วงแรกนี้ มีหน้าที่ปลุกศรัทธาด้วยการแสดงธรรมโน้มน้าวจิตใจให้คนมาเลื่อมใสในศาสนา แต่ไม่มีอำนาจในการรับผู้ที่เลื่อมใสเข้าสู่สงฆ์หรือบวชให้ เมื่อมีผู้ประสงค์จะบวช พระภิกษุเหล่านั้นจะต้องพากลุ่มชนผู้ประสงค์จะบวชกลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อให้ทรงพิจารณาบวชให้ พระพุทธองค์ทรงเล็งเห็นปัญหาตรงนี้ว่าการรวมศูนย์การบวชไว้กับพระองค์ นอกจากจะสร้างความลำบากให้แก่พระภิกษุผู้ประกาศศาสนาและกุลบุตรผู้ประสงค์จะออกบวชแล้ว ยังเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของพระศาสนาอีกด้วย พระองค์จึงทรงอนุญาตให้พระสาวกแต่ละรูปที่ออกทำงานประกาศศาสนาสามารถบวชหรือรับสมาชิกใหม่เข้าสู่สงฆ์ได้ด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการบวชแบบนี้เรียกว่า ติสรณคมนูปสัมปทา^{๔๓}

การบวชโดยวิธีติสรณคมนูปสัมปทาพระสาวกจะเป็นผู้บวชให้กุลบุตรผู้มีความตั้งใจจริง มีคุณสมบัติครบถ้วนเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์^{๔๔} ติสรณคมนูปสัมปทา เป็นการบวชด้วยวิธีการขอถึงพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง การบวชแบบนี้ เกิดขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ส่งภิกษุที่เป็นพระสาวกไปประกาศศาสนาแล้ว ได้มีกุลบุตรที่ฟังธรรมแล้วเกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอยากบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา พระสาวกเหล่านั้นต้องพากุลบุตรผู้มุ่งบรรพชาอุปสมบทมารับการบรรพชาอุปสมบทจากพระพุทธเจ้า เพราะในขณะนั้นยังเป็นการบวชแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา ยังไม่มีการประกาศเปลี่ยนแปลงการบวชเป็นแบบอื่น พระพุทธเจ้าทรงรู้ด้วยพระญาณว่า การที่ภิกษุทั้งหลายนำกุลบุตรมาให้พระองค์บรรพชาอุปสมบทนั้น เป็นการยากลำบาก จึงทรงอนุญาตว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ท่านทั้งหลายนั้นแหละ จงให้บรรพชา จงให้อุปสมบทในที่ศนั้น ๆ ในชนบทนั้น ๆ เกิด”^{๔๕}

ต่อมา กุลบุตรที่มีศรัทธาเลื่อมใสมีประสงค์จะบรรพชาอุปสมบท พระสาวกก็สามารถบวชได้เลย การบรรพชาอุปสมบทมีขั้นตอนดังนี้

๑. ผู้บรรพชาและอุปสมบท ทำการปลงผมและโกนหนวดเคราให้เรียบร้อย
๒. ผู้บรรพชาและอุปสมบทครองผ้ากาสายะ^{๔๖} ให้ห่มอุตตราสงค์^{๔๗} เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง
๓. ผู้บรรพชาและอุปสมบท กราบเท้าภิกษุทั้งหลายแล้วนั่งกระโหย่ง แล้วให้ผู้บรรพชาและอุปสมบทประนมมือให้กล่าวตาม เธอจงกล่าวอย่างนี้ว่า

^{๔๓}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔/๔๓.

^{๔๔}แสวง อุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๒๙.

^{๔๕}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔/๔๒.

^{๔๖}ผ้ากาสายะ หมายถึง ผ้าย้อมฝาด หรือผ้าเหลืองสำหรับพระ ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนอักษรพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐.

^{๔๗}อุตตราสงค์ หมายถึง ผ้าห่ม เป็นผ้าผืนหนึ่งในจำนวน ๓ ผืน ของไตรจีวร ได้แก่ ผืนที่เรียกกันสามัญว่า จีวร ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๕๘.

พุทฺธ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ)

ธมฺม สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ)

สงฺฆ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ)

พุทฺธปิ พุทฺธ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๒)

พุทฺธปิ ธมฺม สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๒)

พุทฺธปิ สงฺฆ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๒)

ตติยมฺปิ พุทฺธ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๓)

ตติยมฺปิ ธมฺม สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๓)

ตติยมฺปิ สงฺฆ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ แม้ครั้งที่ ๓)

เพียงแค่นี้ก็สำเร็จเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา^{๔๘}

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตการบวชด้วยไตรสรณคมน์แล้ว ได้มีกุลบุตรมาบวชเป็นจำนวนมากและในจำนวนเหล่านี้ มีกลุ่มภิกษุที่ตั้งใจปฏิบัติตามหลักคำสอน และกลุ่มภิกษุที่ไม่สนใจปฏิบัติตามหลักคำสอน ทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่เหมาะสม กล่าวคือ

สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายยังไม่มีพระอุปัชฌาย์ ไม่มีผู้คอยตักเตือนพร่ำสอน จึงนั่งห่มไม่เรียบร้อย มีมารยาทไม่สมควร เวลาที่คนทั้งหลายกำลังบริโภค ก็ยืนบาตรเข้าไปบนของบริโภค บนของเคี้ยวบนของลิ้ม บนน้ำดื่ม บ้างออกปากขอแกง ขอข้าวสุกมาฉัน ส่งเสียงดังในโรงฉัน คนเหล่านั้นพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาในพฤติกรรมของสมณะเชื้อสายศากยบุตรทั้งหลายว่าเหมือนพวกพราหมณ์ในสถานที่เลี้ยงพราหมณ์ เมื่อภิกษุทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นกล่าวตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุผู้มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความระมัดระวังใฝ่การศึกษา จึงนำเรื่องไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย เมื่อทรงทราบ จึงทรงดำหนิว่า เป็นการกระทำของพวกโมฆบุรุษ มิได้ทำ คนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใสหรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้ว ได้ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยวยาก บำรุงยาก มากมาย ไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ย่ง่าย บำรุงง่าย มักน้อย สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดกิเลส อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยประการต่าง ๆ ทรงแสดงธรรมมีกาให้เหมาะสม ให้คล้อยตามกับเรื่องนั้นแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอุปัชฌาย์^{๔๙}

^{๔๘}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔-๔๒-๔๓.

^{๔๙}วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๔-๖๕/๘๑-๘๒.

การบวชด้วยถึงไตรสรณะหรือศีลสมาคมนุปสัมปทาหรือสรณคมนุปสัมปทานี้ เป็นวิธีการที่ทรงอนุญาตให้พระสาวกทำในยุคต้นพุทธกาล เมื่อคณะสงฆ์ยังไม่ใหญ่นัก ต่อมาเมื่อทรงอนุญาตวิธีญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทาแล้ว วิธีนี้ก็เป็นที่ใช้สำหรับสามเณร เท่านั้น^{๕๐}

ค. ญัตติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทา

หลังจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าส่งพระสาวกทั้ง ๖๐ รูป ออกไปประกาศพระพุทธศาสนา ยังสถานที่ต่าง ๆ โดยทรงประทานพระพุทธโอวาทที่แสดงอุดมการณ์หลักแห่งพระพุทธศาสนา ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทายาทและมนุษย์ทั้งหลาย”^{๕๑} คราวนั้น ส่งผลให้สถานที่ที่พระอริยสาวกเดินทางไปถึง มีผู้คนมานับถือพระพุทธศาสนากันมากเพิ่มขึ้น และยังมีคนอีกจำนวนมากที่อยากจะเข้ามาบวชเช่นกัน

คราวหนึ่ง พระอัสสชิได้ทำให้อุปติสสะและโกณฑัญญะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งขณะนั้นทั้งสองเป็นปริพาชก ต่างมีบริวาร ๒๕๐ คน อาศัยอยู่ที่กรุงราชคฤห์ และออกบวชเป็นศิษย์ของสัจจปริพาชก เรียนจนจบความรู้ของอาจารย์ก็ยังไม่พบสิ่งที่ตนเองต้องการ วันหนึ่งทั้งสองต่างก็สัญญาว่าจะไปค้นหาอาจารย์เพื่อที่จะหาวิชาความจริงของชีวิต และถ้าใครพบเจอก่อนก็ให้มาบอกกับอีกคนให้ทราบด้วย อุปติสสะได้มาพบพระอัสสชิ เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ได้เข้าไปกราบเรียนถามพระอัสสชิว่า ใครเป็นศาสดาของท่าน ศาสดาของท่านสอนเช่นไร พระอัสสชิทราบว่ายอุปติสสะเป็นนักบวชที่มีปัญญามากจึงกล่าวไปว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระศาสดาของเราทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับของธรรมเหล่านั้น พระองค์ทรงมีปกติสั่งสอนอย่างนี้ ด้วยปัญญาของอุปติสสะที่เคยฝึกฝนมาในอดีตชาติ จึงทำให้ได้ดวงตาเห็นธรรม จากนั้นจึงรีบกลับไปหาโกณฑัญญะและบอกเรื่องราวที่ตนเองได้ไปเจอมา หลังจากโกณฑัญญะฟังจบก็เกิดดวงตาเห็นธรรม ท่านทั้งสองได้พากันไปบอกข่าวนี้แก่อาจารย์สัจจปริพาชก แต่อาจารย์กลับไม่เชื่อ ทั้งสองจึงได้เดินทางไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพร้อมกับบริวารจำนวนหนึ่ง พระพุทธองค์ประทานการบวชแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา ภายหลังท่านทั้งสองก็ได้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์ พระพุทธองค์ได้ประทานนามของท่านทั้งสองว่า สารีบุตร และโมคคัลลานะ และยังได้ทรงแต่งตั้งให้เป็นอัครสาวก^{๕๒}

หลังจากที่พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะบวชได้ไม่นาน มีพราหมณ์เฒ่าคนหนึ่งชื่อ ราชะ ประสงค์จะบวชเป็นภิกษุแต่ไม่มีใครรูปใดเป็นอุปัชฌาย์บวชให้ ทำให้ราชพราหมณ์นั้นเกิดความทุกข์ใจจนซบผอม พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบความนั้น จึงตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า “ใครระลึกถึงความดีของพระราชนพราหมณ์ได้บ้าง” พระสารีบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ราชพราหมณ์ได้ถวายภิกษาแก่ข้าพระองค์ ๑ ทฬัท ข้าพระองค์ระลึกถึงความดีข้อนี้ได้พระพุทธเจ้าข้า”^{๕๓}

^{๕๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๖๘.

^{๕๑} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๕๒} วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๐-๖๒/๗๒-๗๘.

^{๕๓} พระพุทธโฆษาจารย์, พระธมมปทฎกถา (จตุตถ โภาโค), แปลโดย มหามกุฏราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑-๔.

พระพุทธเจ้าได้อนุญาตให้พระสาวกบวชให้ราธะ โดยวิธีอุตติจตุตถกรรม คือ การตั้งอุตติ ๑ ครั้ง และสวดกรรมวาจา ๓ ครั้ง มีภิกษุสงฆ์ร่วมประชุมครบองค์กำหนด ในเขตชุมชนเรียกว่า สีม่า^{๕๔} พระสาวกจึงเป็นพระอุปัชฌาย์รูปแรกของการบวชแบบครบองค์สงฆ์ และพระราธะถือเป็นภิกษุรูปแรกที่ได้รับการอุปสมบทด้วยวิธีอุตติจตุตถกรรมนี้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า นี่เป็นกระบวนการสรรหาศาสนบุคคลโดยหมู่สงฆ์เป็นครั้งแรก นั่นเอง ดังกล่าวนี เป็นการยืนยันว่า กระบวนการในการรับศาสนบุคคลเข้าสู่พระพุทธศาสนา ตั้งแต่บัดนั้นสืบมา พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ โดยได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมครบองค์กำหนด ซึ่งเป็นวิธีอุปสมบทที่สงฆ์เป็นผู้กระทำอย่างที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ที่เรียกว่า อุตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา^{๕๕} ประการสำคัญ คือ การบวช ต้องถึงพร้อมด้วยความครบถ้วนของสังฆกรรม เรียกว่า สมบัติ ๕^{๕๖} คือ

วัตถุสมบัติ วัตถุถึงพร้อม เช่น ผู้อุปสมบทเป็นชายอายุครบ ๒๐ ปี

ปริสสมบัติ บริษัทคือที่ประชุมถึงพร้อม สงฆ์ครบองค์กำหนด

สีมาสมบัติ เขตชุมชนถึงพร้อม เช่น สีมามีนิมิตต้องตามพระวินัยและประชุมทำในเขตสีมา

กรรมวาจาสมบัติ กรรมวาจาถึงพร้อม สวดประกาศถูกต้องครบถ้วน

อุตติสมบัติ อุตติถึงพร้อม คือคำเผด็จสงฆ์ถูกต้อง

อนุสาวนาสมบัติ อนุสาวนาถึงพร้อมคำหารือตกลงถูกต้อง

เมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทำให้กุลบุตรผู้มีความศรัทธาออกบวชมากยิ่งขึ้น พระสงฆ์เป็นหมู่ใหญ่ขึ้น ความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น การที่จะทรงยึดอำนาจไว้เฉพาะตัวบุคคลคือเฉพาะพระพุทธองค์นั้นไม่ทรงเห็นควร พระพุทธองค์ทรงดำริว่า หากพระพุทธองค์ปรินิพพานไป พระพุทธศาสนาก็จะดำรงอยู่เพียงเท่านั้น แต่ถ้ายกอำนาจให้แก่สงฆ์ โดยให้สงฆ์เป็นใหญ่แล้ว อำนาจก็จะตั้งอยู่ยืนยาวตลอดชั่วอายุของพระพุทธศาสนา^{๕๗} ดังนั้น จึงทรงยกเลิกการบวชแบบไตรสรณาคมน์ ทรงมอบให้คณะสงฆ์ดูแลกันเอง นับเป็นพัฒนาการการบวชภิกษุมายังจุดสูงสุดของพระพุทธศาสนา และกระบวนการในการรับศาสนบุคคลเข้าสู่พระพุทธศาสนาโดยหมู่สงฆ์ที่กระทำมาจนถึงปัจจุบัน

การบวชแบบอุตติจตุตถกรรมวาจานี้เป็นวิธีที่ให้คณะสงฆ์เป็นผู้กระทำการ และนับตั้งแต่อุปสมบทให้พราหมณ์สูงอายุชื่อราธะด้วยวิธีนี้ ปัจจุบันผู้ที่ประสงค์จะบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจะต้องบวชโดยวิธีการดังกล่าว เท่านั้น^{๕๘}

^{๕๔}วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๕๘-๒๕๙/๓๖-๓๙.

^{๕๕}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๘๙.

^{๕๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙๙.

^{๕๗}คณาจารย์โรงพิมพ์เลียงเชียง, หนังสือเรียนนักรธรรมชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต วิชาพุทธประวัติ, (กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๘.

^{๕๘}พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน), คู่มือพระอุปัชฌาย์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๙๕.

สรุปได้ว่า การอุปสมบทแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทาเป็นผลจากการพิจารณาบุคคลผู้ควรแก่การบรรพชาอุปสมบทเป็นศาสนบุคคลโดยพระพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ใช้พระญาณพิจารณาสัตว์ที่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะได้ไปโปรด ซึ่งส่วนหนึ่งก็ทูลขออุปสมบทและพระองค์ทรงประทานอุปสมบทให้ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา ด้วยพระดำรัสว่า เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวไว้ดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด (กรณีที่ไม่บรรลุอรหัตต์) ส่วนการอุปสมบทแบบติสรณคณอุปสัมปทาเป็นการบวชกุลบุตรโดยพระสาวกเป็นผู้บวชให้แก่กุลบุตรผู้มีความตั้งใจจริง มีคุณสมบัติครบถ้วนเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์ และได้มีการใช้กันในระยะสั้น ๆ ช่วงต้นพุทธกาล ก่อนที่จะทรงอนุญาตให้ใช้วิธีบวชโดยหมู่สงฆ์ในกาลต่อมา และทรงอนุญาตให้นาวีวินัยไปใช้ในการบรรพชาเป็นสามเณร เท่านั้น สำหรับการอุปสมบทแบบบัญญัติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทาเป็นวิธีบวชที่เกิดจากการที่พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ โดยให้ได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมครบองค์กำหนด ซึ่งเป็นวิธีอุปสมบทที่สงฆ์เป็นผู้กระทำอย่างที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

๒.๒.๒ ความหมายของพระสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย ความหมายของพระสงฆ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

คำว่า สงฆ์ หมายถึง ภิกษุ เช่น ของสงฆ์ พิธีสงฆ์ บางทีก็ใช้ควบกับคำว่า พระ หรือภิกษุเป็นพระสงฆ์ หรือภิกษุสงฆ์^{๕๙} ตามความเข้าใจทั่วไปคือ พระภิกษุในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ คือ หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามด้วย^{๖๐} พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา หมายถึง บุคคล ๒ ประเภท คือ

๑. อริยสงฆ์ หมายถึง พระอริยบุคคล คือ ผู้ปฏิบัติตนจนได้บรรลุมรรคผลตั้งแต่โสดาบันขึ้นไป ซึ่งแบ่งประเภทได้ ๓ ประเภท คือ แบบทั่วไป แบบพิสดาร และแบบตามความหลุดพ้น ดังนี้

- แบบทั่วไป พระอริยบุคคล ๔ ประกอบด้วย พระโสดาบัน พระสกทาคามีหรือพระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์

- แบบพิสดาร พระอริยบุคคล ๘ ประกอบด้วย พระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรค พระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผล พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผล พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผล

- ตามความหลุดพ้น พระอริยบุคคล ๗ ประกอบด้วย สัทธานุสारी อัมมานุสारी สัทธาวิมุต ญาณูปัตตะ กายสักขี ปัญญาวิมุต และอุภาโตภาควิมุต

^{๕๙}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๑,๑๕๕.

^{๖๐}คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๙.

๒. สมมติสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุและสามเณรที่บรรพชาอุปสมบทโดยวิธีที่ถูกต้องตามพระบรมพุทธานุญาตแล้ว อุทิศชีวิตศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัย แต่ยังมีได้บรรลุมรรคผลยังเป็นปุณณอยู่^{๖๑}

พระภิกษุทั่วไปในปัจจุบันเป็นสมมติสงฆ์ คำว่า สมมติ หมายถึง พิธีประกาศแต่งตั้งเป็นทางการต่อหน้าพระสงฆ์จำนวนมากเป็นพยาน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีการบวชหลายประเภทด้วยกัน ตั้งแต่ เอหิภิกขุอุปสัมปทา ติสรณคณูปสัมปทา และญัตติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทา โดยที่สมมติสงฆ์นั้น หมายถึงผู้ถือครองเพศบรรพชิตเท่านั้น ส่วนอริยสงฆ์ มิได้จำกัดเพศ ว่าเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ แต่หมายถึงผู้ที่มีคุณภาพทางจิตบริสุทธิ์ขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่ระดับโสดาบันขึ้นไป จะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ก็ได้^{๖๒}

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ หมายถึง สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นหมู่ชนที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและมุ่งสอนให้บุคคลอื่นได้รู้และปฏิบัติตาม ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๒ ประเภท คือ สมมติสงฆ์ ได้แก่ พระสงฆ์สาวกผู้ยังมิได้บรรลุมรรคผล ยังคงเป็นปุณณอยู่ และอีกประเภท คือ พระอริยสงฆ์ ได้แก่ พระสงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติจนได้บรรลุธรรมตั้งแต่โสดาบันขึ้นไป ซึ่งสามารถจำแนกประเภทย่อย ๆ ได้อีก ๓ ประเภท คือ แบบทั่วไปหรือพระอริยบุคคล ๔ แบบ พิสตารหรือพระอริยบุคคล ๘ และแบบตามความหลุดพ้นหรือพระอริยบุคคล ๗

๒.๒.๓ บทบาทของพระสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย บทบาทของพระสงฆ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

เมื่อกล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันกระทั่งเป็นไปในอนาคต จะเห็นว่ามี mốiเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของพุทธบริษัทเป็นอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นศูนย์รวมศรัทธาของประชาชนผู้นับถือ และเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ และอีกประการหนึ่ง พระพุทธศาสนาเป็นเหมือนรากเหง้าแห่งความเป็นชาติ และเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของประเทศไทยทั้งด้านสังคม และวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่า องค์การสงฆ์และตัวของพระสงฆ์เอง เป็นกลไกขับเคลื่อนวิถีชีวิตของชาวพุทธให้เคลื่อนที่ไปอย่างมั่นคงแบบพุทธ ขณะเดียวกันกระแสทางสังคม บ้านเมือง เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็มีผลกำหนดบทบาทให้พระสงฆ์ต้องพัฒนาและปรับกลยุทธ์ในการสั่งสอน และอบรมประชาชนทุกกลุ่มอย่างฉลาด และเป็นปัจจุบัน คือ ทันต่อเหตุการณ์ที่เคลื่อนไหวในสังคม เพื่อปรับท่าทีของตนให้กระชับขึ้น และพระสงฆ์จะต้องอาศัยคฤหัสถ์เป็นอยู่ ขณะเดียวกันก็จำต้องเข้ามามีบทบาทต่อชุมชน เพราะเหตุผลไว้ ๓ ประการ คือ การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องพึ่งพาปัจจัย ๔ จากพุทธศาสนิกชน เหตุการณ์ในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญสมณธรรม และโดยคุณธรรม คือ เมตตา กรุณา พระสงฆ์นั้น จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์

^{๖๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมศาสนา ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๑๖.

^{๖๒} แสง จันทร์งาม, พุทธศาสนวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๕๔), หน้า

ก. บทบาทของพระสงฆ์ในอดีต

พระพุทธองค์ทรงเห็นความสำคัญของพระสงฆ์ที่ผ่านการฝึกฝนตัวเองดีแล้วว่าน่าจะก่อให้เกิดความสุขแก่ประชาชน ฉะนั้นจึงแสดงมรรคมีองค์ ๘ อันเป็นทางที่จะนำไปสู่ความเป็นผู้เจริญเป็นอารยธรรม เมื่อตนเองดับทุกข์ได้แล้ว ก็ควรเผยแผ่แจกจ่ายแนวทางนั้นแก่ผู้อื่นด้วย ดังนั้น จึงมีพุทธดำรัส ส่งพระสาวกออกประกาศศาสนาดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ และความสุขของคนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์โลก จงประกาศพรหมจรรย์อันมีความงามทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด ผู้มีกิเลสคืออริในดวงตาน้อย มีอยู่”^{๖๓}

ในด้านสังคมและความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับประชาชน คือ การเป็นอยู่ประจำวัน พระพุทธองค์ ก็ได้ตรัสเตือนภิกษุทั้งหลายว่า “การบวชนี้ ต้องอาศัยข้าวที่ชาวบ้านใส่บาตรเป็นอยู่ เธอพึงควรอุทิศหาในข้อนี้ตลอดชีวิต บรรพชิตต้องพิจารณาเรื่อง ๆ ว่า ชีวิตเราเนื่องด้วยผู้อื่น จงทำตัวให้เป็นผู้ที่เลี้ยงง่าย”^{๖๔}

ในพหุการสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงการพึ่งพากันระหว่างบรรพชิตกับคฤหัสถ์ด้วยการสงเคราะห์ปัจจัย ๔ มีจีวร เป็นต้น แก่เหล่าภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้น จึงควรอนุเคราะห์ด้วยการแสดงธรรมตอบแทนแก่พราหมณ์และคฤหัสถ์พวกนั้น ดังพระพุทธพจน์ว่า

ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์ และคฤหบดีทั้งหลาย เป็นผู้อุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยารักษาโรค แม้เธอทั้งหลาย ก็เป็นผู้มีอุปการะมากแก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด^{๖๕}

พระสงฆ์จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ ในฐานะเพื่อนาบุญของโลกด้วยการอนุเคราะห์ ตามหลักทศ ๖ ในสังคาลสูตร พระพุทธองค์ทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนไว้ทั้ง ๒ ฝ่าย คือ

๑. ข้อปฏิบัติสำหรับฝ่ายคฤหัสถ์ ดังพระดำรัสว่า ดูกุรคฤหบดี สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบน อัญชลิตูรพึงบำรุงโดยฐานะ ๕ ได้แก่ ด้วยกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ด้วยวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา ด้วยมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดประตู (เต็มใจต้อนรับ) และด้วยการจัดหาามิสทานถวาย

๒. ข้อปฏิบัติสำหรับฝ่ายบรรพชิต ดังพระดำรัสว่า สมณพราหมณ์ ผู้เป็นทิศเบื้องบน เมื่อได้รับการบำรุง จากกุศลบุตรโดยฐานะ ๕ อย่างแล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุศลบุตรโดยฐานะ ๖ อย่าง คือ สอนให้ละเว้นจากความชั่ว แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม สอนสิ่งที่ยังไม่เคยสดับเล่าเรียน ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในสิ่งที่สดับเล่าเรียนแล้ว และบอกทางสวรรค์ให้^{๖๖}

^{๖๓}วิ.มหา. (ไทย) ๔/๓๒/๓๒.

^{๖๔}วิ.มหา. (ไทย) ๔/๑๔๓/๑๕๘.

^{๖๕}อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๔๘/๙๒.

^{๖๖}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๔/๒๐๕.

เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนนั่นเอง จุดเน้น คือ ประชาชนบำรุงพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ เป็นการให้วัตถุ พระสงฆ์ก็ตอบแทนประชาชนด้วยธรรม คือ แสดงธรรม ปฏิบัติธรรมให้ประชาชนเห็นเป็นตัวอย่าง

หากแต่ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับพระนั้น ต้องมีกรอบไม่เกินไปเลยพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นกรอบรักษาความสัมพันธ์ให้มั่นคง เช่น บทบัญญัติว่า ให้พระสงฆ์พิจารณาโทษปฏิสارانียกรรมแก่พระภิกษุที่ผิดต่อคฤหัสถ์ ๖๗ เช่น การขวนขวายเพื่อมิใช่ลาภ มิใช่ประโยชน์ เพื่ออยู่ไม่ได้แห่งคฤหัสถ์ ต่ำว่า เปรียบเปรย ยุยงคฤหัสถ์ให้แตกแยกกัน รับค่าเขาแล้ว ไม่ทำจริง เป็นต้น

จากความสัมพันธ์ที่พระองค์ได้แสดงแนวไว้ ได้ทรงทำเป็นตัวอย่าง และพระสงฆ์ได้สืบทอดเจตนารมณ์นั้นต่อ ๆ กันมา จึงทำให้พระสงฆ์กับคฤหัสถ์ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันจวบเท่าพระพุทธศาสนามาตั้งมั่นในดินแดนไทยตลอด ๒๐๐ ปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดความสัมพันธ์กันด้านอื่นๆ ดังต่อไปนี้

๑. ความสัมพันธ์ด้านสังคม ประชาชน ได้ใช้วัดเป็นที่พบปะพูดคุย เป็นสถานที่จัดงานรื่นเริง งานบุญ เป็นสถานที่ปรับทุกข์เรื่องเดือดร้อนต่าง ๆ กับพระสงฆ์ วัดเป็นคลังเก็บวัสดุสำหรับชุมชน เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นที่สงเคราะห์ผู้เจ็บป่วยด้วยการแพทย์โบราณ เป็นที่สร้างผู้นำพัฒนาชุมชน เช่น การก่อสร้างโรงเรียน การขุดบ่อ ทำถนนหนทาง สร้างสะพาน ฯลฯ

๒. ความสัมพันธ์ด้านการศึกษา พระสงฆ์กับคฤหัสถ์ได้ใช้วัดเป็นศูนย์การศึกษาของชุมชน

๓. ความสัมพันธ์ในด้านการผลิตศิลปกรรมและศิลปวัตถุ ทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านต่างช่วยกันสร้างสรรค์งานศิลปวัตถุ เช่น กุฏิ วิหาร โบสถ์ ศาลาการเปรียญ หอไตร เป็นต้น เมื่อมีความสัมพันธ์อันดีแล้ว พระสงฆ์ก็สร้างบทบาทของตนต่อสังคมในทางสร้างสรรค์ ในฐานะผู้นำทางสติปัญญา

ข. บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

เมื่อประเทศไทย ได้มีการพัฒนาประเทศให้เท่าทันกับอารยธรรมตะวันตก ในช่วง ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา แม้จะถือว่าเป็นผลดีแก่สังคม เพราะเป็นการทำให้เกิดความเจริญขึ้น แต่ก็ปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนออกจากวัด คนห่างพระสงฆ์

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่เป็นเหตุให้บทบาทพระสงฆ์เปลี่ยนไป ก็คือ วัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ทั้งหลาย ไม่งดงามในสายตาของประชาชน เพราะพระสงฆ์บางรูป มีความประพฤติที่ย่อหย่อนในพระวินัย ประพฤติในสิ่งที่ขัดกับความรู้สึกของชาวบ้าน เช่น การเดินสูบบุหรี่ในที่สาธารณะ ขับขี่รถยนต์พาหนะด้วยตนเอง วัดสกปรกไม่ปิดกวาดทำความสะอาด เป็นต้น เมื่อพระสงฆ์มีความประพฤติเช่นนี้ ประชาชนก็เสื่อมศรัทธา ต่างหันหลังให้วัด คนจะเข้าวัดบ้าง ก็ในโอกาสทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา และในการประกอบพิธีที่เกี่ยวข้องกับพวกเขาโดยตรง เท่านั้น

บทบาทที่ลดลงของพระสงฆ์ในปัจจุบัน มีสาเหตุมาจาก ความอ่อนแอของพระสงฆ์ เพราะไม่ได้สนใจเรื่องคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธองค์ มัวไปยุ่งกับวัตถุมงคล เรื่องไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ ไม่ได้สอนให้ชาวบ้านแก้ปัญหาได้โดยวิธีพุทธ แต่ให้แก้ปัญหาโดยวิธีอื่น ๆ แบบผสมผสานซึ่งไม่ใช่เป้าหมายของพระพุทธศาสนาด้วยซ้ำไป^{๖๘}

เนื่องจากระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ได้เปลี่ยนจากการทำเพื่ออยู่ มาเป็นทำเพื่อขาย จึงส่งผลกระทบต่อชีวิต ชุมชน สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม อย่างรุนแรง ผลกระทบดังกล่าวมาจากปัจจัย ๔ ประการ คือ อารยธรรมตะวันตก การศึกษาแผนใหม่ การพัฒนาแผนใหม่ และสื่อและการบันเทิงเพื่อการค้า^{๖๙}

เมื่อสภาพสังคมเป็นเช่นนี้ องค์กรที่ผู้คนในสังคมนึกถึงว่าน่าจะมีทางออกให้กับสังคมก็คือ สถาบันสงฆ์ ดังนั้น จึงได้มีแนวคิดที่จะฟื้นฟูบทบาทของพระสงฆ์เพื่อจะให้พระสงฆ์ได้มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น^{๗๐} ซึ่งเป็นปัญหาที่ยากยิ่งนัก แต่ไม่เกินความสามารถที่จะแก้ไขได้ หากทุกคนในสังคมให้ความร่วมมือ และช่วยกันแก้ไข ถึงอย่างไร พระสงฆ์ก็ได้ทำหน้าที่และมีบทบาทในเรื่องเหล่านี้อย่างเต็มกำลังความสามารถ แม้ว่าในเบื้องต้นภาครัฐจะไม่ได้ให้ความสนใจมากนักก็ตาม ปัจจุบันพระสงฆ์ก็มีความลำบากใจอยู่มากต่อการวางตัวและแสดงบทบาทต่อสังคม เพราะท่าทีของคนในสังคมและพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระสงฆ์ซึ่งพอจะแยกออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มคอยคัดค้านหรือกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย กลุ่มให้การสนับสนุน และกลุ่มที่วางตัวเป็นกลาง

ค. บทบาทของพระสงฆ์ในอนาคต

บทบาทในอนาคตของพระสงฆ์จะเป็นเช่นไรนั้น เป็นเรื่องที่ทำนายและคาดการณ์ได้ยาก แต่จะอย่างไรก็ตาม บทบาทในปัจจุบันของพระสงฆ์น่าจะมีส่วนสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทในอนาคตได้บ้าง... เพราะฉะนั้น หากประสงค์ให้สถาบันสงฆ์ในอนาคตได้แสดงบทบาทในทางที่ถูกที่ควรและสอดคล้องกับทัศนคติ (ที่ชอบธรรม) ของสังคมแล้วไซ้ ก็ควรริบเร่งดำเนินการต่อไปนี้ คือ

๑. จัดบทบาทที่ขัดต่อพระธรรมวินัย กฎหมาย และทัศนคติที่ดีของพุทธศาสนิกชน
๒. ปรับปรุงพัฒนาบทบาทที่ดีและสอดคล้องกับพระธรรมวินัย และทัศนคติที่ดีงามของชาวบ้านในปัจจุบัน
๓. ฟื้นฟูบทบาทที่ดีในอดีตบางบทบาท
๔. กำหนดบางบทบาทที่เห็นว่าน่าจะเหมาะสมกับยุคสมัยและสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของไทยในปัจจุบัน^{๗๑}

^{๖๘} ปกรณ์ คุณารักษ์, **ปัญหาสังคม**, (ขอนแก่น: คลังนาโนวิทยา, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๐.

^{๖๙} คณาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, **ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ชวนการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒๒.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, ๒๒๑.

^{๗๑} อ้างแล้ว, หน้า ๙๗.

การดำเนินภาระดังกล่าวข้างต้นนั้น จะสัมฤทธิ์ผลได้ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากหลาย ๆ ฝ่าย ได้แก่ ภาครัฐบาล และภาคประชาชน ต้องพยายามปรับทัศนคติของตนที่ขัดแย้งกับทัศนคติส่วนใหญ่หรือขัดแย้งกับพระธรรมวินัย เพื่อให้พระสงฆ์ได้มีความปลอดภัยในการที่จะดำเนินศาสนกิจของท่าน ในส่วนแห่งการแก้วิกฤตสังคมเพราะที่แล้ว ๆ มา แม้แต่ในปัจจุบันพระสงฆ์ส่วนใหญ่ต้องกังวลกับเสียงคัดค้าน เสียงวิพากษ์วิจารณ์ของชาวบ้านที่มีต่อการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ ถ้าหากสามารถจัดความขัดแย้งทางทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ได้โดยเด็ดขาดแน่นอนแล้ว เชื่อกันว่าภาพพจน์ของสถาบันพระสงฆ์จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และทั้งยังช่วยเกื้อหนุนรัฐในทางพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดีด้วย

การที่พระสงฆ์ซึ่งเป็นศาสนทายาทหรือผู้สั่งสอนหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น ควรมีบทบาทที่เด่นชัดอยู่ ๒ อย่าง คือ

๑. เป็นผู้มีความสามารถในการสั่งสอนพุทธศาสนิกชน

๒. ความหลากหลายในระดับการพัฒนาพุทธศาสนิกชน นั้นหมายถึงว่า ทั้งผู้สอนและผู้ปฏิบัติตาม ต้องเข้าใจในบทบาทของแต่ละฝ่าย^{๗๒}

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินบทบาทของพระสงฆ์ในอนาคต อาจเป็นการวางบทบาทเพื่อสนองตอบต่อภาคประชาสังคม คือ สามารถสนองตอบความต้องการของศาสนิกชนได้ในหลายระดับ แต่ก็ยังมีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึงโดยพื้นฐานในฐานะแห่งความเป็นพุทธสาวก และคำนึงถึงฐานะของพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทกับสังคมด้วย

สรุปได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในอดีตคือการให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยตามหลักการของพระพุทธศาสนา คือ ให้ธรรมะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตเป็นหลัก หากแต่ในสภาพสังคมปัจจุบัน ช่องว่างระหว่างสังคมวัด คือ พระสงฆ์ กับสังคมชาวบ้าน คือ คนที่ห่างกันมาก ช่องว่างนี้ยิ่งนานวันเข้าดูซีกจะห่างออกไปทุกที ภาพพจน์ของพระสงฆ์ที่ปรากฏอยู่ในสายตาของชาวบ้านก็มีแนวโน้มไปในทางลบอยู่เรื่อย ๆ ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์ที่ควรเป็นไปในอนาคต คือ ต้องสามารถสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่ประชาชนให้ได้ พระสงฆ์จึงควรมีบทบาทในการเป็นผู้นำและแบบอย่างแก่ชุมชนในเรื่องของความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และประหยัด โดยต้องเริ่มจากการขจัดบทบาทที่ขัดพระธรรมวินัย กฎหมาย และทัศนคติที่ดีของพุทธศาสนิกชน ปรับปรุงพัฒนาบทบาทที่ดีและสอดคล้องกับพระธรรมวินัยและทัศนคติที่ดีงามของชาวบ้านในปัจจุบัน พร้อมทั้งฟื้นฟูบทบาทที่ดีในอดีตบางบทบาท และควรกำหนดบางบทบาทที่เห็นว่าเหมาะสมกับยุคสมัยและสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของไทยในปัจจุบัน

^{๗๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *สถานการณ์พระพุทธศาสนาพลิกทวนเป็นพัฒนา*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๓๙.

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย ความหมายของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

คำว่า การอนุรักษ์ เมื่ออ้างอิงจากระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. ๒๕๒๘ ซึ่งนิยามว่า การอนุรักษ์ ได้แก่ การสงวนรักษา การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะ โดยนิยามทั้ง ๓ มีความหมาย ดังนี้ (๑) การสงวนรักษา (Preservation) หมายถึง การดูแลรักษาไว้ตามสภาพเดิมเท่าที่เป็นอยู่และป้องกันไม่ให้เสียหายต่อไป (๒) การปฏิสังขรณ์ (Renovation) หมายถึง การทำให้คืนสู่สภาพเดิมที่เคยเป็นมา และ (๓) การบูรณะ (Restoration) หมายถึง การซ่อมแซม ปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุด เท่าที่จะทำได้ แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีเดิมกับสิ่งที่ทำขึ้นใหม่

ดังนั้น การอนุรักษ์ (Conservation) จึงหมายถึง การใช้และจัดการทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างฉลาด ตลอดจนมีการวางแผนอย่างรอบคอบสำหรับทรัพยากรเหล่านั้น เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคตและให้หมายรวมถึงการป้องกัน การดูแล การรักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ การสงวน และการปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย^{๗๓}

ส่วนคำว่า ศิลปะ หมายถึง ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การทำให้วิจิตรพิสดาร เช่น รูปสลักหิน เป็นรูปศิลปะ, เขาทำดอกไม้ประดิษฐ์อย่างมีศิลปะ ฯลฯ และยังมีความหมายว่า การแสดงออกซึ่งอารมณ์สะเทือนใจให้ประจักษ์ด้วยสื่อต่าง ๆ อย่างเสียง เส้น สี ผิว รูปทรง เป็นต้น เช่น วิจิตรศิลป์ ศิลปะการดนตรี ศิลปะการวาดภาพ ศิลปะการละคร ฯลฯ^{๗๔} ศิลปะ คือ ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ เช่น การแกะสลัก การปั้น การวาดรูป การเล่นดนตรี การขับร้อง เป็นต้น^{๗๕} สำหรับ คำว่า ศิลปวัตถุ หมายถึง สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ^{๗๖} ศิลปวัตถุ คือ วัตถุต่าง ๆ ซึ่งในสมัยโบราณได้นำวัตถุเหล่านี้มาทำเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ^{๗๗}

^{๗๓} กรมศิลปากร, คู่มือถวญความรู้แต่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมานพันธ์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๓๕.

^{๗๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๑,๑๔๔.

^{๗๕} นิยพรธณ วรณศิริ, มานุษยวิทยา สังคมและวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๗.

^{๗๖} กรมศิลปากร, การอนุรักษ์โบราณสถาน: การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๗๗} สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

ศิลปะ หมายถึง วัตถุ สิ่งของ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่สร้างขึ้นด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ ตามภูมิปัญญาความรู้ของคนในยุคสมัยต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ (การทำมาหากิน) การศึกษา (การอบรมสั่งสอน) การรักษาพยาบาลและการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ตัวอย่างเช่น ภาพเขียน รูปปั้น เครื่องลายคราม เครื่องถม เป็นต้น^{๗๘}

ส่วนคำว่า วัฒนธรรม มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต เพราะคำว่า วัฒนธรรม มาจากคำบาลีว่า วฺฒฺน ซึ่งแปลว่า เจริญงอกงาม ส่วนคำว่า ธรรม มาจากภาษาสันสกฤตว่า ธรรม หมายถึง ความดี และคำว่า วัฒนธรรม นี้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Culture ที่มีรากศัพท์มาจาก Cultura ในภาษาละติน มีความหมายว่า การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง ซึ่งอธิบายได้ว่า มนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงาม^{๗๙} วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตมนุษย์โดยแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมโดยเฉพาะของตนเอง เพราะเป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มสังคม^{๘๐} วัฒนธรรมเป็นผลรวมของการสั่งสมสร้างสรรค์และภูมิธรรมปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมนั้น ๆ วัฒนธรรมเป็นการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อได้และเป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้ วัฒนธรรมเป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบมา และเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป^{๘๑} วัฒนธรรม เป็นวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งระบบความรู้ ความคิด ความเชื่อ จนมีการยอมรับปฏิบัติกันมา มีการอบรมถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์^{๘๒} เป็นส่วนประกอบที่ซับซ้อนทั้งหมดของลักษณะอันชัดเจนของจิตวิญญาณ สติปัญญา และอารมณ์ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสังคมหรือหมู่คณะ วัฒนธรรมมิได้หมายถึงเพียงศิลปะและวรรณกรรมเท่านั้น แต่หมายถึง ฐานนิยมต่าง ๆ ของชีวิต สิทธิพื้นฐานต่าง ๆ ของมนุษย์ ระบบค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ^{๘๓}

^{๗๘}สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๙/ตอนที่ ๓๘/หน้า ๑๒/๕ เมษายน ๒๕๓๕.

^{๗๙}คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

^{๘๐}สุพัตรา สุภาพ, สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม: ครอบครัว: ศาสนา: ประเพณี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑), หน้า ๓๔.

^{๘๑}พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), อ่างใน สามารด จันทรสุรีย์ และประทีป อินแสง, การศึกษากับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๘.

^{๘๒}สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘.

^{๘๓}วีระ บำรุงรักษ์, ระบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมสำหรับสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒.

วัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกของสังคมหนึ่งได้ยึดถือเป็นแบบแผนของชีวิตร่วมกัน^{๘๔} วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิต เป็นทุนทางสังคม และศักยภาพที่สำคัญยิ่งของชุมชนท้องถิ่นและสังคมไทย ที่ได้แสดงออกในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากิน ความเชื่อ แหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุ หรือโบราณสถาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นศักยภาพและทุนทางวัฒนธรรม ปัจจุบัน วัฒนธรรมมีบทบาทมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวด้วยการแข่งขันในตลาดโลกที่ซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลให้ทุกประเทศต่างพยายามหาสิ่งที่แตกต่างและโดดเด่น วัฒนธรรมจึงกลายเป็นเครื่องมือที่ทุกฝ่ายนำมาใช้เพื่อสร้างความแตกต่างในการแข่งขัน^{๘๕}

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง การรักษาศิลปวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นบนผืนแผ่นดินไทย อันเป็นวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์ให้คงอยู่เป็นมรดกของชนรุ่นหลังต่อไป ทั้งนี้รวมถึงการใช้และจัดการทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างฉลาด ตลอดจนมีการวางแผนอย่างรอบคอบ เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคตและให้หมายรวมถึงการป้องกัน การดูแล การรักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ การสงวน และการปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย

๒.๓.๒ ศิลปวัฒนธรรมของไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย ศิลปวัฒนธรรมของไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงมีพระราชดำริว่า ชาตินี้เรามีเอกราช มีภาษา มีศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองมาช้านานหลายทศวรรษแล้ว ทั้งนี้ เพราะบรรพบุรุษของเราได้เสียสละอุทิศชีวิต อุทิศกายและใจสร้างสิ่งเหล่านี้ไว้ให้พวกเรา จึงจำเป็นที่พวกเราต้องรักษาสืบต่อไปให้คงทนถาวร^{๘๖}

มุมมองของนักสังคมวิทยา วัฒนธรรมเป็นกระบวนการอบรมสั่งสอน ปลูกฝัง เพื่อให้เรียนรู้ให้เกิดการดำรงชีวิตในรูปแบบเดียวกันของคนในสังคม และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลัง ส่วนในมุมมองของนักมานุษยวิทยา หมายถึง พฤติกรรมที่กลั่นกรองมาจากความคิดที่จะหาวิธีการมาตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เช่น การกินอาหาร การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม การสื่อสารความคิดต่อกัน เป็นการมองถึงพฤติกรรมพื้นฐานที่เน้นความอยู่รอด และความเป็นจริงของชีวิต ก่อนที่จะคำนึงความดีความงามใด ๆ^{๘๗} วัฒนธรรมมีลักษณะเฉพาะคือ

^{๘๔} จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, หน้า ๑๖.

^{๘๕} กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือการดำเนินงานโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศของกระทรวงวัฒนธรรม: โครงการรากวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๖.

^{๘๖} กรมประชาสัมพันธ์, พระราชดำรัสในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย ๒๕ มกราคม ๒๕๐๗, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.watmoli.com> [๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๙].

^{๘๗} นิยพรณ วรณศิริ, มานุษยวิทยา สังคม และวัฒนธรรม, หน้า ๓๗-๓๘.

ลักษณะที่ ๑ เป็นผลผลิตของระบบความคิดมนุษย์ เป็นระบบทางชีวภาพ เพราะความเกิดจากระบบสมอง ระบบประสาท และระบบจิตใจของมนุษย์

ลักษณะที่ ๒ เป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ในเมื่อวัฒนธรรมคือผลผลิตจากระบบความคิดของมนุษย์ และมนุษย์ก็มีความคิดไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอย่อมจะมีผลให้เกิดวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปด้วย

ลักษณะที่ ๓ เป็นสิ่งที่บุคคลได้มาด้วยการเรียนรู้มนุษย์รับถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อๆ กันมา โดยการอบรม สั่งสอน บอกกล่าว การสังเกต การลองผิดลองถูก บุคคลจะมีการเรียนรู้วัฒนธรรมในสังคมของตนตั้งแต่เกิดจนโต

ลักษณะที่ ๔ สมบัติส่วนรวม บุคคลจะมีการเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิตประพฤติปฏิบัติให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นในสังคมเดียวกัน เพราะมนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่โดยลำพังได้วัฒนธรรมที่ถูกนำมาปฏิบัติในสังคม ก็จะกลายเป็นสมบัติส่วนรวมของสังคม และเป็นมรดกของชนรุ่นหลังต่อไปของสังคมนั้น^{๘๘}

นักมนุษยวิทยา แนะนำ วัฒนธรรมคือ พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ รวมทั้งผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้ และนักมนุษยวิทยาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อทำความเข้าใจประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของมนุษย์ในสังคมต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งเข้าใจในตัวเองและสังคมด้วย^{๘๙} วัฒนธรรมที่เป็นสากล ได้แก่

๑. ภาษา อันได้แก่ ภาษาพูด ภาษาเขียน การสื่อสารทางท่าทาง นิทาน นิยาย และ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับภาษาทุกอย่าง

๒. วัฒนธรรมประเพณีรูปธรรม เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับ อาหาร ที่อยู่อาศัย การแต่งกาย ภาชนะสิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ การประกอบอาชีพ เป็นต้น

๓. ศิลปะ คือทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ เช่น การแกะสลัก การปั้น การวาดรูป การเล่นดนตรี การขับร้อง เป็นต้น

๔. ระบบและรูปแบบของศาสนา ได้แก่ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์

๕. ระบบครอบครัว ได้แก่ ครอบครัว การแต่งงาน การนับญาติ การสืบตระกูล และการใช้คำศัพท์ในการนับญาติ

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔-๔๖.

^{๘๙} งามพิศ สัตย์สงวน, **หลักมนุษยวิทยาวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๑.

๖. ระบบเศรษฐกิจและทรัพย์สิน คือทรัพย์สินส่วนรวม และทรัพย์สินส่วนตัว ทั้งที่เป็น สหกรณ์ทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ กฎเกณฑ์ กฎหมาย มาตรฐานการแลกเปลี่ยน และระบบการค้า เงินตรา การผลิต การจำหน่าย การแจกแจง การบริโภค เป็นต้น

๗. ระบบการปกครองและรัฐบาล ได้แก่ระบบการเมือง ระบบนิติบัญญัติ ระบบตุลาการ และระบบควบคุมทางสังคมอื่นๆ

๘. การศึกษาสงคราม มีความหมายรวมถึงสงครามระหว่างคนต่างสังคม คนในสังคม เดียวกัน หรือสงครามระหว่างเครือญาติ

๙. การกีฬาและการละเล่น คือการออกกำลังกายและนันทนาการที่เกี่ยวข้อง

๑๐. ระบบความรู้ การศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี รวมถึงนิทานปรัมปราซึ่งให้ความรู้ แก่คนในสังคมทางอ้อม^{๙๐}

โดยนัยนี้ ศิลปวัฒนธรรมจึงหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อมาช่วย ในการดำรงอยู่ในโลก อาจเป็นวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นใช้สอย ตลอดจนความรู้และเทคนิค วิธีการต่าง ๆ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม จริยธรรม ศาสนา ความเชื่อ ศิลปหัตถกรรม เป็นต้น^{๙๑} ปัจจัยที่ทำให้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมา คือ สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ระบบการเกษตร ค่านิยมจาก การสะสมวัฒนธรรม และอิทธิพลจากวัฒนธรรมอื่น^{๙๒} วัฒนธรรมไทยอยู่ภายใต้ทฤษฎี Diffusionism โดยสังคมเป็นตัวกำหนดในการปรับเปลี่ยน ทั้งนี้ อาจตั้งอยู่บทความหลากหลายทางชีวภาพ ความ หลากหลายทางพันธุกรรม ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ตลอดจนบริบททางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความ เชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อพลวัตรหรือวิวัฒนาการทั้งสิ้น เพราะสังคมจะเป็นตัวกลั่นกรองแนวคิดที่เกิดขึ้น จากชุมชน เมื่อแนวคิดต่าง ๆ ได้ตกผลึกและเป็นที่ยอมรับ เมื่อนั้นก็ถือว่าเป็นมติชุมชน^{๙๓} วัฒนธรรม คือ สิ่งอันเป็นวิถีชีวิตของสังคม คนในสังคมส่วนรวมคิดเห็นอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร ก็จะแสดงออก ให้ปรากฏเห็นเป็นรูปร่าง ประเพณี กิจกรรม การละเล่น การศาสนา เป็นต้น ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่คนในสังคมส่วนรวมสร้างขึ้น เช่น สิ่งอันจำเป็นแก่วิถีชีวิตและการครองชีพ ได้แก่ ปัจจัยสี่ เครื่องมือ เครื่องใช้ ความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นสิ่งต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นและถ่ายทอดไว้ ให้แก่กันเป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมาชั่วอายุคน มีการเพิ่มเติมเสริมสร้างสิ่งใหม่และปรับปรุงสิ่งเก่า ให้เข้ากันได้และมีความเจริญก้าวหน้า^{๙๔}

^{๙๐} นิยพรรณ วรณศิริ, มานุษยวิทยา สังคม และวัฒนธรรม, หน้า ๔๗-๔๘.

^{๙๑} เอมอมาลย์ ราชภักดิ์, มนุษย์กับวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๘.

^{๙๒} เพิ่มพูน เศรษฐวรกุล, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: ซี. อาร์. พรินตติ้ง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

^{๙๓} สุวิชาญ เกษจำนงค์, ภาษากับวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: เอกกรีนกรุ๊ป, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕-๓๗.

^{๙๔} ผจจจิตต์ อธิคมนันท์, สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย รามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๕-๗.

การพัฒนาที่อาศัยวัฒนธรรม มาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป็นการพัฒนาที่เริ่มจากภายในชุมชนขึ้นมาซึ่งจะสอดคล้องกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน การพัฒนาลักษณะนี้จะใกล้เคียงกับการพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเองหรือการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาตามแนวทางวัฒนธรรมชุมชนนี้ มี ๓ แนวทาง คือ

๑. นำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา มาใช้ในการพัฒนา
๒. การถือเอาวัฒนธรรมเป็นเป้าหมายในตัวเอง
๓. การทำการพัฒนาโดยนำเอามิติทางวัฒนธรรมเข้าไปสอดแทรกในกิจกรรมทุกส่วนของชีวิต^{๙๕}

วัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ วิธีการจัดการผลิต การถือครองที่ดิน การแลกเปลี่ยนและการค้า รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ จะเน้นความสำคัญต่อผลประโยชน์ร่วมกันและความยั่งยืนของส่วนรวม การมีน้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลและการประสานประโยชน์ว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายมีคุณค่าที่จะต้องสืบทอดมากกว่าประโยชน์สูงสุดของผลผลิตต่อหน่วย ระบบการผลิตหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจจึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ของระบบคุณค่า และวิถีคิดที่ชุมชนพัฒนาขึ้นและสืบสานตกทอดต่อกันมา ด้วยเหตุนี้เอง การทำนาจึงมิใช่เพียงเพื่อสร้างผลผลิตให้มากที่สุดแต่เพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวเนื่องกับการเช่นสังเวศศักดิ์สิทธิ์ เช่น แม่โพสพ หรือผี และเชื่อมโยงไปกับพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่เน้นการสืบทอดการดำรงอยู่ร่วมกัน การพึ่งพาอาศัย การปกป้องความเป็นชุมชนและแสดงให้เห็นถึงวิถีคิดที่เป็นของตนเอง^{๙๖}

วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของคนแต่ละกลุ่มซึ่งมีความหลากหลายแตกต่างกัน การพัฒนาโดยใช้มิติของวัฒนธรรมเป็นตัวนำในรูปแบบหนึ่งๆ กับชุมชนหนึ่งอาจใช้แล้วประสบความสำเร็จ แต่ไม่ได้หมายความว่าสามารถนำมาใช้กับทุกชุมชนได้ เพราะวัฒนธรรมเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนในชุมชนหนึ่งๆ เท่านั้น^{๙๗} อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศระยะที่ผ่านมาเน้นการเร่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักย่อมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิต โดยมุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแต่ประการเดียว ทำให้บุคคลและสังคมรวมทั้งโครงการสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่าง ๆ ปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ^{๙๘}

^{๙๕} กาญจนา แก้วเทพ, การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๕.

^{๙๖} ยศ สันตสมบัติ, ท่าเกวียน, (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๓๙), หน้า ๕๗.

^{๙๗} ศรีสักร วัลลิโกดม, เศรษฐกิจพอเพียงกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม มิติทางวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๔), หน้า ๗๓-๗๔.

^{๙๘} นิคม มุสิกคามะ, วัฒนธรรมบทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

สรุปได้ว่า ศิลปวัฒนธรรมของไทย คือ ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญของชาติไทย ซึ่งได้แก่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หล่อหลอมความเชื่อทางศาสนา ศิลปะ ความรู้ ระเบียบแบบแผน ประเพณีของคนไทยให้เป็นแนวเดียวกัน ศิลปวัฒนธรรมของไทยจึงหมายถึงกระบวนการอบรมสั่งสอน ปลูกฝัง เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้การดำรงชีวิตในรูปแบบเดียวกันของคนในสังคมไทย และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลัง ดังที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงมีพระราชดำริว่า ชาติไทยเรานั้นมีเอกราช มีภาษามีศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองมาช้านานหลายทศวรรษแล้ว ทั้งนี้ เพราะบรรพบุรุษของเราได้เสียสละอุทิศชีวิต อุทิศกายและใจสร้างสิ่งเหล่านี้ไว้ให้พวกเรา จึงจำเป็นที่พวกเราต้องรักษาสิ่งนี้อาไว้ให้คงทนถาวร ซึ่งจากกระแสพระราชดำริดังกล่าวนี้ จึงสามารถเข้าใจถึงเหตุผลในการอนุรักษ์มรดกของชาติ เพื่อรักษาเกียรติภูมิและเป็นประโยชน์แก่การศึกษาในทางศิลปวัฒนธรรม เพราะการอนุรักษ์ทำให้คนใจชาติได้รู้จักถึงรากเหง้าของตนเอง มีความภาคภูมิใจและมีความมั่นใจในชาติของตน นั่นเอง

๒.๓.๔ ประเภทของวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย ประเภทของวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

โดยทั่วไปแล้ว มักมีการจำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture)^{๙๙} ดังนี้

๑. วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพเพื่อให้ได้อยู่ดีกินดี มีความสะดวกสบายในการครองชีพ ได้แก่ สิ่งความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต ๔ อย่าง และสิ่งอื่น ๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธ ยุทโธปกรณ์ เครื่องป้องกันตัว

๒. วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นสิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา ศาสนา จรรยา ศิลปะ และวรรณคดี กฎหมาย และระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึกทางจิตใจให้งอกงามหรือสบายใจ^{๑๐๐}

แนวคิดดังกล่าวข้างต้น มีนักสังคมวิทยาส่วนหนึ่ง เห็นว่า มีความคลุมเครือจึงแบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material) ได้แก่ วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในสังคม เช่น ที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค

๒. วัฒนธรรมความคิด (Idea) หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ความเชื่อต่าง ๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม การเชื่อถือโชคกลาง ตลอดจนเรื่องลี้ลับ นิยายปรัมปรา วรรณคดี สุภาษิต และอุดมการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

^{๙๙} สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๓๕.

^{๑๐๐} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ความหมายและขอบข่ายของวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

๓. วัฒนธรรมด้านบรรทัดฐาน (Norm) เป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่สังคมกำหนดเอาไว้ไม่ว่าจะเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทย่อย ๆ คือ (๑) วัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความประพฤติ หรือมารยาททางสังคม เช่น การไหว้ กางจับมือทักทาย การเข้าแถว การแต่งชุดดำไปงานศพ เป็นต้น (๒) วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย (Legal Culture) เป็นวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความเป็นระเบียบและกฎเกณฑ์เพื่อให้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข และ (๓) วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับจิตใจและศีลธรรม (Moral Culture) วัฒนธรรมประเภทนี้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เป็นต้น^{๑๐๑}

นอกจากนี้ ยังมีการจำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกไปมากถึง ๙ ประเภท ดังนี้

๑. วัฒนธรรมการบริโภคหรือวัฒนธรรมเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร ได้แก่ วิธีการประกอบ วิธีปรุง และวิธีรับประทาน

๒. วัฒนธรรมการอยู่ ได้แก่ วิธีการจัดและสร้างที่อยู่อาศัย

๓. วัฒนธรรมการแต่งกาย ได้แก่ การปกคลุมร่างกายด้วยวัสดุที่ใช้วิธีกำหนดชนิด สี เครื่องใช้ วิธีการกำหนดการรักษาความสะอาดของร่างกาย และวิธีการแต่งกายตามโอกาสต่าง ๆ

๔. วัฒนธรรมการพักผ่อน ได้แก่ วิธีการจัดการพักผ่อน ชนิดอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในการพักผ่อนนั้น ๆ

๕. วัฒนธรรมเกี่ยวกับการแสดงอารมณ์ ได้แก่ วิธีแสดงอารมณ์ต่าง ๆ เช่น อารมณ์รักเกลียด โกรธ และวิธีการแสดงอารมณ์ทางเพศตามกาลเทศะ

๖. วัฒนธรรมการสื่อความหมาย ได้แก่ วิธีส่งและการรับข่าวสาร เช่น ภาษา ท่าทาง รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับการสื่อความหมายนั้น ๆ

๗. วัฒนธรรมเกี่ยวกับการจราจรขนส่ง ได้แก่ วิธีเดิน การส่งสิ่งของ และระบบจราจร

๘. วัฒนธรรมเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ คือ ระบบการปกครองและควบคุมป้องกันสังคม ได้แก่ วิธีสร้างความสามัคคีรักใคร่ระหว่างกลุ่ม วิธีการบริหารขององค์กร วิธีการจัดตั้งหรือยุบเลิกรัฐบาล และวิธีการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มคน

๙. วัฒนธรรมเกี่ยวกับการแสวงหาความสุขทางจิตใจและหลักเกณฑ์ดำเนินชีวิต ได้แก่ ความคิด ความเชื่อทางศาสนา และปรัชญาชีวิต

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ ปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่

^{๑๐๑} ศนาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๑๒.

๑. คติธรรม (Moral) คือวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำรงชีวิตส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ และได้มาจากศาสนา ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของสังคม เช่น ความเสียสละ ความขยันหมั่นเพียร การประหยัดอดออม ความกตัญญู ความอดทน ทำดีได้ดี เป็นต้น

๒. เนติธรรม (Legal) คือวัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือกันว่ามีค่าสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

๓. สหธรรม (Social) คือวัฒนธรรมทางสังคม รวมทั้งมารยาทต่าง ๆ ที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคม เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการติดต่อกับบุคคลต่าง ๆ ในสังคม

๔. วัตถุธรรม (Material) คือวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค บ้านเรือน อาคารสิ่งก่อสร้างต่างๆ สะพาน ถนน รถยนต์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น^{๑๐๒}

ปัจจุบันเพื่อสะดวกแก่การศึกษาและส่งเสริมวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แบ่งออกเป็น ๕ สาขา คือ

๑. สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทในสังคม การปกครอง กฎหมาย เป็นต้น

๒. สาขาศิลปะ ได้แก่ วรรณคดี ดนตรี นาฏศิลป์ วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น

๓. สาขาช่างฝีมือ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจัดสวน การทำเครื่องเงิน การทำเครื่องเงิน เครื่องทอง การจัดดอกไม้ การประดิษฐ์ การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

๔. สาขาคหกรรมศิลป์ ได้แก่ ความรู้เรื่องอาหาร การประกอบอาหาร ความรู้เรื่องการแต่งกาย การอบรมเลี้ยงดูเด็ก การดูแลบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ความรู้เรื่องยา การรู้จักใช้ยา ความรู้ในการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว เป็นต้น

๕. สาขากีฬาและนันทนาการ ได้แก่ การละเล่น มวยไทย ฟันดาบสอยมือ กระบี่กระบอง การเลี้ยงนกเขา ไม้ดัดต่าง ๆ เป็นต้น^{๑๐๓}

สรุปได้ว่า เมื่อจำแนกประเภทของวัฒนธรรม สามารถจำแนกได้หลากหลายตามลักษณะพื้นฐาน โดยทั่วไปมักจำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพเพื่อให้ได้อยู่ดีกินดี มีความสะดวกสบายในการครองชีพ ได้แก่ สิ่งความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต ๔ อย่าง และสิ่งอื่น ๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องมืออาวุธ ยุทโธปกรณ์ เครื่องป้องกันตัว และวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นสิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา ศาสนา จรรยา ศิลปะ และวรรณคดี กฎหมาย และระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึทางจิตให้งอกงามหรือสบายใจ

^{๑๐๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

^{๑๐๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

๒.๓.๕ พัฒนาการของวัฒนธรรมไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย พัฒนาการของวัฒนธรรมไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

การศึกษาความเป็นมาของชนชาติไทยไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่า ถิ่นฐานเดิมของไทยอยู่ที่ไหน ทำให้นักวิชาการของไทยหลายสาขาได้สันนิษฐานที่มาของคนไทย เช่น นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดีทางภาษาศาสตร์ ชื่อ เตเรียง เด ลาคุเปอร์ (Terriende la Corpreie) ได้ลงความเห็นว่าคุณคนไทยได้ตั้งถิ่นฐานเป็นอาณาจักรในดินแดนจีนมาก่อน คือ เมื่อ ๒,๒๐๐ ปี๑๐๔ โดยนำข้อมูลจากการสำรวจภูมิประเทศจีนในครั้งนั้นคนจีนเรียกชนชาติไทยว่า มุง หรือ ตามุง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ หลวงวิจิตรวาทการ ก็ได้สรุปว่า ถิ่นฐานเดิมของไทย คือ บริเวณมณฑลเสฉวนปัจจุบัน หลังจากอพยพสู่ฮั่นหรือมณฑลตอนใต้ของจีน และประเทศไทยปัจจุบัน มีหลักฐานทางวัฒนธรรมหลายประการ เช่น เรื่องขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา นักวิชาการร่วมสมัยในปัจจุบันเชื่อถือในทฤษฎีที่ว่า ถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยมาแต่เดิมหรืออย่างน้อยประเทศไทยก็เป็นส่วนหนึ่งของชนชาติไทย^{๑๐๕}

วัฒนธรรมของไทยก่อนสมัยสุโขทัย ล้วนพบว่ามีอาณาจักรมาก่อน ได้แก่ อาณาจักรโยนก (เมืองเชียงแสนปัจจุบัน) อาณาจักรสุวรรณภูมิคำ ช่วงนี้ยังได้รวมอาณาจักรให้เป็นปึกแผ่น คนไทยยังกระจายไปในส่วนต่างๆ ของถิ่นฐานของประเทศไทย ในปัจจุบัน เช่น สุโขทัย-อาณาจักรล้านช้าง (บางส่วนของภาคอีสานและประเทศลาวปัจจุบัน) วัฒนธรรมก่อนสมัยล้านนาและสุโขทัย ที่สำคัญ ได้แก่

คนไทยเชื่ออำนาจในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บางเรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ (อาจไม่มีสาเหตุ)

คนไทยในยุคนี้นับถือพระพุทธศาสนาแบบมหายาน ในอาณาจักรไทยก่อนที่จะเป็นอาณาจักรล้านนาและสุโขทัยพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเผยแพร่มาก่อนแล้ว หลักฐานทางศาสนวัตถุ เช่น พระพุทธรูป และศาสนสถานต่าง ๆ

ระบบการปกครอง เป็นการปกครองแบบขุน หรือพญา ก่อนจะอาณาจักรตั้งล้านนาและสุโขทัยมีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก

การประกอบอาชีพ ประกอบอาชีพง่าย ๆ อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก จากประสบการณ์ที่ได้พบว่าน้ำมีการไหลจากที่สูงไปสู่ที่ต่ำก็พยายามเลียนแบบธรรมชาติ เมื่อมีความแห้งแล้งก็อ่อนน้อมขอฝนจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์^{๑๐๖}

^{๑๐๔} ทัศนิตา นาคเกษม, ไทยศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

^{๑๐๕} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๒๓.

^{๑๐๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

สำหรับ วัฒนธรรมสมัยล้านนาและสุโขทัย อันดินแดนซึ่งเป็นที่ตั้งของประเทศไทยปัจจุบัน ประกอบด้วยผู้คนกลุ่มต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโดยลำดับ จากสังคมเล็ก ๆ ขยายตัวเติบโตขึ้น การเจริญเติบโตขึ้นนั้นอาจเป็นด้วยการทำมาหากินด้วยตนเอง หรืออาจหาวิธีการผนวกเอาสังคมอื่นเข้ามาร่วมด้วยก็ได้ การรวมตัวกันเป็นสังคมที่ใหญ่ขึ้นอาจรวมกันโดยสมัครใจ หรือใช้อำนาจเข้าบังคับ หรือด้วยวิธีอื่นก็อาจเป็นได้ กลายเป็นเมือง แคว้น หรืออาณาจักร คนไทยย่อมมีวัฒนธรรมไทยเดิม แต่วัฒนธรรมไทยเดิมสมัยแรก ๆ ก่อนยุคสุโขทัยจะเป็นอย่างไรนั้น คงต้องยอมรับว่ายากที่จะตอบได้อย่างถูกต้อง เพราะระยะเวลาล่วงเลยมานานแล้วและในสมัยก่อน ๆ หลักฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่ก็ยากที่จะคงเหลือจนถึงปัจจุบัน ลักษณะวัฒนธรรมไทยเดิมที่มีนักวิชาการเสนอไว้ อาศัยหลักแห่งการเกิดวัฒนธรรมทั่วไป เช่น ระยะเวลา ความเชื่อเน้นไปทางเชื่อในสิ่งเร้นลับของธรรมชาติ การประกอบอาชีพใช้วิธีง่าย ๆ อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก อาศัยประสบการณ์ที่ตนเห็นมาดัดแปลงและปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น เห็นว่า นามีการไหลจากที่สูงไปยังที่ต่ำ การทำให้พื้นนามีน้ำ ก็คงต้องทำเครื่องกั้นน้ำ หรือที่เรียกว่าทำนบ หรือเมื่อพบกับความแห้งแล้ง และไม่มีวิธีใดที่จะแก้ปัญหาได้ ก็อาศัยความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แน่แน่นอนว่า วัฒนธรรมไทยส่วนหนึ่งเป็นวัฒนธรรมเดิมของไทย และต้องประกอบกับวัฒนธรรมที่ได้รับจากอิทธิพลของชนชาติต่าง ๆ จากอาณาจักรต่าง ๆ ที่มีอำนาจทางทหาร อำนาจทางเศรษฐกิจ และมีอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะจากอินเดีย ขอมและวัฒนธรรมเหล่านั้นก็ถูกนำเอามาผสมผสานและปรับใช้กับวิถีชีวิตของคนไทย กลายเป็นวัฒนธรรมไทยซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ^{๑๐๗}

สมัยล้านนามีดินแดนอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกก จังหวัดเชียงรายและ ดินแดนของแคว้นหริภุญชัย พญาเม็งรายได้สถาปนาแคว้นนี้ขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๒ อาณาจักรกว้างขวางทางภาคเหนือของไทย อาณาเขตของล้านนาจะคลุมลงมาจากเชียงราย จนถึงเขตจังหวัดน่านและจังหวัดเลย พญาเม็งรายได้ทำนุบำรุงวัฒนธรรมไทยให้เจริญรุ่งเรือง วัฒนธรรมของล้านนาเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพระเจ้าติโลกราชซึ่งครองราชย์ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ อย่างไรก็ตาม อาณาจักรล้านนาเจริญรุ่งเรืองและมีอำนาจเข้มแข็งมาจนถึงสมัยพระเจ้าติโลกราช เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๐๓๐ หลังจากนั้น อาณาจักรล้านนาก็เสื่อมอำนาจลงและตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หลังจากนั้นมีการแย่งชิงระหว่างไทยกับพม่าเรื่อยมา จนถึงสมัยกรุงธนบุรี หัวเมืองล้านนาไทยทั้งหมดจึงมารวมอยู่กับอาณาจักรไทยอย่างมั่นคง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๙ โดยวัฒนธรรมล้านนาที่สำคัญ ได้แก่

ด้านศาสนา นับถือพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งแพร่เข้ามาสู่ล้านนาไทยตั้งแต่สมัยพระเจ้าอู่ทอง พ.ศ. ๑๘๘๙-๑๙๒๕ จนถึงสมัยพระเจ้าติโลกราช พ.ศ. ๑๙๘๕-๒๐๓๑ ได้ส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง มีการสร้างพระพุทธรูปแบบเชียงแสนด้วย

อักษรล้านนา ใช้ตั้งแต่สมัยพระเจ้าเม็งรายจนถึงปัจจุบัน ใช้เขียนบบนใบลานจารึกบนโลหะ และหลักศิลา เขียนเป็นตำนานต่าง ๆ แม้ในปัจจุบันตามวัดต่าง ๆ ก็จะมีการสอนหนังสือล้านนาหรือตัวหนังสือเมือง ซึ่งถือว่า ใช้นาก่อนอักษรไทยปัจจุบัน

^{๑๐๗} ณรงค์ เส้งประชา, **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๘.

ด้านกฎหมาย ได้ประมวลกฎหมายการปกครองแผ่นดิน เรียกว่า กฎหมายเมืงรายศาสตร์ ประกอบด้วย ๔ ฉบับ ว่าด้วยการรบ การเข้าเวร การสร้างไร่นา ลักษณะนายที่ดีและนายที่เลว มีการลงโทษผู้ทำความผิด (โทษหนัก คือ ประหารชีวิต ตัดดินตัดมือ และเอาไปขายต่างเมือง)

ด้านวรรณกรรม วรรณคดีทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญของเชียงใหม่ คือ มังคลัตถทีปนี เป็นคัมภีร์อธิบายมงคล ๓๘ ประการ ได้อย่างพิสดาร ส่วนปัญญาสชาดกเป็นการประมวลชาดกไว้ ๕๐ เรื่อง เช่น คาวี สังข์ทอง มโนห์รา^{๑๐๘}

สมัยสุโขทัย อาณาจักรของพวกขอมอยู่บริเวณลุ่มน้ำโขง มีนครธมเป็นเมืองหลวง ได้แผ่อำนาจมาทางลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยแบ่งการปกครองเป็น ๒ ภาค คือ ภาคเหนือ มีเมืองสุโขทัยเป็นศูนย์กลาง ภาคใต้มีเมืองละโว้หรือลพบุรีเป็นศูนย์กลาง เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ของขอมสิ้นพระชนม์ อำนาจของขอมก็เสื่อมลง อาณาจักรต่าง ๆ ที่เคยตกเป็นเมืองขึ้นของขอมมาก่อนก็เริ่มแข็งเมือง ประมาณปี พ.ศ. ๑๗๘๑ พ่อขุนบางกลางท่าว (ท้าว) และพ่อขุนผาเมือง ได้รวมกำลังกันยกทัพมาตีกรุงสุโขทัยอันเป็นเมืองศูนย์กลางการปกครองของขอมได้สำเร็จ พ่อขุนบางกลางท่าว ได้รับการอภิเษกเป็นกษัตริย์ครองกรุงสุโขทัย (องค์แรก) ทรงพระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เป็นต้นราชวงศ์พระร่วงแห่งกรุงสุโขทัย

กรุงสุโขทัย เริ่มมีความเป็นปึกแผ่นมีการขยายอาณาเขตไปยังดินแดนใกล้เคียง มีการเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับอาณาจักรข้างเคียงและอาณาจักรห่างไกล คือ จีน ตลอดระยะเวลาประมาณ ๒๐๐ ปี กรุงสุโขทัยมีกษัตริย์ปกครองทั้งสิ้น ๙ พระองค์ สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชถือได้ว่าเป็นสมัยที่เจริญรุ่งเรืองที่สุด เป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมมากมาย และวัฒนธรรมบางอย่างก็ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน ไทยได้รับอิทธิพลทางด้านภาษา ศาสนา และความเชื่อมาจากชนชาติเขมร จีนและอินเดีย^{๑๐๙} และวัฒนธรรมที่สำคัญของสุโขทัย คือ

ด้านการศึกษา อิทธิพลของวัฒนธรรมของขอมและอินเดียได้เข้ามามีอิทธิพลทางด้านการศึกษาของไทยในสมัยสุโขทัย ซึ่งในสมัยนั้นจำเป็นต้องอาศัยภาษาขอมเป็นหลัก ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๒๖ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงคิดประดิษฐ์อักษรไทยได้สำเร็จไทยจึงมีอักษรใช้เป็นของตนเอง ส่วนภาษาบาลีของอินเดียได้ถูกใช้เป็นภาษาในการเผยแพร่ศาสนาพุทธโดยไทยได้รับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นศาสนาของตน

การปกครองเป็นการปกครองแบบปิตุลาธิปไตย หรือพ่อปกครองลูกโดยกษัตริย์จะทำหน้าที่เสมือนเป็นหัวหน้าครอบครัว คอยอบรมสั่งสอน ช่วยเหลือเกื้อกูล ใครมีความทุกข์ความเดือดร้อนก็มาสั่งกระดิ่งที่หน้าพระราชวัง กษัตริย์ก็จะมาถามไถ่ตัดสินว่าความให้ เมื่อพ้นรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงแล้ว การปกครองแบบนี้ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป ความใกล้ชิดระหว่างราษฎรกับกษัตริย์ลดลงเป็นลำดับ

^{๑๐๘} ศนาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๒๖-๒๗.

^{๑๐๙} ธีรพงศ์ เสียงประชา, พื้นฐานวัฒนธรรมไทย, หน้า ๓๙.

การประดิษฐ์อักษรไทย (ลายสือไทย) โดยเริ่มประดิษฐ์ครั้งแรกสมัยพ่อขุนรามคำแหง เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๒๖ ในศิลาจารึกกล่าวไว้ว่า “เมื่อก่อนลายสือไทยนี้มี ปี ๑๒๐๕ (ตรงกับพ.ศ. ๑๘๒๖) ศกปีมะแม พ่อขุนรามคำแหง หาใครใจในใจแลใส่ลายสือไทยนี้ จึงมีเพื่อนขุนผู้นั้นใส่ไว้ พ่อขุนรามคำแหงได้ใช้แบบของอักษรคุณต์ของอินเดียตอนใต้ ระยะแรกๆ นั้นทั้งสระ พยัญชนะและวรรณยุกต์อยู่ในบรรทัดเดียวกัน ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเขียนไปจากเดิม เช่น สมัยพระเจ้าลิไทย เขียนวรรณยุกต์ไว้บนพยัญชนะ สระเขียนเหนือบรรทัดบ้าง ข้างล่างบรรทัดบ้าง สมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยาได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเขียนสระ พยัญชนะและวรรณยุกต์ ให้เป็นระเบียบสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ศาสนา สมัยสุโขทัยนับถือพระพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ โดยพ่อขุนรามคำแหงได้ส่งทูตไปลังกาพร้อมกับทูตของเมืองนครศรีธรรมราช และนำพระพุทธรูปหินทรายมาจากลังกาด้วย จนถึงสมัยพระเจ้าลิไทย ซึ่งนับเป็นสมัยที่พระพุทธศาสนาเจริญที่สุด โปรดให้นิมนต์พระสงฆ์มาจากลังกาและทรงแต่งตั้งให้เป็นสังฆราชแห่งสุโขทัยสมัยสุโขทัยมีการสร้างวัดมากมายซึ่งยังปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น วัดศรีชุม วัดช้างล้อม วัดตระพังทองหลาง

การประกอบอาชีพ การทำมาหากินในสมัยสุโขทัยเป็นแบบเสรี ไม่มีการเก็บภาษี ในศิลาจารึกกล่าวไว้ว่า “เมืองสุโขทัยนี้ดี ในนามีปลาในนามีข้าว เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้าทองคำ เจ้าเมือง บ่เอาจังกอบ” อาชีพส่วนใหญ่ของชาวสุโขทัย คือ เกษตรกรรม สมัยสุโขทัยนี้มีความอุดมสมบูรณ์มาก

ด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่เป็นสถาปัตยกรรมทางศาสนา เช่น การสร้างพระอัฐารส ตามอิทธิพลของศาสนาในลังกา สร้างวัด เชื้อน ทำนบ เป็นต้น ศิลปกรรมสมัยสุโขทัยมีลักษณะเป็นของตนเอง เช่น พระพุทธรูป มีพระพักตร์รูปไข่ พระโขงโค้ง

ประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ ประเพณีเผาเทียนเล่นไฟ ดังปรากฏในศิลาจารึกว่า “ใครจักมักเล่นเล่น ใครจักมักหัวหัว ใครจักมักเลื่อนเลื่อน เมืองสุโขทัยมีสี่ปากประตูหลวง เทียรยอมคนเสียดกันเข้ามาดูท่านเผาเทียนเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีดั่งยกแตก” ต่อมาประเพณีได้กลายมาเป็นประเพณีลอยกระทง นอกจากนี้ ยังมีประเพณีทอดกฐิน การฟังเทศน์ที่วัดทุกวันพระในจารึกกล่าวไว้ว่า “เมื่อออกพรรษา กรานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว” และ “วัน เดือนดับ เดือนออกแปดวัน วันเดือนเต็มเดือนบ่างแปดวัน ผูกปูศรุกรมหาเถรขึ้นนั่งเหนือนี้ สวดธรรมแก่อุบาสกผู้ช่วยจำศีล”

วรรณกรรม สมัยสุโขทัยมีวรรณกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ไตรภูมิพระร่วง หรือไตรภูมิกถา เป็นหนังสือที่สั่งสอนไม่ให้คนประมาทและควรสร้างบุญกุศลไว้จะได้พบพระศรีอริยเมตไตรย หนังสืออนาถนาต เป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีไทยแต่โบราณ และสุภาชีวิตพระร่วง เป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับคติธรรมหลักการดำเนินชีวิต สุภาชีวิตพระร่วงนี้สามารถนำมาเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต แมในสภาพสังคมปัจจุบัน^{๑๑๐}

^{๑๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐-๔๓.

สำหรับในสมัยอยุธยาหรือแคว้นอโยธยา ซึ่งอยู่ทางบริเวณปากตะวันออกของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งต่อมาได้พัฒนาไปเป็นอาณาจักรอยุธยา สถาปนาโดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ อาณาจักรอยุธยาเจริญขึ้นมาด้วยผลของความเจริญทางเศรษฐกิจ ด้านการเกษตร และการค้า เนื่องจากตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เป็นศูนย์การค้าและพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ศิลปวัฒนธรรมของอโยธยา สืบมรดกมาจากอาณาจักรทวารวดี และได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอาณาจักรขอมและจีน ในระยะแรกอยุธยา นับถือพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายหินยานและมหายาน ต่อมาภายหลังจึงให้ความสำคัญต่อพุทธศาสนาฝ่ายหินยานตามลัทธิลังกาวงศ์ อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของศาสนาฮินดูก็ยังมีอยู่ โดยเฉพาะในราชสำนัก ดังจะพบได้จากชื่อของกรุงอโยธยา หรือนามของพระมหากษัตริย์ เช่น สมเด็จพระรามาธิบดี สมเด็จพระรามศวร มีความสัมพันธ์กับคติรามายณะทั้งสิ้น

สมัยนี้ มีการติดต่อกับชาวต่างประเทศ ชาวยุโรปเข้ามาติดต่อทางการค้า ในปี พ.ศ. ๒๐๕๙ โดยชาติโปรตุเกสเป็นชาติแรกที่เข้ามาติดต่อในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๓๔-๒๐๗๒) นอกจากนี้ มีชาติสเปน ฮอลันดา อังกฤษ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในด้านการค้า การแลกเปลี่ยนพระราชสาสน์ และบรรณาการ รวมถึงการตั้งสถานีการค้าในสมัยอยุธยา นับเป็นการเริ่มต้นทางการทูตในราชอาณาจักรไทย ส่วนฝรั่งเศสมีการแลกเปลี่ยนทางการทูต นำโดย เซอวาเลีย เดอ โชมองต์ ซึ่งเป็นราชทูตของสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาติตะวันตกในสมัยอยุธยานั้น มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า การควบคุมเส้นทางการเดินเรือ การเผยแพร่คริสต์ศาสนา อิทธิพลของชาติยังมิได้ส่งผลในด้านการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ทัศนคติ การเมืองและเศรษฐกิจของไทยแต่อย่างใด ทั้งนี้ เพราะประเทศยุโรปในระบายนั้นยังมิได้พัฒนา โดยเฉพาะรูปแบบในการปกครอง ชาติตะวันตกยังคงใช้รูปแบบการปกครองแบบบูรณาญาสิทธิราชย์ ทำให้แนวคิดทางการปกครองมิได้แตกต่างกันมากนัก จึงยังไม่ปรากฏอิทธิพลของชาติตะวันตกเข้ามา มีอิทธิพลต่อการปกครองของไทย^{๑๑๑} วัฒนธรรมสมัยอยุธยา ที่สำคัญ ได้แก่

ด้านปกครองของกรุงศรีอยุธยา กษัตริย์มีอำนาจ และมีความสัมพันธ์กับราษฎรเสมือนเจ้ากับทาส กรุงศรีอยุธยามีวิวัฒนาการปรับปรุงการปกครองครั้งสำคัญในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งรูปแบบการปกครองมีลักษณะคล้ายการปกครองของขอม เช่น กษัตริย์เป็นเทวราชา และได้รับอิทธิพลจากขอมและสุโขทัยด้วย

ด้านสังคมอารยธรรมขอมได้มีอิทธิพลต่อสังคมไทยมากยิ่งขึ้นกว่ากรุงสุโขทัย สังคม กรุงศรีอยุธยาเป็นสังคมศักดินา มีการตรากฎหมายถือว่าผู้ชายมีสิทธิอำนาจมากกว่าผู้หญิง แต่ยอมรับความสามารถของผู้หญิงและมีหน้าที่ทางครอบครัวมากกว่าผู้ชาย

ด้านศิลปกรรม มีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่และขนาดเล็กจำนวนมาก และยังมี การสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เช่น พระพุทธไตรรัตนนายกที่วัดพนัญเชิง พระนครศรีอยุธยา ซึ่งพระราชพงศาวดารระบุว่า เป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นเวลา ๒๖ ปี

^{๑๑๑} ศนาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๒๙-๓๐.

ด้านศาสนา ประชาชนนับถือพระพุทธศาสนา ชาวกรุงศรีอยุธยาเลื่อมใสในศาสนาพุทธมีการสร้างวัดและพระพุทธรูปไว้มาก ในสมัยนี้มีผู้นับถือคริสต์และอิสลามอยู่บ้าง สมัยอยุธยาเริ่มมีการขยายอำนาจมากขึ้น มีการรวบรวมเอาอาณาจักรดินแดนสุวรรณภูมิและต่างชาติ มาเข้าด้วยกันและรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามามากขึ้น อาทิ จากขอม ไทยได้รับอารยธรรมกัมพูชา เช่นการปกครองและศิลปกรรม หรือจากชาวต่างชาติโดยผ่านทางการค้าซึ่งในระยะนั้นมีอิทธิพลต่ออารยธรรมไทยจากการค้ากับประเทศ จีน ญี่ปุ่น เปอร์เซีย มาเลเซีย และการค้ากับประเทศตะวันตก โปรตุเกส ฮอลันดา และฝรั่งเศส ที่เริ่มมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช^{๑๑๒}

สมัยกรุงธนบุรี สมัยนี้มีช่วงระยะเวลาเพียง ๑๕ ปี (ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕) พระเจ้ากรุงธนบุรีหรือพระเจ้าตากสินมหาราช ได้กู้เอกราชรวบรวมบ้านเมืองเป็นปึกแผ่น และเริ่มฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติ เช่น ทำนุบำรุงพุทธศาสนา ศิลปกรรมและเศรษฐกิจ การฟื้นฟูกระทำไม่ได้มากนัก เพราะบ้านเมืองยังไม่ค่อยสงบ และระยะเวลาการครองราชย์สั้น วัฒนธรรมสมัยธนบุรี ที่สำคัญ ได้แก่

ทางด้านศาสนา ทรงโปรดให้มีการชำระพระไตรปิฎก ที่วัดระฆังโฆสิตาราม เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๑ เชิญพระไตรปิฎกจากนครศรีธรรมราชมาตรวจสอบกับฉบับที่กรุงธนบุรี ชำระวินัยสงฆ์ สร้างและบูรณะวัดหลายแห่ง เช่น วัดอรุณราชวราราม

ด้านการปกครองและวัฒนธรรมในด้านอื่น ๆ รวมทั้งสภาพสังคมและลักษณะเศรษฐกิจส่วนใหญ่ ยังคงมีลักษณะเหมือนกับสมัยอยุธยา^{๑๑๓}

วัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เริ่มตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้สถาปนากรุงเทพฯ ขึ้นเป็นราชธานีแทนกรุงธนบุรี เนื่องจากเหตุผลทางยุทธวิธีเป็นสำคัญ สำหรับพัฒนาการนั้นอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมกรุงศรีอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๑-๔) ชาตินิยมได้แก่ อังกฤษ โปรตุเกส ได้เข้ามาฟื้นฟูการค้ากับไทย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เช่น การยอมรับทฤษฎีการค้าเสรี (Laissez-faire) ของอาดัม สมิธ และชาวอเมริกัน เป็นยุคที่คนไทยเริ่มตื่นรู้จักชาติตะวันตกในมิติของการติดต่อค้าขาย รวมถึงการทูตเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางการค้า แนวคิดตะวันตกได้เริ่มเข้ามาในรูปของการใช้อิทธิพลของการเมืองและการทหารอย่างชัดเจน ในยุคของการขยายลัทธิจักรวรรดินิยมในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ เป็นต้นมา ซึ่งแนวความคิดแบบใหม่จากอิทธิพลของชาติตะวันตกส่งผลในการเปลี่ยนแปลงในสังคม การปกครอง เศรษฐกิจ ฯลฯ วัฒนธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่สำคัญ ได้แก่

ด้านการปกครองในรัชกาลที่ ๑ มีลักษณะคล้ายกับกรุงศรีอยุธยาและธนบุรี ตำแหน่งข้าราชการกลางตำแหน่งสูงสุด คือ อัครเสนาบดี พอถึงรัชการที่ ๒ ดำเนินการตามรัชการที่ ๑ และมีการปรับปรุงเล็กน้อย

^{๑๑๒} บันเทิง พาศิจิตร, ประเพณีวัฒนธรรมไทยและคติความเชื่อ, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๙.

^{๑๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑.

ด้านเศรษฐกิจ มีระบบเจ้าภาษีนายอากร เก็บภาษีอย่างเป็นทางการ ถึงรัชกาลที่ ๒ ทรงอนุญาตให้ชาวจีนผูกขาดเก็บภาษีบางอย่างโดยที่เจ้าภาษีนายอากรจะต้องส่งมอบเงินส่วนหนึ่งให้กับรัฐ ในรัชกาลที่ ๔ เศรษฐกิจของประเทศเริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบการค้าเข้าไปสู่ระหว่างประเทศ

ด้านสังคม มีลักษณะเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสังคมมีชนชั้นการปกครอง เช่น กษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการ กับชนชั้นผู้ใต้ปกครอง ได้แก่ไพร่ และทาส รัชกาลที่ ๔ มีการเปลี่ยนแปลงประเพณีหลายอย่าง โปรดให้ข้าราชการสวมเสื้อเข้าฟ้า และเริ่มห้ามบิดา มารดาขายบุตรหลานเป็นทาส ห้ามสามีขายภรรยาเป็นทาส ทรงเริ่มยกฐานะสตรีโดยให้สตรีที่บรรลุนิติภาวะ มีสิทธิเลือกสามีได้ โดยที่บิดามารดาไม่บังคับ

ด้านศาสนา ทรงสร้างบูรณปฏิสังขรณ์วัด เช่น พระอารามต่าง ๆ ที่ใดโปรดให้สร้างขึ้นใหม่ คือ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งสร้างขึ้นไว้เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปมหาอริยรัตนปฏิมากร ในรัชกาลทรงฟื้นฟูประเพณีวิสาขบูชา ทรงปรบการสอบพระปริยัติธรรม รัชกาลที่ ๔ ทรงพระราชทานกำเนิดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ซึ่งนับว่าเป็นการปฏิรูปพระพุทธศาสนาครั้งใหญ่คราวหนึ่งในประเทศไทย และปรับปรุงแก้ไขข้อปฏิบัติเป็นระเบียบแบบแผนสำหรับธรรมยุติ และทรงกำหนดหลักการอ่านหลักภาษีบาติ ขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับสากล ทรงพระราชนิยมให้เทศน์ด้วยปากเปล่า

ด้านการศึกษา ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เริ่มพัฒนาการศึกษา โดยทรงส่งเสริมให้มีการศึกษาแบบตะวันตก สนับสนุนให้มีขุนนางตั้งโรงเรียน ส่งข้าราชการไปดูงานครั้งแรกสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง

การเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ ไทยเริ่มมีการติดต่อกับตะวันตก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองที่มีผลกระทบต่อโลกทัศน์และค่านิยมของชาวไทย ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ทั้งการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีการแบ่งราชการเป็นกระทรวง กรม โดยย้าเรื่องสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมในการปกครองเป็นหลักการสำคัญ ซึ่งต่างจากทัศนะเดิมของคนไทยและมีการเปิดประเทศโดยการรับเอาวัฒนธรรม ต่างชาติเพื่อพัฒนาประเทศอยู่หลายด้าน พัฒนาการวัฒนธรรมในสมัยรัชกาลที่ ๕ และ ๖ กระทำได้ไม่มากนัก เพราะบ้านเมืองยังไม่ค่อยสงบและระยะเวลาการครองราชย์สั้น ๆ วัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง ที่สำคัญ ได้แก่

ด้านการปกครอง ได้มีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ทั้งบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีการแบ่งราชการเป็นกระทรวง กรม ตรากฎหมายอย่างตะวันตกโดยย้าเรื่องสิทธิเสรีภาพ รัชกาลที่ ๖ ทรงส่งเสริมวรรณกรรมสร้างสรรค์ และทรงเผยแพร่ลัทธิประชาธิปไตยโดยจัดตั้งดุสิตธานีขึ้น ยกเลิกจารีตนครบาล ที่ใช้อำนาจขู่เข็ญในการสอบสวนจำเลย ได้ตราพระราชบัญญัตินามสกุล พ.ศ. ๒๔๕๕ ให้ใช้พุทธศักราชเป็นศักราชในราชการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ แทนการใช้รัตนโกสินทร์ศก กำหนดค่านามหน้าสตรีใสดว่า “นางสาว” สตรีที่แต่งงานแล้วว่า “นาง” และมีว่าเด็กชาย เด็กหญิง

ด้านเศรษฐกิจ รัชกาลที่ ๕ ได้มีการปรับปรุงการบริโภค เช่น การใช้ช้อนแทนการเปิบด้วยมือ

ด้านสังคม รัชกาลที่ ๕ มีการเลิกทาส เลิกระบบไพร่ มีการปรับปรุงประเพณีวัฒนธรรมให้เจ้าข้าราชการยื่นเฝ้าตามประเพณีฝรั่ง แกไขการสืบสันตติวงศ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๙ ได้เลิกตำแหน่งวังหน้า และโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งสยามมกุฎราชกุมาร ทรงปรับปรุงการแต่งกายและการไว้ผมของคนไทยชายไว้ผมแบบฝรั่ง ใส่เสื้อราชปะแตน หญิงไว้ผมยาวตัดเป็นดอกบัวกระพุ่ม ให้ทหารนุ่งกางเกงแบบยุโรป ในรัชการที่ ๖

ด้านศาสนา รัชกาลที่ ๕ ทรงสร้างวัดและบูรณปฏิสังขรณ์ เช่น วัดเบญจมบพิตร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม รัชกาลที่ ๕ ได้ทะนุบำรุงพุทธศาสนาให้มีประเพณีประจำรัชกาล ได้ทรงบริจาคนิพนธ์พระราชนิพนธ์เป็นประจำทุกวัด วัดละเล็กละน้อย นอกจากนี้ได้ยังส่งเสริมการสอนพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ด้วยพระองค์เองบ้าง โดยพระราชนิพนธ์หนังสือเกี่ยวกับธรรมขึ้นไว้เป็นจำนวนมาก เช่น เทศนาเสือป่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร

ด้านการศึกษา รัชกาลที่ ๕ ได้มีการปฏิรูปการศึกษา ให้มีระบบการศึกษาที่ชัดเจน ให้ประชากรราษฎรได้รับการศึกษาโดยทั่วถึง ไม่ใช่ว่าการศึกษาเฉพาะวัด หรือวังเท่านั้น มีโรงเรียนสอนประชาชนทั่วไปและในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งเป็นปีที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรก ไทยสนใจที่จะรับวัฒนธรรมตะวันตกมากกว่าจะเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมตะวันออก ทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลในการที่จะพัฒนาชาติไทย ช่วงนี้วัฒนธรรมตะวันออกนอกจากจะไม่ได้ได้รับความสนใจแล้ว ยังถูกสกัดกั้นอีกด้วย เช่น มีการสั่งปิดโรงเรียนสอนภาษาจีน และยกเลิกใบอนุญาตหนังสือพิมพ์จีน^{๑๓๔}

วัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๗ ถึงปัจจุบัน มีการปกครองแบบประชาธิปไตย หมายถึง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ความจริงแล้ว เริ่มมาจากรัชกาลที่ ๕ รัชกาลที่ ๖ ก็ทรงเตรียมประชาธิปไตย สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเร่งพัฒนาประเทศ ในระยะแรกเป็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ ในยุคนี้นักปกครองกำลังปฏิวัติอุตสาหกรรม รัชกาลที่ ๗ ได้พยายามวางหลักฐานประชาธิปไตยและทรงมีแผนการที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนแต่ทรงถูกคัดค้านโดยพวกเจ้านายจึงทรงยับยั้งแผนการนั้น จนกระทั่งเกิดการปฏิวัติแต่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง โดยคณะราษฎร เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ หลังจากนั้นอารยธรรมไทย ก็มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการ โดยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกมากกว่าวัฒนธรรมตะวันออก^{๑๓๕} วัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์ปัจจุบันที่สำคัญ ได้แก่

ด้านการปกครอง เป็นการเปลี่ยนการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นระบอบประชาธิปไตยเป็นระยะที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรก วัฒนธรรมตะวันออกไม่ได้รับความสนใจแล้ว เช่น มีการสั่งปิดโรงเรียนภาษาจีน

^{๑๓๔} ศณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๓๓-๓๕.

^{๑๓๕} ทวีติดา นาคเกษม, ไทยศึกษา, หน้า ๓๕-๓๖.

ด้านศาสนา รัชกาลที่ ๗ กำลังประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างหนัก และบ้านเมืองกำลังประสบกับความยุ่งยาก จึงมิได้สร้างวัดเพิ่มเติม แต่ก็มีการบูรณปฏิสังขรณ์วัดเป็นการใหญ่ เช่น วัดปฐมเจดีย์ รัชกาลที่ ๘ ได้สร้างพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย สมบูรณ์ครั้งแรก ไทโพรดฯ ให้งานนี้ อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์และกรมศาสนาจัดพิมพ์เผยแพร่ต่อไป ซึ่งต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๙ มีการส่งเสริมพระพุทธศาสนา เช่น ส่งพระสงฆ์ในประเทศไทยไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่างประเทศ เช่น ยุโรป อเมริกา

ด้านการศึกษา รัชกาลที่ ๗ ได้มีการจัดประกวดการแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนา สำหรับเด็ก

เศรษฐกิจ รัชกาลที่ ๗ ประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างหนัก และบ้านเมืองกำลังประสบกับความยุ่งยาก รัชกาลที่ ๘ เป็นระยะที่อยู่ในรัชกาลไม่มากนัก เศรษฐกิจก็ยังอยู่ในภาวะที่ต่ำ ในรัชกาลที่ ๙ (ปัจจุบัน) ภาวะเศรษฐกิจก็ดีขึ้นและบางช่วงก็ดีมาก ดีกว่าประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศหากบางช่วงการเมืองมีปัญหาภาวะเศรษฐกิจ โลกประสบปัญหา ประเทศไทยก็ถูกพ่วงไปด้วย เพราะเศรษฐกิจในประเทศไทยเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจโลก และได้สร้างพุทธมณฑลเป็นการฉลอง ๒๕ ศตวรรษ ณ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ด้านสังคม ได้ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมของไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ รัฐบาลได้ส่งเสริมให้คนไทยได้มีโอกาสร่วมประเพณีท้องถิ่น คนอยู่ในเมืองก็กลับไปแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และฟื้นฟูประเพณีที่ถูกลืมไปแล้วนั้น เช่น ประเพณีเวียนเทียน วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเผาเทียนเล่นไฟ เป็นต้น^{๑๑๖}

อนึ่ง มีคำกล่าวถึงวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งเมื่อกล่าวโดยหลักใหญ่แล้ว มี ๒ อย่าง คือ วัฒนธรรมร่วมสมัยจากอดีตและวัฒนธรรมร่วมสมัยในปัจจุบัน วัฒนธรรมร่วมสมัยจากอดีต คือ การนำวัฒนธรรมจากอดีตมาประยุกต์ใช้ร่วมกับวัฒนธรรมในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมตีมตาม ถูกกาลเทศะ ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืนเป็นที่ยอมรับในแต่ละเรื่อง หรือทุกประเภทของวัฒนธรรม ในสังคมเดิมไทยมีการแบ่งชนชั้นในสังคมในระบบศักดินา มุลนาย-ไพร่ เมื่อมีการแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตก คนไทยได้รับการศึกษาจากตะวันตกมากขึ้นทำให้บุคคลเหล่านี้มีคุณค่าและมีฐานะทางสังคมเหนือกว่าคนไทยโดยทั่วไป ทำให้คนไทยนิยมไปศึกษาต่อต่างประเทศเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นนักเรียนนอก

ต่อมา มีการเข้าไปประกอบอาชีพในต่างประเทศจำนวนมาก นอกจากนี้ อิทธิพลตะวันตกยังมีการแบ่งแยกในรูปแบบอื่นที่เข้ามาในวิถีชีวิตของคนไทย เช่น การแสดง ความมั่งคั่งจากวัตถุต่าง ๆ ทำให้ไทยประสบปัญหาตามมาคือ ไทยต้องสั่งซื้อสินค้าราคาแพงเข้าประเทศ เช่น รถยนต์ บ้านที่ทันสมัย มีอุปกรณ์ตกแต่งราคาแพงจากต่างประเทศ ทำให้มีผลกระทบแก่ราคาวัสดุ และค่าครองชีพของคนไทย ไทยต้องประสบภาวะน้ำมันขึ้นราคาตามต่างชาติไปด้วย

^{๑๑๖} บัณฑิต พานิชิต, ประเพณีวัฒนธรรมไทยและคติความเชื่อ, หน้า ๖๖.

คนชนบทเริ่มซึมซับความเจริญทางเทคโนโลยีจากเมืองใหญ่ เริ่มปรับปรุงแนวทางการดำเนินชีวิตจากเดิมให้ทันสมัยรู้จักคุณค่าของเวลามากขึ้นเมื่อว่างจากการทำนาการทำนาในอดีต คนไทยเคยใช้ควายไถนา แต่เวลาผ่านไปเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นได้นำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนาชีวิตจากการใช้แรงควายเปลี่ยนแปลงเป็นการใช้รถไถนาแทนการใช้ควายไถนา ซึ่งไถได้ตั้งแต่เช้า-เย็น แต่การทำนาก็ยังรักษารูปแบบเดิมไว้อยู่ เช่น การลงแขกในการทำนา ดำนา เกี่ยวข้าวและอีกหลายประการ ที่สังคมไทยได้ประเพณีปฏิบัติกัน บางอย่างคิดว่าเป็นของใหม่แต่ก็ยังรักษาสภาพเดิมไว้อยู่ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ในวันเนา คนเหนือในเมืองเคยขนทรายเข้าวัดเพื่อหวังบุญ และอันสืบแต่ปัจจุบันไม่ขนทรายที่ใช้คนขน ชุมชนเมืองก็บริจาคเงินกัน จ้างรถ ขนแทนคน แต่ความปรารถนาเขาก็เหมือนเดิม คือ หวังบุญกุศล มีคนกล่าวว่า คนเริ่มเหินห่างวัด ศูนย์รวมของคนในหมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนจากวัดมาเป็นร้านค้าแฟร์ เครื่องรับโทรทัศน์และวิทยุ ทำให้ชาวบ้านได้รับข่าวสาร ไฟฟ้า นำประปา เข้ามาแทนที่แสงไฟจากตะเกียงและน้ำฝน อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตของคนในชนบทแม้เมื่อมองอย่างผิวเผินจะดูเหมือนเปลี่ยนแปลงไป^{๑๓๗}

วัฒนธรรมร่วมสมัยในปัจจุบัน หรืออาจเรียกว่าสมัยใหม่ และอาจหมายถึงความถึง โลกาภิวัตน์ หรือ ไฮเทคโนโลยีด้วยก็ได้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกลมกลืนในแต่ละประเภทของวัฒนธรรมจากเดิมที่มีความเป็นอยู่แบบพอเพียงตามอัตภาพ มีความเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นครอบครัวขยาย เมื่อวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาทำให้ครอบครัวไทยกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมีเพียง พ่อ แม่ ลูก ในลักษณะต่างคนต่างอยู่ ขาดการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน ทอดทิ้งผู้สูงอายุ ขาดความรักในศิลปะไทย ก้าวร้าว และมักเกิดปัญหาครอบครัวตามมา เนื่องจากสังคมไทยมักเลียนแบบสังคมอเมริกัน วัยรุ่นพยายามใช้ชีวิตอย่างอิสระ (Privacy) ที่ไม่ถูกต้อง วัยรุ่นคลั่งไคล้ดนตรีตะวันตกใช้ชีวิตอย่างอิสระ มีความเสรีทางเพศ เด็กวัยรุ่นเริ่มท้องไม่มีพ่อ ทำให้เป็นปัญหาทำแท้งเถื่อนตามมา ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ คนไทยบางกลุ่มเป็นทาสวัตถุ ส่งผลให้ทำลายความมั่นคงของสถาบันครอบครัวไทยอย่างหมดสิ้น

ภาพรวมโดยทั่วไป เห็นได้ ๒ ประการคือวิถีชีวิตไทยในชนบทและวิถีชีวิตไทยในเมืองซึ่งมีความคาบเกี่ยวกันระหว่างสมัยอดีตและสมัยปัจจุบัน จัดเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัย ในการพัฒนาวัฒนธรรมร่วมสมัยจัดแยกความเป็นอยู่ของสังคมเป็น ๒ ส่วน แบบวิถีชีวิตไทยในชนบท และวิถีชีวิตไทยเมือง ท่ามกลางความเจริญทางวัตถุที่ทำให้ชีวิตต้องแข่งขันกันมากขึ้น ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเริ่มห่างเหิน ต่างมีเวลาให้กันน้อยลงการคบหาสมาคมในสังคมก็จะเป็นไปอย่างฉาบฉวย ไม่จริงจังดังแต่ก่อน อย่างไรก็ตาม ยังมีบางสิ่งบางอย่างที่มิได้เปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย ในทางตรงกันข้าม กลับได้รับการส่งเสริมให้รักษาไว้ตลอดไปสิ่งเหล่านั้นก็คือความเชื่อและค่านิยมในการยกย่องสรรเสริญผู้มีความสามารถความมรยาท สุภาพเรียบร้อย ความกตัญญูทวดที่ต่อบุพการีและผู้มีพระคุณ วิถีชีวิตของคนไทยปัจจุบัน เป็นวิถีชีวิตที่รับแรงวัฒนธรรมใหม่จึงเกิดขึ้นหลายอย่าง ได้แก่

^{๑๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

ด้านอาหาร คือ คนในเมืองปัจจุบันมีการรับประทานอาหารนอกบ้านมากกว่าในบ้าน บางคนเกือบทำอาหารด้วยตนเองไม่เป็น จำเป็นหาอาหารมารับประทานโดยไม่ต้องมีหม้อข้าวหม้อแกง ใช้อาหารถุงแทน สำหรับวัยรุ่นยุคใหม่จะถนัดอาหารพวกเส้น

ด้านสังคม เด็กวัยรุ่นสมัยปัจจุบัน จะได้รับอิทธิพลจากเพื่อนมากกว่าครอบครัว การแต่งตัวมีการแสดงอวัยวะบางส่วน ให้คนอื่นได้เห็น เช่น เจาะจมูก และเสื่อสวมใส่ก็เปลี่ยนแปลงตลอด

ด้านภาษา ปัจจุบันมีการพัฒนาภาษาทั้งผู้ใหญ่ และวัยรุ่น สร้างศัพท์ใหม่ ๆ มาใช้และแพร่กระจายต่อกันเช่นคำว่า “ก๊าก” หมายถึง เพศตรงข้ามที่คบหาความสัมพันธ์กัน หรือเป็นคู่นอนกัน บางคนก็บอกว่ามี ก๊ากหลายคน แต่คำว่า “ก๊าก” สมัยก่อน หมายถึง ชู้ ที่สังคมต่างไม่ยอมรับกันถือว่า ความชั่วร้าย ผิดศีลธรรม^{๑๑๘}

สรุปได้ว่า พัฒนาการของวัฒนธรรมไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นความเป็นวัฒนธรรมร่วมสมัย กล่าวคือ การนำวัฒนธรรมจากอดีตมาประยุกต์ใช้ร่วมกับวัฒนธรรมในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมตีมาม ถูกกาลเทศะ ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืนเป็นที่ยอมรับในแต่ละเรื่อง หรือทุกประเภทของวัฒนธรรม ซึ่งดังกล่าวนี้น่าสามารถเกิดขึ้นได้ทุกวันทุกเวลา และยังสามารถแสดงเป็นภาพลักษณ์ออกมาได้ ซึ่งได้แก่ ทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการทำอาหาร การแต่งกาย สื่อมวลชน กีฬา หรือวรรณกรรมก็ตาม อย่างไรก็ดี ปัจจุบันนี้ กระแสอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามา และตัววัฒนธรรมตะวันตกเองยังมีการแบ่งแยกในรูปแบบอื่นซึ่งได้เข้ามาในวิถีชีวิตของคนไทยแล้ว อาจส่งผลให้วัฒนธรรมที่งดงามของไทยเสื่อมสูญหรือสลายไป หากไม่มีกระบวนการทางสังคมเข้ามาช่วยอนุรักษ์อย่างจริงจัง

๒.๓.๖ ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรมไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ต่อศิลปวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

อิทธิพลต่อลักษณะนิสัยจิตใจ คนไทยมีนิสัยเยือกเย็น โอบอ้อมอารี เมตตากรุณา เคารพอ่อนน้อม ถ่อมตน กตัญญูกตเวที ขยัน อดทน สุภาพและไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น เพราะปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

อิทธิพลต่อศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของไทยเจริญก้าวหน้า เพราะพระพุทธศาสนา เช่น ภาพเขียน ฝาผนังโบสถ์ เพดานโบสถ์ แบบก่อสร้างโบสถ์วิหาร การหล่อพระพุทธรูป เจดีย์รูปทรงต่าง ๆ ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของไทยวิจิตรงดงาม เพราะพระพุทธศาสนาเป็นแรงบันดาลใจ

^{๑๑๘} ศนาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๓๗-๔๐.

อิทธิพลต่อภาษา คนไทยรับพระพุทธศาสนาทั้งเถรวาทและมหายานจากอินเดียเราจึงรับเอาภาษาบาลีหรือมคธและภาษาสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทยมากมาย เช่น บุปผา-บุษบา, ปัญญา-ปรัชญา ฯลฯ

อิทธิพลต่อวรรณกรรม ที่สำคัญและดีเด่นเข้าขั้นวรรณคดี ส่วนมากมาจากเรื่องทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วง มหาชาติคำหลวง สมุทโฆษคำฉันท์ ปุณณิศาพาคำฉันท์ พระมาลัยคำหลวง ปฐมสมโพธิกถา สามัคคีเภทคำฉันท์ และกาพย์เห่เรือ พระกฐินหลวง ฯลฯ แม้เรื่องของไทยแท้ ๆ เช่น ลิลิตพระลอ ก็ยังมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแทรกอยู่

อิทธิพลต่อจารีตประเพณี ประเพณีที่สำคัญๆ ของไทย ส่วนมากสืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนาเช่น มาฆบูชาวิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา แห่เทียนพรรษา ตักบาตรเทโว ทำขวัญนาค ลอยกระทงและพิธีแห่ต่าง ๆ ของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อิทธิพลต่อขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ของไทย สืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนาเป็นแนวปฏิบัติ เช่น การต้อนรับแขก การเข้าพบผู้ควรเคารพ การให้เกียรติแก่ผู้อื่น มารยาทสุภาพ อ่อนโยน ไม่ลู่อ่อนฝายต่ำ เช่น โลก โกรธ หลง

อิทธิพลต่อการศึกษาเล่าเรียน สมัยโบราณวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา พระเป็นครูสอนศีลธรรม และอบรม^{๑๑๙}

ดังกล่าวนี้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นต้นกำเนิดของวัฒนธรรมไทยตั้งแต่อดีตและสืบทอดมากระทั่งปัจจุบัน ซึ่งมีมากมายหลากหลายด้าน ดังนี้

๑. สถาบันกษัตริย์ไทย ที่ได้รับการยกย่องจากชาวโลกว่า พระองค์เป็นยิ่งกว่ากษัตริย์ (The King of King) เพราะทรงทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ ฯลฯ ทรงเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก เช่น ยามบ้านเมืองมีวิกฤตด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความแตกแยกของเหล่าพสกนิกรที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันในเรื่องการเมืองเศรษฐกิจและอื่น ๆ ก็ทรงเข้าไปประสานให้เกิดความสงบสามัคคีขึ้นในแผ่นดินทุกครั้งไปจนเป็นที่รู้จักกันในสังคมโลก โดยเฉพาะประเทศที่ปกครองโดยระบอบกษัตริย์

๒. อักษรไทย ก็ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงจะทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้นั้นพระองค์ทรงศึกษาเขียนชาวนาภาษาบาลี สันสกฤต ขอม มอญมาก่อน ซึ่งขอมและมอญดังกล่าวนั้นก็ได้รับอิทธิพลจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาคือพระไตรปิฎก

๓. จิตใจแบบไทย เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า คนไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารีชอบช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก ชอบทำบุญให้ทาน กระทั่งสัตว์ต่าง ๆ ด้วยได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจาก เรื่องมหาเวสสันดรชาดกที่ถ่ายทอดมาในรูปเทศน์มหาชาติ

^{๑๑๙} ประพันธ์ กุลวิจิตร, “ค้นหาอะไรในวันสงกรานต์”, พุทธจักร, ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๔ (เมษายน ๒๕๕๐): ๕๕-๕๗.

๔. จรรยา มารยาทไทย ลักษณะเด่นคือเคารพผู้อาวุโส การกราบไหว้อ่อนน้อมถ่อมตนและการยิ้มแย้ม คนไทยถูกปลูกฝังนิสัยมาตั้งแต่เยาว์วัยในความเคารพผู้ใหญ่โดยได้รับแบบอย่างจากพ่อแม่โดยเฉพาะจากแม่ที่มีหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอนหรือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เหล่านี้ล้วนเป็นวัฒนธรรมไทยที่ได้รับมาจากพระพุทธศาสนาจนเป็นที่ประทับใจแก่ชาวต่างชาติที่ได้พบเห็น ไทยจึงได้รับสมญาว่า สยามเมืองยิ้ม

๕. การแต่งกายแบบไทย เรียบง่ายปกปิดมิดชิดของสงวน แม้จะมีแฟชั่นใหม่ ๆ เข้ามาก็จะดัดแปลงให้เป็นไทย ๆ ตามความเหมาะสมเรียกว่ามีจิตวิญญาณแห่งความละเอียดตามแบบชาวพุทธที่ได้รับการอบรมมา

๖. ศิลปกรรมไทย มีความงดงามตามแบบไทยไม่ว่าจะเป็น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรศิลป์และประณีตศิลป์ รวมไปถึงนาฏศิลป์ไทย ดนตรีไทย เพลงไทย ลายไทย มวยไทย นับเป็นศิลปะความชำนาญด้านต่าง ๆ ของคนไทยที่คิดประดิษฐ์ขึ้นมาจนเป็นของไทย ปรากฏเด่นเป็นสง่าท่ามกลางสายตาของนักท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน งานชิ้นเอกเหล่านี้เกิดขึ้นด้วยแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนา

๗. วรรณคดีไทย นับเป็นงานสร้างสรรค์ด้านภาษาไทย ที่ประติษฐ์ขึ้นจากความรู้ความรู้สึกนึกคิดอย่างสร้างสรรค์ ของบรรพบุรุษไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ นักปราชญ์ไทยที่สร้างสรรค์งานนั้นก็มีทั้งองค์พระมหากษัตริย์ ราชบัณฑิต ราษฎรทั่วไป รวมถึงพระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญในแต่ละสาขา จนวรรณคดีไทยได้เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป และบางเรื่องยังเป็นที่รู้จักกันไปทั่วโลกจนได้รับรางวัลจากองค์การสหประชาชาติ

๘. ประเพณีไทย ได้แก่ วิถีชีวิตนี้ปฏิบัติสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ที่เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเหมาะสมกับสังคมไทย มีทั้งจารีตประเพณี ขนบประเพณีและธรรมเนียมประเพณี อันเป็นกฎระเบียบที่วางไว้ให้คนในสังคมปฏิบัติ หากใครฝ่าฝืนกฎประเพณีก็จะมีบทลงโทษทั้งอย่างหนัก อย่างกลางและอย่างเบา โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นแม่แบบในการวางกฎ ระเบียบ เช่น ประเพณี การแต่งงาน การเกิด การศึกษาเล่าเรียน การทำมาหากิน แม้กระทั่งการตาย สังคมไทยถูกวางกฎระเบียบเรียกว่าวัฒนธรรมประเพณีไทย ที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป^{๑๒๐}

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ต่อศิลปวัฒนธรรมไทย ด้วยเหตุที่วิถีชีวิตของคนไทยเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย ตัวอย่างเช่น ในตอนเกิดมีพิธีโกนจุก โตขึ้นมีพิธีบวช ต่อมีพิธีแต่งงาน และท้ายสุดมีพิธีศพ พระพุทธศาสนาจึงมีความสัมพันธ์กับศิลปวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ เช่น การแต่งกายแบบไทย วรรณคดีไทย ประเพณีไทย ตลอดจนถึงจรรยา มารยาทไทย เป็นต้น กล่าวคือ พระพุทธศาสนามีอิทธิพลให้คนไทยมีจิตใจแบบไทย ดังเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า คนไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารีชอบช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก ชอบทำบุญให้ทาน กระทั่งสัตว์ต่าง ๆ ทั้งนี้ด้วยได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

^{๑๒๐} ศนาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัฒนธรรมไทย, หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

๒.๓.๗ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

การอนุรักษ์ (Conservation) คือ การใช้และจัดการทรัพยากรทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างฉลาด ตลอดจนมีการวางแผนอย่างรอบคอบสำหรับทรัพยากรเหล่านั้น เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคตและให้หมายรวมถึงการป้องกัน การดูแล การรักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ การสงวน และการปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย^{๑๒๑} อนุรักษ์ คือ รักษาให้คงเดิม^{๑๒๒} การสงวนปกป้องรักษาจากความสูญเสียซึ่งทำลายเพื่อให้มรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นสามารถให้ความสุขทางจิตใจของตนและของคนรุ่นต่อไป ในการปฏิบัติการในงานอนุรักษ์เป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังเนื่องจากต้องเกี่ยวข้องกับการเข้าไปกระทำหยุดยั้งขัดขวางการเสื่อมของสิ่งของวัสดุเดิมทำให้เปลี่ยนรูปลักษณะและบางครั้งจะยากต่อการคืนสภาพ^{๑๒๓}

การอนุรักษ์เป็นการกระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงรักษา ส่งเสริม และเผยแพร่ในกิจการใด ๆ ก็ตาม เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรม การอนุรักษ์สัตว์ป่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ^{๑๒๔} เป็นการใช้อย่างสมเหตุสมผลเพื่อการมีใช้ตลอดไป เป็นคำนิยามง่าย ๆ แต่เป็นการเน้นการใช้ทรัพยากรเป็นพื้นฐาน อีกทั้งยังมีแนวทางการใช้ตลอดไป ซึ่งหมายถึงว่าจะใช้ทรัพยากรอย่างไรจึงจะทำให้มีทรัพยากรเป็นต้นทุน (Stock) ที่สามารถมีให้ใช้ตลอดไป อย่างไรก็ตาม การใช้นี้มีได้หมายถึงเฉพาะการนำมาบริโภค ต้ม กิจ หรือสัมผัส เท่านั้น แต่หมายรวมถึง การเก็บเอาไว้ชมเชย ฟันฟู หรือพัฒนาสิ่งนั้นให้ดีขึ้นก็ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การสงวนหรือการแบ่งเขตที่จะสงวนไว้ก็ได้^{๑๒๕} นอกจากนี้แล้ว การอนุรักษ์ยังเป็นการสงวนรักษาที่ได้เข้มงวดเป็นลักษณะผ่อนคลายเป็นเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อม ภูมิทัศน์ หรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ไว้มิให้สูญหายหรือถูกเปลี่ยนไปโดยการใช้สอยหรือการบริโภคที่ไม่เหมาะสมหรือกล่าวโดยหลักการ คือ การพิทักษ์รักษาสภาพและเอกลักษณ์แต่ไม่หวงห้ามในการใช้^{๑๒๖}

^{๑๒๑} กรมศิลปากร, คู่มือถวายเป็นความรู้แด่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม, หน้า ๓๕.

^{๑๒๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๑,๓๗๑.

^{๑๒๓} Weaver Martin E., Conserving Buildings: Guide to Techniques and Materials, (New York: John Wiley & Sons, 1993), p. 53.

^{๑๒๔} จีระวิทย์ โกลเปลีน, หมวติวิชาส่งเสริมสุขภาพชีวิต ๓ (เลือก) ภาคกลาง, (กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, มปป.), หน้า ๑๔๗.

^{๑๒๕} เกษม จันทร์แก้ว, เอกสารการสอนชุดวิชาในเวศวิทยาและการจัดการป่าไม้ การจัดการสิ่งแวดล้อม (หน่วยที่ ๘), (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑), หน้า ๘๒.

^{๑๒๖} เดชา บุญค้ำ, “การอนุรักษ์และการพัฒนา”, ใน การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน เนื่องในวาระครบรอบสถาปนา ๘๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (เมษายน ๒๕๔๐): ๒๙.

องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือ ยูเนสโก จึงได้กำหนดแนวความคิดไว้ชัดเจนว่าการพัฒนาที่ถูกต้องมีลักษณะเริ่มจากภายในประเทศและประดิษฐ์คิดค้นภายในวัฒนธรรมแต่ละแห่งเอง ไม่มีใครสามารถให้ข้อเสนอแนะแบบสำเร็จรูปกับทุกเรื่องทุกปัญหาได้ว่า จะนำเอาคุณค่าศิลปะและวัฒนธรรมที่ดั่งามมาประยุกต์ผสมผสานหรือสร้างใหม่อย่างไร ให้สอดคล้องกับการแก้ปัญหาและการพัฒนา เป็นเรื่องที่สมาชิกในชุมชนจะร่วมกันพิจารณากำหนดแนวทางของตนเอง^{๑๒๗}

การอนุรักษ์ที่ดีต้องดำเนินไปโดยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม คือ มีทั้งการรักษาคุณค่าเดิมของสิ่งนั้น ๆ พร้อมทั้งมีการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย การอนุรักษ์ไม่ได้เป็นเพียงการเก็บรักษาของเก่าเข้าพิพิธภัณฑ์เท่านั้น หากต้องศึกษาค้นคว้าและนำคุณค่าที่ได้เผยแพร่กลับไปสู่สังคมอย่างกว้างขวางอีกครั้งเป็นการยกระดับสังคมให้หันมาสนใจในมรดกศิลปะและวัฒนธรรม ดังนั้น การอนุรักษ์ที่ดีจึงมีหลักสำคัญอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. อนุรักษ์เพื่อรักษาวัฒนธรรม ให้พ้นจากการเสื่อมสลายโดยธรรมชาติและกาลเวลา
๒. อนุรักษ์เพื่อพัฒนามรดกวัฒนธรรม ให้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมปัจจุบันให้ได้

หากกระทำดังที่กล่าวนี้ การอนุรักษ์จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเราหลากหลายประการด้วยกัน คือ ได้เป็นการเก็บรักษาคุณค่ามรดกวัฒนธรรมเพื่อสืบทอดไปยังชนรุ่นหลัง ได้เป็นการศึกษาค้นคว้ามรดกทางวัฒนธรรมและเผยแพร่เพื่อยกระดับสังคม และทำให้สังคมสามารถพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและเป็นตัวของตัวเองบนรากฐานมรดกวัฒนธรรมและเทคโนโลยีของตนเอง^{๑๒๘}

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นการรักษาวิถีชีวิตของของชนชาติไทย ที่มีความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมกลืนก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน ถ้าปราศจากมนุษย์และสังคม วัฒนธรรมก็จะถึงจุดอวสาน ซึ่งเรียกกันว่า วัฒนธรรมที่ตายแล้ว และจากการที่ได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนานี้เองที่ทำให้คนไทยมีใจกว้าง ไม่มีนิสัยกีดกัน หรือเบียดเบียนชนชาติอื่นหรือศาสนาอื่น มิโมตรีต่อทุกคนตลอดจนทำให้คนไทยยอมรับและปรับตัวเข้ากับสิ่งที่มาต่างวัฒนธรรมได้ง่าย ในด้านสังคมและวัฒนธรรม การปกครอง เพราะเหตุที่ได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการปกครองอยู่มากทั้งที่เกี่ยวกับผู้ปกครอง ผู้อยู่ในปกครองและวิธีการปกครอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการอนุรักษ์อยู่ที่พื้นฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มประชาชาติหรือแต่ละกลุ่มสังคม วัฒนธรรมจะเปลี่ยนไปเป็นความเจริญก็อยู่ที่คนในสังคมมีปัญญาความสามารถค้นพบสิ่งที่มีอยู่แล้วแต่ยังซ่อนเร้นอยู่และประดิษฐ์เสริมสิ่งใหม่บนรากฐานสิ่งเก่า เพื่อรักษาเสถียรภาพและบุคลิกของสังคมตนเองไว้ การเปลี่ยนแปลงไปข้างหน้าเท่านั้นที่จะทำให้วัฒนธรรมมีเสถียรภาพ ดังที่ในเชิงวิชาการเรียกว่า วัฒนธรรมมีพลวัตนั่นเอง

^{๑๒๗} สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, การอนุรักษ์ศิลปกรรม, (เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

^{๑๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

๒.๔ ข้อมูลพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีรายละเอียดเชิงพื้นที่ ดังนี้

อำเภอโพธาราม ตั้งอยู่ตอนเหนือของจังหวัดราชบุรี เป็น ๑ ใน ๙ อำเภอของจังหวัดราชบุรี ลักษณะทอดตามแนวยาวจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่ แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๘ ตำบล ๑ เทศบาลเมือง ๔ เทศบาลตำบล พื้นที่ทั้งหมด ๒๖๐,๖๓๐ ไร่

ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอบ้านโป่ง

ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอเมืองราชบุรีและอำเภอเมืองนครปฐม

ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอบางแพและอำเภอเมืองนครปฐม

ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภोजอมบึงและอำเภอม่วงสามสิบจังหวัดกาญจนบุรี

อำเภอโพธาราม เดิมที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่ปากคลองบางโตนด ตำบลบางโตนด ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำแม่กลอง เรียกว่า แขวง ขึ้นอยู่กับจังหวัดราชบุรี ซึ่งยกฐานะเป็นอำเภอ เมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน ต่อมา พ.ศ. ๒๔๓๖ (ร.ศ. ๑๑๔) ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากปากคลองบางโตนด มาตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองทางด้านตะวันออกเยื้องกับวัดเฉลิมอาสน์ ซึ่งตำบลนั้นเรียกว่า ตำบลโพธาราม ในขณะนี้ และต่อมาได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมายังตั้งอยู่ที่ปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๔๙๕ เป็นต้นมา

สมัยก่อนประชาชนเรียกว่า บ้านโพธิ์ตาตำ เหตุที่ใช้ชื่อนี้เพราะว่าเมื่อก่อนพื้นที่แถบนี้มีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่เป็นหมู่ และใกล้หมู่บ้านของนายคำตั้งอยู่ ซึ่งชาวบ้านแถบนั้นรู้จักกันดี เลยเรียกกันติดปากว่า บ้านโพธิ์ตาตำ อาศัยสำเนียงภาษาของชาวจีนที่อพยพมาอาศัยอยู่บริเวณนั้น เรียกว่า พอใจล้ำ และชาวมอญเช่นกันเรียกว่า โปธหาราม ต่อมาเมื่อสมัยจังหวัดราชบุรียังมีฐานะการปกครองแบบมณฑล พระยาภักดีดินแดน (พลอย วงศาโรจน์) ตั้งนามให้ใหม่ว่า โพธาราม^{๑๒๙}

สรุปได้ว่า อำเภอโพธาราม ตั้งอยู่ตอนเหนือของจังหวัดราชบุรี เป็น ๑ ใน ๙ อำเภอของจังหวัดราชบุรี ลักษณะทอดตามแนวยาวจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน มีพื้นที่ทั้งหมด ๒๖๐,๖๓๐ ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๘ ตำบล ๑ เทศบาลเมือง ๔ เทศบาลตำบล บนพื้นที่ทั้งหมด ๒๖๐,๖๓๐ ไร่

^{๑๒๙}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, อำเภอโพธาราม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.th.wikipedia.org/wiki> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ และสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

พระครุชิต โกสโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี ด้านการอบรมสั่งสอน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๘ และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าพระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม, พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดให้มีกิจกรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม, พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา อยู่ในระดับมาก ๔.๑๒ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม, พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี ด้านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๖ และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม (๒) ผลเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า อายุ พรรษา แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน ส่วนวุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิกศษานักรัชม วุฒิกศษาศรีอริยธรรม และประสบการณ์ในการสอนไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐาน และ (๓) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี ได้แก่ พระสอนศีลธรรมต้องเรียนรู้ที่จะผลิตสื่อการสอนและจัดหานำไปใช้เอง หน่วยงานที่รับผิดชอบควรจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อเป็นงบสำหรับการจัดกิจกรรม ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการแนะนำ และควรมีการตรวจสอบพฤติกรรมของพระสอนศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอ^{๓๓๐}

^{๓๓๐} พระครุชิต โกสโล, “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

พระครูสมุห์ประดิษฐ์ ปณฺณวาทโก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย พบว่า ด้านผู้นำแบบอย่างที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๙ ด้านการเผยแพร่ธรรมะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๘ ด้านการให้ความรู้ด้านการปกครอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๔ ด้านการให้การศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๗ และด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๔ ตามลำดับ (๒) ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐานโดยวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ของประชาชน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ มีผลทำให้ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ (๓) ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านผู้นำแบบอย่างที่ดี: การแสดงออกทางด้านความคิดของพระสงฆ์ถูกจำกัดโดยฐานะความเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่มีเวทีสำหรับพระสงฆ์ได้เข้าไปเป็นผู้นำในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน, ด้านการเผยแพร่ธรรมะ: ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาเข้าวัดฟังธรรม, ด้านการให้การศึกษา: พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในด้านเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่, ด้านการให้ความรู้ด้านการปกครอง: สังคมและระบบกฎหมายยังไม่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงด้านการเมืองการปกครอง และด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ: ชุมชนไม่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมจัดการป่าชุมชนมากนัก และพระสงฆ์ส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังไม่มีความรู้ด้านระบบนิเวศเพียงพอ และ (๔) ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านผู้นำแบบอย่างที่ดี: ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์เป็นผู้นำในทุก ๆ กิจกรรมของการพัฒนาชุมชน ในฐานะผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ และเป็นแบบอย่างที่ดีทางความประพฤติ ด้านการเผยแพร่ธรรมะ: ควรจัดการประชาสัมพันธ์เพื่อให้คนชุมชนได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยตลอด ด้านการให้การศึกษา: พระสงฆ์ควรศึกษาหาความรู้ในด้านเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่เพื่อนำมาประยุกต์ ใช้ให้เหมาะสม ด้านการให้ความรู้ด้านการปกครอง: ชุมชนควรจัดเวทีหรือเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อเผยแพร่หลักธรรมที่นำมาใช้ในทางการเมืองการปกครอง และด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ: ควรสนับสนุนให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยชัดเจน^{๑๓๑}

^{๑๓๑} พระครูสมุห์ประดิษฐ์ ปณฺณวาทโก, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ก-ข.

พระชาติรี จกกวโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๖ ได้แก่ มีการจัดวิชาพระพุทธศาสนาให้เป็นวิชาเลือกในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗ ได้แก่ มีการจัดมุมความรู้ทางพระพุทธศาสนาไว้ในห้องสมุดหรือห้องจริยธรรม, ด้านบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ จำนวน ๒ ข้อ ได้แก่ พระสงฆ์ที่มาเป็นผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เป็นผู้ที่ดีจากสภาพ กับนักเรียน และพระสงฆ์ที่มาเป็นผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นผู้ที่คอยแนะนำให้นักเรียนกล้าแสดงออกในสิ่งที่ดีงามตามหลักพระพุทธศาสนา ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๘ ได้แก่ พระสงฆ์ที่มาเป็นผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เป็นผู้ที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนได้, ด้านกิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ ได้แก่ มีการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าค่ายคุณธรรม เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาเป็นประจำทุกปี ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ ได้แก่ มีการสนับสนุนให้นักเรียนเข้าสอบธรรมศึกษา ชั้นตรี โท เอก ตามระดับชั้น เป็นประจำทุกปี (๒) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของเยาวชนต่อบทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ผลการเรียนรู้ และอาชีพผู้ปกครอง พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ ระดับการศึกษา และผลการเรียน มีผลทำให้ความคิดเห็นของเยาวชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ (๓) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ควรจัดเวลาเรียนให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ควรจัดชั่วโมงเรียนพระพุทธศาสนาไว้ในคาบเช้าของวัน ควรจัดหาสื่อการสอนที่ทันสมัยเพื่อช่วยเราให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ควรจัดหาหนังสือเข้ามาเพิ่มเติมไว้ในมุมความรู้ทางพระพุทธศาสนา และควรมีพิธีกรรมอะไรสักอย่างสำหรับให้เยาวชนที่สนใจได้ยืมไปศึกษาเพิ่มเติมที่บ้านได้ ควรจัดสรรหาบุคลากรฝ่ายพระสงฆ์ผู้มีความรู้เข้ามาเพิ่มเติมให้เพียงพอต่อความต้องการหรือสามารถปฏิบัติหน้าที่แทนกันได้ ควรใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมโดยคัดเลือกกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและเหมาะสมกับวัยของเยาวชน และควรมีการประเมินผลหลังกิจกรรม โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจกับเยาวชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม^{๑๓๒}

^{๑๓๒} พระชาติรี จกกวโร, “บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

พระมหานิกม ญาณโสภโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเป็นศูนย์ให้การศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ในด้านเป็นศูนย์ให้การศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ วัดมีห้องสมุดที่ทันสมัย มีหนังสือใหม่ๆ รวมทั้งโสตอุปกรณ์ให้ค้นคว้าหาความรู้อย่างเพียงพอ และ วัดมีป้ายนิทรรศการที่น่าสนใจมีร้านจำหน่ายหนังสือ และสื่อธรรมะต่างๆ ในวัดที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ ส่วนข้อที่เหลืออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก, ด้านสถานที่เผยแพร่ธรรม โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ในด้านเป็นสถานที่เผยแพร่ธรรมะ อยู่ในระดับมากทุกข้อ, ด้านเป็นแบบอย่างที่ดี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยที่ ๓.๖๐-๔.๐๙ และอยู่ในระดับมากทุกข้อ, ด้านเป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยที่ ๓.๗๖-๔.๒๕ อยู่ในระดับมากทุกข้อ และด้านเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีค่าเฉลี่ยที่ ๓.๘๓-๔.๐๖ อยู่ในระดับมากทุกข้อ (๒) ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพ เพศ อายุ ตำแหน่ง/หน้าที่ อาชีพ ประสบการณ์การทำงาน เงินเดือน/นิตยภัต ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (๓) ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี คือ แหล่งเรียนรู้ไม่เพียงพอ ขาดป้ายนิทรรศการสำคัญทางพระพุทธศาสนา ขาดบุคลากรทดแทน และ (๔) ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า ควรดำเนินการพัฒนา ปรับปรุงอาคารสถานที่ที่แหล่งเรียนรู้ให้พร้อมสำหรับการให้บริการอยู่เสมอ ควรจัดอบรมพัฒนาศาสาตรภายในศูนย์การเรียนรู้ให้มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอ ควรมีการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการวางกลยุทธ์ เป้าประสงค์ การประเมินผล การปรับปรุงแก้ไข และให้องค์กรส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมมากขึ้น ควรเพิ่มแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอ ควรจัดเจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งเรียนรู้ ควรดูแลรักษาอาคารเสนาสนะให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด สวยงาม มั่นคงแข็งแรง และใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า รวมทั้ง ควรมีการกำหนดพื้นที่สงฆ์และพื้นที่พุทธาวาสอย่างเหมาะสม^{๑๓๓}

^{๑๓๓} พระมหานิกม ญาณโสภโณ, “บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

พระธีรนิติ ธีรธมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านเนื้อหาสาระ นั้น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านเนื้อหาสาระ อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม, บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านรูปแบบนั้น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านรูปแบบ อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม, บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านวิธีการนั้น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านวิธีการ อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม, บทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านขั้นตอนนั้น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ด้านขั้นตอน อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม (๒) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน, พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน, พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน, พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักรัศมีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระธรรมทูตด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน และ ๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ พบว่า พระธรรมทูตส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการที่ต้องปฏิบัติภารกิจมาก จึงส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติงานของพระธรรมทูตได้อย่างเต็มที่ และไม่มีเวลาเพียงพอ ประกอบกับบุคลากรมีน้อย และยังขาดการสนับสนุนงบประมาณที่จะดำเนินงานกิจกรรมด้านการเผยแผ่ ทั้งนี้ประชาชนยังทราบว่ามีพระธรรมทูตปฏิบัติงานอยู่จริง สำหรับแนวทางการแก้ปัญหา ได้แก่ ควรให้การศึกษอบรมแก่พระภิกษุที่มีความสามารถ และมีคุณสมบัติที่จะเป็นพระธรรมทูตได้ มาปฏิบัติหน้าที่แทน พระสังฆาธิการควรมีการประชุมร่วมกัน จากการประชุมงานระหว่างองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อขอการสนับสนุนงบประมาณ และควรมีการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ระหว่างวัดและชุมชน เพื่อให้ประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสารของทางวัดรวมถึงการบริหารจัดการ อันนำมาสู่ความเข้าใจ และแก้ปัญหาอย่างพร้อมเพรียงและยั่งยืน^{๑๓๔}

^{๑๓๔} พระธีรนิติ ธีรธมโม, “บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

พระครูสุนทรวัชรการ (อำพล อพโล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง” ผลการวิจัยพบว่า (๑) พระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีมีบทบาทต่อการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๑๘, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๐.๗๒๓) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงที่สุด ได้แก่ สอนธรรมศึกษาแล้วสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๙, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑.๐๕๘) รองลงมา ได้แก่ โน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๓, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑.๐๑๔) และที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำที่สุด ได้แก่ จัดฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นที่สามารถพัฒนาอาชีพของชาวบ้านในชุมชน (ค่าเฉลี่ย = ๒.๗๘, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑.๒๘๘) (๒) การทดสอบสมมติฐาน ๕ ข้อ โดยใช้ Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ พบว่า อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม และสถานะภายในวัด ไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานในทุกข้อที่ตั้งไว้ และ (๓) การเสริมสร้างภาคีเครือข่ายของพระสงฆ์นักพัฒนา มีข้อเสนอแนะ คือ พระสงฆ์ควรพัฒนาบทบาทที่มีต่อชุมชน จากฐานะที่เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนร่วมกับองค์กรพัฒนาชุมชนต่างๆ ไปเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการแนะนำ หรือเทศน์สอนโน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง, ปัญหาที่พระสงฆ์ควรเข้าไปแก้ไขเป็นอันดับแรกคือปัญหาเรื่องความขัดแย้งของคนในชุมชนและปัญหาเรื่องการขาดศีลธรรม อันเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง และพระสงฆ์ต้องเป็นสื่อกลางในการชักจูงประชาชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนด้วยความเต็มใจ และต้องประสานงานกับภาครัฐและองค์กรเอกชนต่างๆ ให้ใช้สถานที่ของวัดเป็นที่ฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพแก่คนในชุมชน หรือเป็นสถานที่จัดโครงการต่างๆ ที่นำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง^{๑๓๕}

สรุปได้ว่า บทบาทเป็นแนวความคิดในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ที่ควบคู่กับฐานะตำแหน่งเป็นหน้าที่ของตำแหน่ง เชื่อมโยงกับสถานภาพที่บุคคลนั้นได้รับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถดำเนินได้ตามบทบาทอย่างถูกต้อง ซึ่งบทบาทของแต่ละบุคคลก็มีอิทธิพลต่อผู้อื่นด้วย เพราะผู้อื่นจะนำพฤติกรรมและบุคลิกของบุคคลอื่นๆ ไปพิจารณาเวลาตนเองแสดงพฤติกรรมเช่นกัน ดังนั้น บทบาทจึงเป็นการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลในสถานภาพ ตำแหน่งหน้าที่ ที่แตกต่างกันไป ซึ่งแต่ละบทบาทของแต่ละบุคคลได้รับความคาดหวังจากสังคมแตกต่างกัน

^{๑๓๕} พระครูสุนทรวัชรการ (อำพล อพโล), “บทบาทของพระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก.

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ และสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

พระครูสิริสุวัฒนาภรณ์ (วินัย ปิยวณฺโณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนโคกหม้อพัฒนา อำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) บทบาทพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนโคกหม้อพัฒนา อำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน (๒) ผลเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนโคกหม้อพัฒนา อำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของประชาชน จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคล คือ เพศ และวุฒิการศึกษา ของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนโคกหม้อพัฒนา อำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคล คือ อายุ อาชีพ และรายได้ มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนโคกหม้อพัฒนา อำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ (๓) ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนโคกหม้อพัฒนา อำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ตามรายด้านของการวิจัย ดังนี้ ด้านการศึกษา ควรประสานงานกับสถานศึกษาในชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนอย่างสม่ำเสมอ และควรแนะนำ เตือนสติ ให้เยาวชนเห็นประโยชน์จากการศึกษาเล่าเรียน และชี้ให้เห็นโทษของอบายมุขต่างๆ ด้านเศรษฐกิจ ควรณรงค์ให้ทุกครัวเรือนจัดทำบัญชีค่าใช้จ่ายประจำครัวเรือน และควรเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพุทธธรรมที่ส่งเสริมด้านเศรษฐกิจแก่ประชาชน โดยเน้นกระบวนการนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน, ด้านวิถีชีวิต ควรจัดให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติด โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง และพระสงฆ์ควรเป็นตัวอย่างและแนะนำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ที่เน้นสุขนิยม มากกว่าวัตถุนิยม, ด้านสิ่งแวดล้อม ควรเป็นแกนนำประชาชน ปลุกต้นไม้ในวันสำคัญทางศาสนา หรือวันสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์, ควรสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในโอกาสที่ได้แสดงธรรม ทั้งในวัดและภายนอกวัด และควรณรงค์ให้ประชาชนเห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์^(๑๓๖)

^(๑๓๖) พระครูสิริสุวัฒนาภรณ์ (วินัย ปิยวณฺโณ), “บทบาทพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนโคกหม้อพัฒนา อำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก-ข.

พระครูวิชัยพัฒนารณ (วิชา วิชโย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุ ๓๖-๔๐ ปี จำนวน ๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕๖ มีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา จำนวน ๙๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๑๒ มีวุฒิการศึกษาสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๔๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๐๖ ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม จำนวน ๑๐๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๙๑ และ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๒๕๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๗๐ (๒) บทบาทพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านจริยวัตรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒ ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๒ เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๘ และด้านรูปแบบของการสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒ (๓) การทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ไม่มีผลทำให้ความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานทุกข้อที่ตั้งไว้ และ (๓) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านจริยวัตรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ พระสงฆ์ผู้เผยแผ่บางรูปมุ่งห่มยังไม้เรียวร้อย พระสงฆ์ผู้เผยแผ่บางรูปขาดพินิจพิจารณาอื่น พระสงฆ์ผู้เผยแผ่บางรูปแสดงกิริยาเบี่ยงเบนทางเพศ, ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาบางรูปไม่สามารถกระตุ้นความสนใจแก่ผู้ฟังได้ พระสงฆ์ผู้เผยแผ่บางรูป เน้นบรรยาย โดยไม่มีกิจกรรมนันทนาการเพื่อผ่อนคลายแก่ผู้ฟัง รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในปัจจุบันเป็นการทำงานคนเดียว ขาดการร่วมมือในการทำงานเป็นทีม, ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ ขาดการใช้สื่อประกอบการบรรยายธรรม เพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้ฟัง พระสงฆ์ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาบางรูปไม่มีเทคนิคในการพูดเพื่อจูงใจผู้ฟัง, ด้านรูปแบบของการสื่อสาร คือ ขาดการเผยแผ่ผ่านวิทยุชุมชน ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบในกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัดจัดดำเนินการ ขาดการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ในการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแผ่ และ (๔) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย พบว่า ควรอบรมให้พระสงฆ์ที่ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาห่มให้เรียวร้อยเป็นปริณทล ควรปรับปรุงรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นลักษณะของความร่วมมือทำงานเป็นทีม คณะสงฆ์ควรจัดให้มีการอบรมเทคนิคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระสงฆ์ ซึ่งอาจจัดเป็นชั่วโมงเรียนหรืออบรมในหลักสูตรพัฒนาศักยภาพ และคณะสงฆ์ควรให้ทุนในการสนับสนุนการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับอำเภอ^{๑๓๗}

^{๑๓๗} พระครูวิชัยพัฒนารณ (วิชา วิชโย), “บทบาทพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

พระครูโกศลกิจจานุการ (ณรงค์ ญาณวีโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ในด้านการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ, บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ในด้านเทคนิคการสอน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ พระสงฆ์ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๐ ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับมากทุกข้อ, บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ในด้านการอบรมคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ พระสงฆ์อบรมสั่งสอนเรื่องศาสนพิธีที่ควรรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๘ และ พระสงฆ์อบรมสั่งสอนเรื่องการงดเว้นเรื่องยาเสพติด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๓ ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับมากทุกข้อ (๒) ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับชั้น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัด ไม่ทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย (๓) ปัญหา พบว่า การมาสอนของพระสงฆ์มีจำนวนน้อยวัน ทำให้ไม่เข้าใจในเรื่องที่สอนมากนัก เมื่อถึงชั่วโมงถัดไปทำให้ลืมเรื่องที่ซักถาม, สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน, พระสงฆ์ที่เข้ามาอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียนมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอกับความต้องการ, พระสอนเร็วเกินไป ทำให้ไม่เข้าใจเนื้อหาในเรื่องที่เข้าใจยาก เช่น ภาษาบาลี เป็นต้น, เนื้อหาในบางตอนเป็นการอธิบายถึงสถานที่ต่างๆ แต่พระสงฆ์มิได้นำรูปภาพมาใช้ประกอบการสอน จึงทำให้นักเรียนไม่สามารถทำความเข้าใจได้ชัดเจน เช่น ที่ประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน เป็นต้น, นักเรียนขาดความมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ หรือ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น, ขาดการสนับสนุนการศึกษาธรรมแผนกธรรม บาลี แก่เด็กนักเรียนและเยาวชนที่มีความสนใจ, ขาดการอบรมในรูปแบบที่สามารถให้นักเรียนนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เป็นเพียงการสอนเพื่อให้รับรู้แต่ไม่นำสู่การประยุกต์ใช้, ขาดการประเมินผลก่อนและหลังการอบรมคุณธรรมจริยธรรม และ (๔) ข้อเสนอแนะ พบว่า ควรให้พระสงฆ์มาสอนในจำนวนชั่วโมงเรียนที่มากกว่านี้ เพื่อความต่อเนื่องของเนื้อหา ควรจัดให้มีห้องจริยศึกษาเพื่อศึกษาและทำกิจกรรมในวิชาพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ และควรมีการสนับสนุนการอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในโรงเรียน โดยจัดสรรพระสงฆ์ให้เข้ามาจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น^{๑๓๘}

^{๑๓๘} พระครูโกศลกิจจานุการ (ณรงค์ ญาณวีโร), "บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี", **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

พระสมุห์อานนท์ อินทวิโส ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านเขาถ้ำทะเล อำเภopakทอ จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนบ้านเขาถ้ำทะเล อำเภopakทอ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า (๑) ด้านผู้นำแบบอย่างที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนบ้านเขาถ้ำทะเล อำเภopakทอ จังหวัดราชบุรี ด้านผู้นำแบบอย่างที่ดี อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุดที่สุด เท่ากับ ๔.๔๒ คือ เป็นบุคคลที่ให้ความรู้ความเข้าใจทางพระพุทธศาสนาของชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำที่สุด เท่ากับ ๔.๐๒ คือ เป็นผู้ดำเนินการแก้ปัญหาในชุมชน เช่น ปัญหาเสพติด (๒) ด้านการเผยแพร่ธรรมะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนบ้านเขาถ้ำทะเล อำเภopakทอ จังหวัดราชบุรี ด้านการเผยแพร่ธรรมะ อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุดที่สุด เท่ากับ ๔.๔๔ คือ จัดอบรมธรรมะแก่เยาวชน เช่น โครงการบรรพชาสามเณร เป็นประจำสม่ำเสมอ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำที่สุด เท่ากับ ๔.๒๕ คือ ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการบำรุง รักษาศาสนสถานและโบราณวัตถุของวัดอย่างสม่ำเสมอ (๓) ด้านการให้การศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนบ้านเขาถ้ำทะเล อำเภopakทอ จังหวัดราชบุรี ด้านการให้การศึกษา อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุดที่สุด เท่ากับ ๔.๔๑ คือ สนับสนุนโรงเรียนให้ใช้สถานที่ของวัดในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำที่สุด เท่ากับ ๔.๑๓ คือ เป็นวิทยากรพิเศษในการบรรยายธรรมะ (๔) ด้านการให้ความรู้ด้านการปกครอง ด้านการให้ความรู้ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนบ้านเขาถ้ำทะเล อำเภopakทอ จังหวัดราชบุรี ด้านการให้ความรู้ด้านการปกครอง อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุดที่สุด เท่ากับ ๔.๑๐ คือ อนุญาตให้ใช้วัดเป็นสถานที่ประชุมประจำหมู่บ้าน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำที่สุด เท่ากับ ๓.๖๒ คือ จัดให้มีการอบรมความรู้ทางด้านการเมืองการปกครองขึ้นภายในวัด (๕) ด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ ด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนบ้านเขาถ้ำทะเล อำเภopakทอ จังหวัดราชบุรี ด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุดที่สุด เท่ากับ ๔.๑๔ คือ รณรงค์ให้มีการอนุรักษ์ ดูแล บำรุงรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีอยู่ในวัด สำหรับผลการทดสอบสมมติฐานทั้ง ๕ ข้อ สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนด้านผู้นำแบบอย่างที่ดี ด้านการเผยแพร่ธรรมะ ด้านการให้การศึกษา ด้านการให้ความรู้ด้านการปกครอง และด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาชุมชนบ้านเขาถ้ำทะเล อำเภopakทอ จังหวัดราชบุรี^{๑๓๙}

^{๑๓๙} พระสมุห์อานนท์ อินทวิโส, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านเขาถ้ำทะเล อำเภopakทอ จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

พระสมพิศ สมพิสโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านหนองโสน อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านหนองโสน อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า (๑) ด้านวิถีชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองโสน อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี ด้านวิถีชีวิต อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุด เท่ากับ ๔.๐๑ คือ ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำที่สุด เท่ากับ ๓.๖๐ คือ สนับสนุนให้ความช่วยเหลือสถานพยาบาลชุมชน (๒) ด้านวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองโสน อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี ด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุด เท่ากับ ๔.๒๘ คือ จัดให้มีการเทศน์บรรยายธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำที่สุด เท่ากับ ๓.๘๔ คือ ส่งเสริมการก่อสร้างที่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย (๓) ด้านเศรษฐกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองโสน อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี เศรษฐกิจ ที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ อบรมให้ความรู้ แนะนำการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ สนับสนุนให้มีการฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ให้กับชาวบ้าน ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก (๔) ด้านการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองโสน อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี ด้านการศึกษา อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุด เท่ากับ ๓.๙๓ คือ จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชนและชาวบ้าน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับต่ำที่สุด เท่ากับ ๓.๗๔ คือ จัดตั้งหน่วยอบรมพุทธศาสนิกชนบริเวณวัด และ (๕) ด้านการสาธารณสุขประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองโสน อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี ด้านการสาธารณสุขประโยชน์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสูงสุด เท่ากับ ๔.๒๒ คือ อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษจากสิ่งเสพติดและอบายมุขต่าง ๆ ^{๓๔๐}

สรุปได้ว่า ในสภาพสังคมปัจจุบัน พระสงฆ์มีบทบาทแตกต่างไปจากอดีต ดังนั้น พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติงานแตกต่างกันก็จะได้รับความคาดหวังจากสังคมด้วยบริบทที่แตกต่างกันออกไป ดังตัวอย่างพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการสงเคราะห์ชุมชน พระสงฆ์ท่านนั้นก็จะได้รับความคาดหวังจากสังคมในบทบาทที่เข้าไปให้การสงเคราะห์ทั้งทางด้านจิตใจ เศรษฐกิจและสังคมไปพร้อม ๆ กัน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แต่ละบทบาทของพระสงฆ์ที่แสดงออกมาล้วนเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่ต้องยังประโยชน์สูงสุดแก่เวไนยสัตว์ นั่นเอง

^{๓๔๐} พระสมพิศ สมพิสโร, “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านหนองโสน อำเภอมือง จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

พระครูประภัสรณ์ธรรม (ธงทิพย์ ปภสฺสโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสภาพปัจจัยเบื้องต้นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม ข้อที่มีความเห็นในอันดับสูงสุด ได้แก่ เข้ารับการอบรมหรือได้รับรู้รวมถึงการสัมมนาในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่วนข้อที่มีความเห็นในอันดับต่ำที่สุด ได้แก่ ปลูกฝังค่านิยมในประเพณีพื้นบ้านไทยทรงดำแก่ชุมชน, ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม ข้อที่มีความเห็นอยู่ในอันดับที่สูงที่สุด ได้แก่ การสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำในการจัดอบรมค่ายคุณธรรมแก่เยาวชน และข้อที่มีความเห็นในอันดับต่ำที่สุด ได้แก่ การสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำในคราวที่ได้รับนิมนต์ไปแสดงพระธรรมเทศนาในสถานที่ต่าง ๆ, ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม ข้อที่มีความเห็นอยู่ในอันดับที่สูงที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการหรือตัวแทนในการของบประมาณในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ และข้อที่มีความเห็นในอันดับต่ำสุด ได้แก่ การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหรือเสนอตัวแทนเป็นกรรมการในการดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ (๒) ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีผลให้ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (๓) ผลการสัมภาษณ์ พบว่า พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำโดยนำวัฒนธรรมไทยทรงดำนั้นมาประยุกต์ให้เข้ากับพระพุทธศาสนา และนำมาเผยแพร่แก่สังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งพระสงฆ์นำวัฒนธรรมที่มีอยู่กับชนไทยทรงดำแต่ดั้งเดิมนำมาใช้เข้ากับยุคปัจจุบันได้ดีมาก ทั้งนี้ถือเป็นการอนุรักษ์ให้สืบต่อไปแก่ชนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยทรงดำตลอดไป^{๑๔๑}

^{๑๔๑} พระครูประภัสรณ์ธรรม (ธงทิพย์ ปภสฺสโร), “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก-ข.

วารินทร์ จิตคำภู ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) กิจกรรมทางวัฒนธรรม ที่กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอ มีความต้องการจัดให้มีขึ้น ปรากฏว่า อยู่ในระดับมากและมากที่สุดเกือบทุกกิจกรรม ยกเว้นการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจัดแสดงละคร ดนตรี ลิเก การจัดประกวดแข่งขันกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจัดเวทีเสวนา การบรรยายและปาฐกถาทางวัฒนธรรมพื้นบ้านและการทัศนศึกษาดูงานด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีความต้องการจัดให้มีขึ้นระดับปานกลาง และกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ หากนำค่าเฉลี่ยจัดเรียงอันดับแล้ว ปรากฏว่า กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอต้องการจัดให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงคุณูปการท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การจัดทำข้อมูลด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นหมวดหมู่ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน ตามลำดับ ส่วนวัฒนธรรมพื้นบ้านที่กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอ ต้องการอนุรักษ์ส่งเสริมเป็นพิเศษ ปรากฏว่า อยู่ในระดับมากและมากที่สุดเกือบทุกด้าน ยกเว้น ภาษาเขียน และการขับร้อง มีความต้องการจัดให้มีการอนุรักษ์ส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านอาหารการกินและการละเล่นต่าง ๆ เช่น หมากข่วง หมากนิม อยู่ในระดับน้อย หากนำค่าเฉลี่ยมาเรียงลำดับแล้ว ปรากฏว่า กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอ ต้องการจัดให้มีการอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านด้านภาษาพูดเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการแต่งกาย และการศิลปะการแสดง ตามลำดับ (๒) กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอ ต้องการจัดให้มีขึ้น ปรากฏว่า อยู่ในระดับมากและมากที่สุดทุกด้าน หากนำค่าเฉลี่ยจัดเรียงอันดับแล้ว ปรากฏว่า กรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอ ต้องการจัดให้มีการกระบวนการอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านด้านความร่วมมือในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมพื้นบ้านของภาครัฐและเอกชน เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านโดยเฉพาะ และการจัดให้มีหลักสูตรและการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาทุกระดับ ตามลำดับ และ (๓) ควรจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายตามความเหมาะสมของท้องถิ่นแต่ไม่ควรจัดกิจกรรมวัฒนธรรมเพื่อจุดประสงค์ส่งเสริมงานท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว วัฒนธรรมพื้นบ้านที่สมควรอนุรักษ์ส่งเสริมเป็นพิเศษมีหลายด้าน แต่ที่สำคัญคือด้านภาษาพูด ด้านการแต่งกาย และภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านต่าง ๆ กระบวนการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านควรเน้นในด้านความร่วมมือกันของภาครัฐ เอกชน และประชาชน และมีองค์กรสำหรับดำเนินการที่ชัดเจน ประเพณีพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ที่ควรอนุรักษ์ส่งเสริมเป็นพิเศษ ได้แก่ ปอยส่างลอง จองพารา (ปราสาทพระพุทธรูป) และประเพณีกันต้อ (ขอขมา) องค์กร/หน่วยงานที่มีหน้าที่สนับสนุนส่งเสริม ได้แก่ หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น องค์กรทางด้านวัฒนธรรม องค์กร/หน่วยงานที่ทำหน้าที่ปฏิบัติ ได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่น สำหรับอุปสรรคและปัญหาในการดำเนินงานอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญ ได้แก่ ขาดการวางแผนร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและขาดงบประมาณในการดำเนินงาน^{๑๔๒}

^{๑๔๒} วารินทร์ จิตคำภู, “การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน”, รายงานการวิจัย, (ส่วนวิจัยและพัฒนา: สถาบันวัฒนธรรมศึกษา, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๒.

สิทธิโชค วิบูลย์, สุเทพ บุญซ้อน และปิยะวรรณ เลิศพานิช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) การอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญ ชุมชนบ้านศาลาแดงเหนือ เป็นการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญในการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย สถาปัตยกรรม โบราณวัตถุ วิถีชาวมอญทั้งด้านวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่ยังถือว่าชุมชนศาลาแดงเหนือยังมีความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ คือ คนในชุมชนยังคงปฏิบัติประเพณีหลัก ๆ เช่น ประเพณีเปิงสงกรานต์ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีทำบุญกลางบ้าน คติความเชื่อทางศาสนา ส่วนวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต เช่น ภาษา การแต่งกาย การประกอบอาชีพของคนในชุมชนมีการอนุรักษ์ลดน้อยลง เนื่องมาจากนโยบายการพัฒนาประเทศ ไปสู่ความเป็นสากล ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป หรือระบบการศึกษาแผนใหม่ทำให้มีการใช้ภาษามอญ ในชีวิตประจำวันลดน้อยลงไป อย่างไรก็ตามชาวมอญชุมชนศาลาแดงเหนือ ยังมีแนวทางในการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมโดยการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชน โดยให้ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน เป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับเยาวชนได้สืบทอดต่อไป (๒) การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ชุมชนศาลาแดงเหนือโดยการใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน คือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนสภาพแวดล้อมของชุมชน มาพัฒนาโดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ตั้งแต่เส้นทางการท่องเที่ยว โปรแกรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งนำมาสู่การสร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปธรรม และ (๓) ข้อเสนอแนะต่อชุมชน คือ การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้เกิดรายได้ การสร้างงาน สร้างอาชีพ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นต้นทุนในการดำเนินการ โดยประชาชนในชุมชนต้องมีความรับผิดชอบ และร่วมมือกันมาทบทวนการใช้ต้นทุนทางสังคมให้เป็นไปตามทิศทางที่ถูกต้อง แนวทางหนึ่งที่นำมาแก้ไขปัญหา คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีหลักการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเน้น การบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเพื่อก่อประโยชน์ในชุมชนคือ การกระจายรายได้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาที่ยั่งยืน และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ เป็นการศึกษาและการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนแก่ผู้เกี่ยวข้อง และประการสำคัญ คือ การทำงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นงานที่ครอบคลุมในเนื้อหาที่กว้าง ควรมีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชน เช่น ควรจัดให้มีการประชุมของหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรเอกชนและมหาวิทยาลัยที่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ให้การสนับสนุนและส่งเสริมในการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น^{๑๔๓}

^{๑๔๓}สิทธิโชค วิบูลย์, สุเทพ บุญซ้อน และปิยะวรรณ เลิศพานิช, “การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี”, รายงานการวิจัย, (สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑-๒.

พระอธิการวิน ทีปธมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ๒๑๘ รูป พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาหลายด้านพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านร่วมปฏิบัติงาน และด้านร่วมติดตาม ประเมินผล และบำรุงรักษา และพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมาก คือ ด้านร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหา และด้านร่วมหาวิธีการเพื่อแก้ไข ปัญหา (๒) ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จำแนกตามอายุ จำนวนพรรษา ตำแหน่งทางสงฆ์ วุฒิการศึกษา (สามัญศึกษา) วุฒิการศึกษาปริยัติธรรม (แผนกนักธรรม) วุฒิการศึกษาปริยัติธรรม (แผนกบาลี) และระยะเวลาที่สังกัดอยู่ภายในวัด พบว่า พระสงฆ์ที่มีระยะเวลาที่สังกัดอยู่ภายในวัดต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนพระสงฆ์ที่มี อายุ จำนวนพรรษา ตำแหน่งทางสงฆ์ วุฒิการศึกษา (สามัญศึกษา) วุฒิการศึกษาปริยัติธรรม(แผนกนักธรรม) และวุฒิการศึกษาปริยัติธรรม (แผนกบาลี) โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ (๓) ข้อเสนอแนะพบว่า พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ให้มากกว่านี้โดยการเป็นผู้นำในการบำรุงรักษา และพัฒนาการแข่งเรือในรูปแบบใหม่ ๆ ผสมผสานกับการแข่งเรือแบบเก่า ๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ให้ยืนยาว^{๑๔๔}

สรุปได้ว่า หน้าที่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจำเป็น ต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกฝ่าย และต้องเริ่มต้นที่การศึกษา ค้นคว้า และการวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้น ๆ ที่ต้องการอนุรักษ์ โดยในการศึกษา ค้นคว้า และการวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ทราบความหมายและความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นมรดกของไทยอย่างถ่องแท้ได้ ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต เพื่อให้เห็นคุณค่าทำให้เกิดการยอมรับ และการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ต่อไป

^{๑๔๔} พระอธิการวิน ทีปธมโม, “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งเรือยาววัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ก-ข.

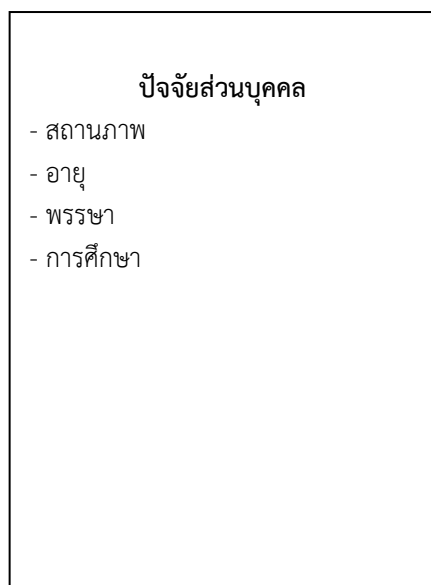
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี นี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ที่ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

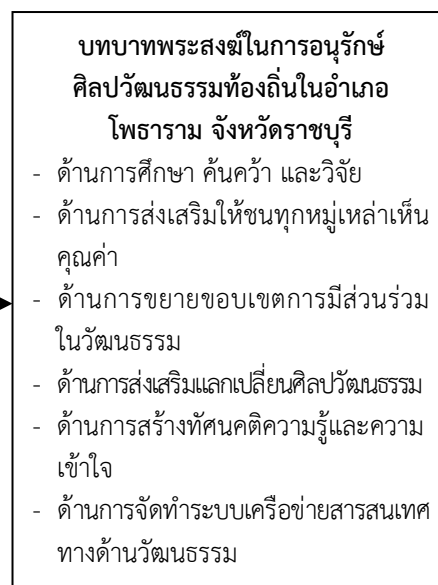
ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของพระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิด/ทฤษฎีของ **กรมศิลปากร** รวม ๖ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย (๒) ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า (๓) ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม (๔) ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม (๕) ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ และ (๖) ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ภาพที่ ๒.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากร (Population) ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน จำนวน ๘๔๖ รูป^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากระบบ โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane)^๒ ดังนี้

^๑สำนักงานเจ้าคณะอำเภอโพธาราม, สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๖๑, (ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๕๖๑), หน้า ๑-๕. (เอกสารอัดสำเนา).

^๒คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย: Basic Statistics and Research, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒๘.

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย

e คือ เปอร์เซนต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง (0.05)

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า } n &= \frac{846}{1 + 846(0.05)^2} \\ &= 271.58 \text{ รูป หรือ } 272 \text{ รูป} \end{aligned}$$

จากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) โดยมีประชากรเป็นพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน ๘๔๖ รูป จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๗๒ รูป จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็น ๑๓ กลุ่ม ตามสังกัดตำบลคณะสงฆ์ แล้วจึงแบ่งจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ๒๗๒ รูป ออกเป็น ๑๓ กลุ่ม ตามสัดส่วน โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม ดังนี้^๓

$$\text{สูตร } n_i = \frac{N_i}{N} \times n$$

เมื่อ n_i คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหน่วย

N_i คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

N คือ จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย

n คือ จำนวนประชากรในแต่ละหน่วย

ตัวอย่างเช่น การขนาดกลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์ โพธาราม-บ้านซ้อง จำนวน ๖๖ รูป ได้แก่

$$\begin{aligned} n_i &= \frac{272}{846} \times 66 \\ &= 21.21 \text{ รูป หรือ } 21 \text{ รูป} \end{aligned}$$

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ ตำบลโพธาราม เขต ๑ คือ ๒๑ รูป

รายละเอียดจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้จากการคำนวณ แสดงในตารางที่ ๓.๑

^๓กัลยา วานิชย์บัญชา, สถิติสำหรับงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙.

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ที่สังกัดวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
จำแนกตามสังกัดตำบล

ที่	ตำบลคณะสงฆ์	ประชากร (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)
๑	โพธาราม-บ้านฆ้อง	๖๖	๒๑
๒	บ้านสิงห์-หนองโพ	๖๕	๒๑
๓	บ้านเลือก	๕๑	๑๖
๔	เจ็ดเสมียน-คลองข่อย	๘๑	๒๖
๕	คลองตากต	๘๓	๒๗
๖	สร้อยฟ้า-ชำแระ	๗๗	๒๕
๗	ท่าชุมพล	๖๒	๒๐
๘	บางไทรนด	๖๐	๑๙
๙	เตาปูน	๖๗	๒๒
๑๐	นางแก้ว	๕๓	๑๗
๑๑	ธรรมเสน	๓๒	๑๐
๑๒	เขาชะงุ้ม	๕๓	๑๗
๑๓	หนองกลาง	๔๑	๑๓
๑๔	ดอนทราย	๕๕	๑๘
รวม		๘๔๖	๒๗๒

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป/คน ประกอบด้วย

๑. พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดขนอน ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๒. พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนตโกโร)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดคงคาราม ตำบลคลองตากต อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๓. นายสนธยา เสนเอี่ยม

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี

๔. นางพิศสุดา ลี้มำปิ่นทอง

ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๕. นายชัยวัฒน์ ทองเฟื่อง

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๖. นายสัจด์ ผ่องดี

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๗. นายทม เป็ญจา

ตำแหน่ง ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ประกอบด้วย

พระสมุทรชิโรโสภณ, ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

พระมหากังวาล อธิธมฺโม, ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

พระครูวาทีวรวัฒน์, ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

พระสุรภูมิ สิริวิฑฺฒโก, ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ดร.ปณณธร เขียวชัยพุก

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ๐.๖๐-๑.๐๐

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับพระสงฆ์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ที่สังกัดวัดในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี) จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๑๖๖

๔. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิจัย

๓.๓.๓ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษา ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๖ ด้าน ดังนี้

ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ

ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ

ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ

ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ

ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ

ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

สำหรับในตอนที่ ๒ นี้มี การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๔ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

^๔ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

๒. แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

- ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

- ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

- ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

- สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire)

๑. ขออนุญาตจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามในพื้นที่เป้าหมาย

๒. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (Interview)

๑. ขออนุญาตจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒. ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิด

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

๑. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
๒. นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
๓. วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
๔. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี นี้ มีผลวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน ๒๗๒ รูป และการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๗ รูป/คน มีดังนี้

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษา รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๒๗๒)		
ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๑. สถานภาพ		
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๑.๔๗
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๙๘.๕๓
รวม	๒๗๒	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
๒๐-๓๐ ปี	๓๖	๑๓.๒๔
๓๑-๔๐ ปี	๑๑๑	๔๐.๘๑
๔๑-๕๐ ปี	๘๐	๒๙.๔๑
๕๑-๖๐ ปี	๓๙	๑๔.๓๔
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๖	๒.๒๑
รวม	๒๗๒	๑๐๐.๐๐
๓. พรรษา		
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖๘	๒๕.๐๐
๕-๑๐ พรรษา	๑๓๔	๔๙.๒๖
๑๑-๑๕ พรรษา	๕๙	๒๑.๖๙
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๑๑	๔.๐๔
รวม	๒๗๒	๑๐๐.๐๐
๔. การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๙	๕๘.๔๖
ปริญญาตรี	๑๐๖	๓๘.๙๗
สูงกว่าปริญญาตรี	๗	๒.๕๗
รวม	๒๗๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๒๖๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๘.๕๓ มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๑๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๘๑ มีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา จำนวน ๑๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๒๖ และมีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๕๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๔๖

๔.๒ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม

(n = ๒๗๒)

ที่	บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย	๓.๘๙	๐.๓๗๔	มาก
๒	ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า	๓.๙๑	๐.๓๘๓	มาก
๓	ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม	๓.๙๒	๐.๔๐๑	มาก
๔	ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม	๓.๘๙	๐.๔๕๒	มาก
๕	ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ	๓.๙๔	๐.๓๘๗	มาก
๖	ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม	๓.๙๙	๐.๓๙๑	มาก
	ภาพรวม	๓.๙๒	๐.๓๑๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย และด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย

(n = ๒๗๒)

ข้อ	ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	บทบาทในการเก็บรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมที่กระจัดกระจายให้เป็นหมวดหมู่ เป็นระเบียบ ง่ายต่อการศึกษา	๔.๒๗	๐.๘๐๑	มาก
๒	บทบาทในการจัดให้ชุมชนได้ศึกษาคุณค่ามรดกของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม	๓.๙๓	๐.๖๓๐	มาก
๓	บทบาทในการส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษา ค้นคว้าศิลปวัฒนธรรมอันมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในชุมชน	๓.๕๒	๐.๖๘๒	มาก
๔	บทบาทในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเพื่อปลูกฝังให้ชุมชนรักมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น	๓.๘๕	๐.๖๐๐	มาก
๕	บทบาทในการจัดการศึกษาเป็นหลักสูตรแก่เยาวชนให้รู้จักคุณค่าและความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	๓.๘๘	๐.๗๖๙	มาก
รวม		๓.๘๙	๐.๓๗๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ บทบาทในการเก็บรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมที่กระจัดกระจายให้เป็นหมวดหมู่ เป็นระเบียบ ง่ายต่อการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ รองลงมาได้แก่ ข้อ ๒ บทบาทในการจัดให้ชุมชนได้ศึกษาคุณค่ามรดกของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๓ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ บทบาทในการส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษา ค้นคว้าศิลปวัฒนธรรมอันมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๒

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า

(n = ๒๗๒)

ข้อ	ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	บทบาทในการให้ความรู้แก่ชุมชนด้านคุณค่าความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	๔.๓๒	๐.๗๓๓	มาก
๒	บทบาทการสนับสนุนงานของคณะสงฆ์และหน่วยงานจากภาครัฐในการร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	๓.๙๒	๐.๖๒๖	มาก
๓	บทบาทการส่งเสริมผลักดันให้นาชนบธรมนิยมวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น กลับมาสู่สังคมและชุมชน	๓.๖๗	๐.๗๒๙	มาก
๔	บทบาทการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่มีใจใส่ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนต่อไปเพื่ออนุชนรุ่นหลัง	๓.๗๙	๐.๕๙๐	มาก
๕	บทบาทการส่งเสริมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่บุคคลภายนอกท้องถิ่น	๓.๘๖	๐.๘๑๔	มาก
รวม		๓.๙๑	๐.๓๘๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ บทบาทในการให้ความรู้แก่ชุมชนด้านคุณค่าความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๒ รองลงมาได้แก่ ข้อ ๒ บทบาทการสนับสนุนงานของคณะสงฆ์และหน่วยงานจากภาครัฐในการร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ บทบาทการส่งเสริมผลักดันให้นาชนบธรมนิยม วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น กลับมาสู่สังคมและชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม

(n = ๒๗๒)

ข้อ	ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	บทบาทการจัดรายการเผยแพร่เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นทางสื่อออนไลน์	๓.๘๒	๐.๖๔๓	มาก
๒	บทบาทการชักชวนชุมชนร่วมรณรงค์ในการทำกิจกรรมป้องกันรักษาศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น	๔.๐๑	๐.๘๑๕	มาก
๓	บทบาทการชักชวนประชาชนและเอกชนตลอดจนหน่วยงานรัฐให้ร่วมกันส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	๓.๘๘	๐.๖๓๑	มาก
๔	บทบาทการบริการให้ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	๓.๘๖	๐.๗๔๙	มาก
๕	การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น	๔.๐๑	๐.๖๗๖	มาก
รวม		๓.๙๒	๐.๕๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ข้อ ๒ บทบาทการชักชวนชุมชนร่วมรณรงค์ในการทำกิจกรรมป้องกันรักษาศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น และข้อ ๕ การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ รองลงมาได้แก่ ข้อ ๓ บทบาทการชักชวนประชาชนและเอกชนตลอดจนหน่วยงานรัฐให้ร่วมกันส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑ บทบาทการจัดรายการเผยแพร่เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นทางสื่อออนไลน์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม

(n = ๒๗๒)

ข้อ	ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	บทบาทการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลวัฒนธรรมท้องถิ่นกับองค์กรคณะสงฆ์และชุมชน	๔.๑๕	๐.๘๕๒	มาก
๒	บทบาทการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประเมินผลการป้องกันความเสื่อมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	๓.๘๙	๐.๗๐๓	มาก
๓	บทบาทการจัดแสดงความคิดเห็นหรือประชุมร่วมกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานเอกชนในการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น	๓.๗๒	๐.๗๙๗	มาก
๔	การจัดกิจกรรมร่วมเสนอความเห็นในการปรับปรุงวิธีการของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	๓.๘๑	๐.๖๓๑	มาก
๕	บทบาทการจัดประชุมร่วมกันในการติดตามผลการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งในวัดและชุมชน	๓.๘๖	๐.๗๒๒	มาก
รวม		๓.๘๙	๐.๔๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ บทบาทการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลวัฒนธรรมท้องถิ่นกับองค์กรคณะสงฆ์และชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ รองลงมาได้แก่ ข้อ ๒ บทบาทการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประเมินผลการป้องกันความเสื่อมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ บทบาทการจัดแสดงความคิดเห็นหรือประชุมร่วมกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานเอกชนในการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๒

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ

(n = ๒๗๒)

ข้อ	ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	บทบาทการแนะนำเกี่ยวกับความรู้ความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นกับชุมชน	๓.๘๘	๐.๕๖๔	มาก
๒	บทบาทการเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอแนวทางการแก้ไข/การป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรม	๓.๙๖	๐.๘๑๔	มาก
๓	บทบาทการปรับปรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของชุมชน	๓.๙๓	๐.๕๙๑	มาก
๔	บทบาทการทำกิจกรรมป้องกันรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ	๓.๙๒	๐.๗๓๐	มาก
๕	บทบาทการเผยแพร่ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เยาวชนคนรุ่นหลัง	๔.๐๐	๐.๖๑๖	มาก
รวม		๓.๙๔	๐.๓๘๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ บทบาทการเผยแพร่ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เยาวชนคนรุ่นหลัง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐ รองลงมาได้แก่ ข้อ ๒ บทบาทการเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอแนวทางการแก้ไข/การป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๖ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑ บทบาทการแนะนำเกี่ยวกับความรู้ความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นกับชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม

(n = ๒๗๒)

ข้อ	ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	บทบาทการจัดนิทรรศการกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นในการประชุมประเมินติดตามผลโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์	๔.๔๐	๐.๖๙๑	มาก
๒	บทบาทการตั้งศูนย์กลางเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ประชาชนเข้าใจ	๓.๘๘	๐.๕๘๖	มาก
๓	บทบาทการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจสามารถเลือกสรร ตัดสินใจ และปรับเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมให้เหมาะสมในการดำเนินชีวิตประจำวัน	๓.๗๖	๐.๗๓๙	มาก
๔	บทบาทการส่งเสริมสนับสนุนประวัติข้อมูลของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่สื่อมวลชนให้มากยิ่งขึ้น	๓.๘๒	๐.๖๙๓	มาก
๕	บทบาทการจัดเอกสารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้ว่ามีสิทธิในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน	๔.๐๗	๐.๗๒๘	มาก
รวม		๓.๙๙	๐.๓๙๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ บทบาทการจัดนิทรรศการกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นในการประชุมประเมินติดตามผลโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐ รองลงมาได้แก่ ข้อ ๕ บทบาทการจัดเอกสารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้ว่ามีสิทธิในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ บทบาทการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจสามารถเลือกสรร ตัดสินใจ และปรับเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมให้เหมาะสมในการดำเนินชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๖

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นใน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การวิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษา ตามสมมติฐานการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผลการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๓.๘๕	๐.๓๔๕	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๙๒	๐.๓๑๔	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๒	๐.๓๑๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒

ตารางที่ ๔.๑๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๓.๘๕	๐.๓๔๕	-๐.๔๖๓	๐.๖๔๔
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๙๒	๐.๓๑๔		

จากตารางที่ ๔.๑๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๓.๕๐	๐.๗๗๕	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๙๐	๐.๓๖๕	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๘๙	๐.๓๗๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙

ตารางที่ ๔.๑๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๓.๕๐	๐.๗๗๕	-๑.๐๒๑	๐.๓๘๒
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๙๐	๐.๓๖๕		

จากตารางที่ ๔.๑๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๓.๙๕	๐.๑๙๑	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๙๑	๐.๓๘๕	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๑	๐.๓๘๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑

ตารางที่ ๔.๑๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๓.๙๕	๐.๑๙๑	๐.๑๙๓	๐.๘๔๗
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๙๑	๐.๓๘๕		

จากตารางที่ ๔.๑๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๔.๐๐	๐.๓๖๕	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๙๑	๐.๔๐๒	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๒	๐.๔๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒

ตารางที่ ๔.๑๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๔.๐๐	๐.๓๖๕	๐.๔๒๑	๐.๖๗๔
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๙๑	๐.๔๐๒		

จากตารางที่ ๔.๑๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๓.๙๕	๐.๔๑๒	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๘๙	๐.๔๕๓	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๘๙	๐.๔๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙

ตารางที่ ๔.๑๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๓.๙๕	๐.๔๑๒	๐.๒๘๒	๐.๗๗๙
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๘๙	๐.๔๕๓		

จากตารางที่ ๔.๑๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๔.๑๐	๐.๔๗๖	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๙๔	๐.๓๘๗	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๔	๐.๓๘๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔

ตารางที่ ๔.๒๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๔.๑๐	๐.๔๗๖	๐.๘๒๙	๐.๔๐๘
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๙๔	๐.๓๘๗		

จากตารางที่ ๔.๒๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๓.๖๐	๐.๔๓๒	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๙๙	๐.๓๘๙	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๙	๐.๓๙๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙

ตารางที่ ๔.๒๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)	๔	๓.๖๐	๐.๔๓๒	-๑.๙๙๘	๐.๐๔๗
พระภิกษุทั่วไป	๒๖๘	๓.๙๙	๐.๓๘๙		

จากตารางที่ ๔.๒๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๓๖	๓.๘๘	๐.๔๓๐	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๑๑๑	๓.๙๘	๐.๒๕๓	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๘๐	๓.๙๒	๐.๒๙๗	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๓๙	๓.๘๖	๐.๓๒๑	มาก
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๖	๓.๕๓	๐.๔๑๓	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๒	๐.๓๑๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒

ตารางที่ ๔.๒๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๗๗	๔	๐.๓๖๙	๓.๙๐๗**	๐.๐๐๔
ภายในกลุ่ม	๒๕.๒๓๐	๒๖๗	๐.๐๙๔		
รวม	๒๖.๗๐๗	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๒๕ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	
		๓.๘๘	๓.๙๘	๓.๙๒	๓.๘๖	
๒๐-๓๐ ปี	๓.๘๘		-๐.๑๐	-๐.๐๔	๐.๐๒	๐.๓๕**
๓๑-๔๐ ปี	๓.๙๘			๐.๐๖	๐.๑๒**	๐.๔๕**
๔๑-๕๐ ปี	๓.๙๒				๐.๐๖	๐.๓๙**
๕๑-๖๐ ปี	๓.๘๖					๐.๓๓**
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๓.๕๓					

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี และมากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๒๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๓๖	๓.๘๓	๐.๔๔๔	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๑๑๑	๓.๘๕	๐.๓๑๔	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๘๐	๓.๘๙	๐.๓๗๑	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๓๙	๓.๘๓	๐.๓๗๓	มาก
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๖	๓.๔๗	๐.๖๒๘	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๘๙	๐.๓๗๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙

ตารางที่ ๔.๒๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๘๔๕	๔	๐.๔๖๑	๓.๔๑๖**	๐.๐๑๐
ภายในกลุ่ม	๓๖.๐๕๐	๒๖๗	๐.๑๓๕		
รวม	๓๗.๘๙๕	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๒๘ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				มากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	
		๓.๘๓	๓.๙๕	๓.๘๙	๓.๘๓	
๒๐-๓๐ ปี	๓.๘๓		-๐.๑๒	-๐.๐๖	๐.๐๐	๐.๓๖**
๓๑-๔๐ ปี	๓.๙๕			๐.๐๖	๐.๑๒	๐.๔๘**
๔๑-๕๐ ปี	๓.๘๙				๐.๐๖	๐.๔๒**
๕๑-๖๐ ปี	๓.๘๓					๐.๓๖**
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๓.๔๗					

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๒๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๓๖	๓.๙๒	๐.๕๕๒	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๑๑๑	๓.๙๔	๐.๓๑๙	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๘๐	๓.๙๑	๐.๓๖๓	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๓๙	๓.๘๗	๐.๓๘๘	มาก
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๖	๓.๘๐	๐.๕๖๖	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๑	๐.๓๘๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑

ตารางที่ ๔.๓๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๒๑๘	๔	๐.๐๕๕	๐.๓๖๙	๐.๘๓๑
ภายในกลุ่ม	๓๙.๕๗๔	๒๖๗	๐.๑๔๘		
รวม	๓๙.๗๙๒	๒๗๑			

จากตารางที่ ๔.๓๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๓๖	๓.๘๓	๐.๔๙๕	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๑๑๑	๓.๙๗	๐.๓๕๘	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๘๐	๓.๙๓	๐.๔๑๙	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๓๙	๓.๘๔	๐.๓๖๑	มาก
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๖	๓.๖๓	๐.๓๔๔	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๒	๐.๔๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒

ตารางที่ ๔.๓๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๒๒	๔	๐.๓๕๖	๒.๒๕๔	๐.๐๖๔
ภายในกลุ่ม	๔๒.๑๐๗	๒๖๗	๐.๑๕๘		
รวม	๔๓.๕๒๙	๒๗๑			

จากตารางที่ ๔.๓๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๓๖	๓.๘๓	๐.๕๙๗	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๑๑๑	๓.๙๕	๐.๓๙๔	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๘๐	๓.๘๙	๐.๔๑๖	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๓๙	๓.๘๕	๐.๔๓๒	มาก
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๖	๓.๒๐	๐.๕๕๑	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๘๙	๐.๔๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙

ตารางที่ ๔.๓๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓.๕๑๑	๔	๐.๘๗๘	๔.๕๒๕**	๐.๐๐๑
ภายในกลุ่ม	๕๑.๘๐๑	๒๖๗	๐.๑๙๔		
รวม	๕๕.๓๑๒	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๓๕ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	
		๓.๘๓	๓.๙๕	๓.๘๙	๓.๘๕	
๒๐-๓๐ ปี	๓.๘๓		-๐.๑๒	-๐.๐๖	-๐.๐๒	๐.๖๓**
๓๑-๔๐ ปี	๓.๙๕			๐.๐๖	๐.๑๐	๐.๗๕**
๔๑-๕๐ ปี	๓.๘๙				๐.๐๔	๐.๖๙**
๕๑-๖๐ ปี	๓.๘๕					๐.๖๕**
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๓.๒๐					

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๓๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๓๖	๓.๙๒	๐.๔๖๔	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๑๑๑	๓.๙๙	๐.๓๐๐	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๘๐	๓.๙๓	๐.๔๓๑	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๓๙	๓.๘๙	๐.๔๐๒	มาก
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๖	๓.๕๓	๐.๔๕๐	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๔	๐.๓๘๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔

ตารางที่ ๔.๓๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๓๙	๔	๐.๓๖๐	๒.๔๔๙*	๐.๐๔๗
ภายในกลุ่ม	๓๙.๒๓๖	๒๖๗	๐.๑๔๗		
รวม	๔๐.๖๗๕	๒๗๑			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๓๘ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				มากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	
		๓.๙๒	๓.๙๙	๓.๙๓	๓.๘๙	
๒๐-๓๐ ปี	๓.๙๒		-๐.๐๗	-๐.๐๑	๐.๐๓	๐.๓๙*
๓๑-๔๐ ปี	๓.๙๙			๐.๐๖	๐.๑๐	๐.๔๖*
๔๑-๕๐ ปี	๓.๙๓				๐.๐๔	๐.๔๐*
๕๑-๖๐ ปี	๓.๘๙					๐.๓๖*
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๓.๕๓					

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๓๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๓๖	๓.๙๖	๐.๕๕๖	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๑๑๑	๔.๐๖	๐.๓๒๙	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๘๐	๓.๙๗	๐.๓๔๓	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๓๙	๓.๙๒	๐.๔๑๗	มาก
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๖	๓.๕๓	๐.๔๑๓	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๙	๐.๓๙๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙

ตารางที่ ๔.๔๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๐๖	๔	๐.๕๐๑	๓.๓๘๙**	๐.๐๑๐
ภายในกลุ่ม	๓๙.๕๐๑	๒๖๗	๐.๑๔๘		
รวม	๔๑.๕๐๗	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๔๑ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป
		๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	
		๓.๙๖	๔.๐๖	๓.๙๗	๓.๙๒	๓.๕๓
๒๐-๓๐ ปี	๓.๙๖		-๐.๑๐	-๐.๐๑	๐.๐๔	๐.๔๓**
๓๑-๔๐ ปี	๔.๐๖			๐.๐๙	๐.๑๔	๐.๕๓**
๔๑-๕๐ ปี	๓.๙๗				๐.๐๕	๐.๔๔**
๕๑-๖๐ ปี	๓.๙๒					๐.๓๙**
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๓.๕๓					

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖๘	๓.๙๔	๐.๓๕๒	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๑๓๔	๓.๙๖	๐.๒๖๗	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๕๙	๓.๙๒	๐.๒๗๒	มาก
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๑๑	๓.๓๘	๐.๓๕๑	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๒	๐.๓๑๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒

ตารางที่ ๔.๔๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓.๔๑๑	๓	๑.๑๓๗	๑๓.๐๗๙**	๐.๐๐๐
ภายในกลุ่ม	๒๓.๒๙๗	๒๖๘	๐.๐๘๗		
รวม	๒๖.๗๐๗	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๔๔ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๕-๑๐ พรรษา	๑๑-๑๕ พรรษา	๑๖ พรรษาขึ้นไป
		๓.๙๔	๓.๙๖	๓.๙๒	๓.๓๘
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๙๔		-๐.๐๒	๐.๐๒	๐.๕๖**
๕-๑๐ พรรษา	๓.๙๖			๐.๐๔	๐.๕๘**
๑๑-๑๕ พรรษา	๓.๙๒				๐.๕๔**
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๓.๓๘				

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๔๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖๘	๓.๙๒	๐.๔๐๒	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๑๓๔	๓.๙๔	๐.๓๑๕	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๕๙	๓.๘๔	๐.๓๓๐	มาก
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๑๑	๓.๓๓	๐.๕๙๕	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๘๙	๐.๓๗๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙

ตารางที่ ๔.๔๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๔.๐๒๓	๓	๑.๓๔๑	๑๐.๖๑๑**	๐.๐๐๐
ภายในกลุ่ม	๓๓.๘๗๒	๒๖๘	๐.๑๒๖		
รวม	๓๗.๘๙๕	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๔๗ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		ต่ำกว่า ๕	๕-๑๐	๑๑-๑๕	๑๖ พรรษาขึ้นไป
		พรรษา	พรรษา	พรรษา	ขึ้นไป
		๓.๙๒	๓.๙๔	๓.๘๔	๓.๓๓
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๙๒		-๐.๐๒	๐.๐๘	๐.๕๙**
๕-๑๐ พรรษา	๓.๙๔			๐.๑๐	๐.๖๑**
๑๑-๑๕ พรรษา	๓.๘๔				๐.๕๑**
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๓.๓๓				

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๔๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖๘	๓.๙๔	๐.๔๗๔	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๑๓๔	๓.๙๓	๐.๓๓๕	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๕๙	๓.๙๔	๐.๓๐๕	มาก
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๑๑	๓.๔๔	๐.๔๒๗	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๑	๐.๓๘๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑

ตารางที่ ๔.๔๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๖๑๐	๓	๐.๘๗๐	๖.๒๗๒	๐.๐๐๐
ภายในกลุ่ม	๓๗.๑๘๒	๒๖๘	๐.๑๓๙		
รวม	๓๙.๗๙๒	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๕๐ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		ต่ำกว่า ๕	๕-๑๐	๑๑-๑๕	๑๖ พรรษาขึ้นไป
		พรรษา	พรรษา	พรรษา	พรรษา
		๓.๙๔	๓.๙๓	๓.๙๔	๓.๔๔
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๙๔		๐.๐๑	๐.๐๐	๐.๕๐**
๕-๑๐ พรรษา	๓.๙๓			-๐.๐๑	๐.๕๑**
๑๑-๑๕ พรรษา	๓.๙๔				๐.๕๐**
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๓.๔๔				

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๕๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างน้อยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๕๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖๘	๓.๙๑	๐.๔๐๗	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๑๓๔	๓.๙๗	๐.๓๖๘	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๕๙	๓.๙๐	๐.๔๒๖	มาก
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๑๑	๓.๔๕	๐.๓๔๗	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๒	๐.๔๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒

ตารางที่ ๔.๕๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๗๑๙	๓	๐.๙๐๖	๕.๙๕๑**	๐.๐๐๑
ภายในกลุ่ม	๔๐.๘๑๐	๒๖๘	๐.๑๕๒		
รวม	๔๓.๕๒๙	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๕๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๕๓ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		ต่ำกว่า ๕	๕-๑๐	๑๑-๑๕	๑๖ พรรษาขึ้นไป
		พรรษา	พรรษา	พรรษา	ขึ้นไป
		๓.๙๑	๓.๙๗	๓.๙๐	๓.๔๕
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๙๑		-๐.๐๖	๐.๐๑	๐.๔๖**
๕-๑๐ พรรษา	๓.๙๗			๐.๐๗	๐.๕๒**
๑๑-๑๕ พรรษา	๓.๙๐				๐.๔๕**
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๓.๔๕				

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๕๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไป อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๕๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖๘	๓.๙๒	๐.๔๕๘	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๑๓๔	๓.๙๔	๐.๔๑๐	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๕๙	๓.๘๕	๐.๔๐๑	มาก
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๑๑	๓.๑๕	๐.๕๓๗	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๘๙	๐.๔๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙

ตารางที่ ๔.๕๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๖.๖๖๔	๓	๒.๒๒๑	๑๒.๒๓๗**	๐.๐๐๐
ภายในกลุ่ม	๔๘.๖๔๘	๒๖๘	๐.๑๘๒		
รวม	๕๕.๓๑๒	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๕๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๕๖ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		ต่ำกว่า ๕	๕-๑๐	๑๑-๑๕	๑๖ พรรษาขึ้นไป
		พรรษา	พรรษา	พรรษา	ขึ้น
		๓.๙๒	๓.๙๔	๓.๘๕	๓.๑๕
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๙๒		-๐.๐๒	๐.๐๗	๐.๗๗**
๕-๑๐ พรรษา	๓.๙๔			๐.๐๙	๐.๗๙**
๑๑-๑๕ พรรษา	๓.๘๕				๐.๗๐**
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๓.๑๕				

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๕๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๕๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖๘	๓.๙๔	๐.๓๘๙	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๑๓๔	๓.๙๘	๐.๓๔๕	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๕๙	๓.๙๗	๐.๓๗๙	มาก
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๑๑	๓.๔๐	๐.๕๔๔	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๔	๐.๓๘๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔

ตารางที่ ๔.๕๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓.๔๒๔	๓	๑.๑๔๑	๘.๒๑๑**	๐.๐๐๐
ภายในกลุ่ม	๓๗.๒๕๑	๒๖๘	๐.๑๓๙		
รวม	๔๐.๖๗๕	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๕๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๕๙ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		ต่ำกว่า ๕	๕-๑๐	๑๑-๑๕	๑๖ พรรษาขึ้นไป
		พรรษา	พรรษา	พรรษา	ขึ้นไป
		๓.๙๔	๓.๙๘	๓.๙๗	๓.๔๐
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๓.๙๔		-๐.๐๔	-๐.๐๓	๐.๕๔**
๕-๑๐ พรรษา	๓.๙๘			๐.๐๑	๐.๕๘**
๑๑-๑๕ พรรษา	๓.๙๗				๐.๕๗**
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๓.๔๐				

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๕๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษาขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๖๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๖๘	๔.๐๐	๐.๔๔๗	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๑๓๔	๔.๐๐	๐.๓๗๔	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๕๙	๔.๐๓	๐.๒๘๗	มาก
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๑๑	๓.๕๓	๐.๔๗๖	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๙	๐.๓๙๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙

ตารางที่ ๔.๖๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๖๓	๓	๐.๘๒๑	๕.๖๓๖**	๐.๐๐๑
ภายในกลุ่ม	๓๙.๐๔๔	๒๖๘	๐.๑๔๖		
รวม	๔๑.๕๐๗	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๖๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๖๒ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

พรรษา	$\bar{X}$	พรรษา			
		ต่ำกว่า ๕	๕-๑๐	๑๑-๑๕	๑๖ พรรษาขึ้นไป
		พรรษา	พรรษา	พรรษา	
		๔.๐๐	๔.๐๐	๔.๐๓	๓.๕๓
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๔.๐๐		๐.๐๐	-๐.๐๓	๐.๔๗**
๕-๑๐ พรรษา	๔.๐๐			-๐.๐๓	๐.๔๗**
๑๑-๑๕ พรรษา	๔.๐๓				๐.๕๐**
๑๖ พรรษาขึ้นไป	๓.๕๓				

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๖๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษา ขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษา ขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษา ๑๖ พรรษา ขึ้นไปอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๙	๓.๘๙	๐.๓๓๘	มาก
ปริญญาตรี	๑๐๖	๓.๙๙	๐.๒๖๐	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๗	๓.๗๓	๐.๓๔๑	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๒	๐.๓๑๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒

ตารางที่ ๔.๖๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๐๑	๒	๐.๔๕๑	๔.๖๙๘**	๐.๐๑๐
ภายในกลุ่ม	๒๕.๘๐๖	๒๖๙	๐.๐๙๖		
รวม	๒๖.๗๐๗	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๖๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๖๕ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๘๙	๓.๙๙	๓.๗๓
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๘๙		-๐.๑๐**	๐.๑๖
ปริญญาตรี	๓.๙๙			๐.๒๖**
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๗๓			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๖๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษา ปริญญาตรี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีการศึกษา ปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๖๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๙	๓.๘๗	๐.๓๙๕	มาก
ปริญญาตรี	๑๐๖	๓.๙๕	๐.๓๑๒	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๗	๓.๕๗	๐.๕๕๙	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๘๙	๐.๓๗๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙

ตารางที่ ๔.๖๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๗๖	๒	๐.๕๘๘	๔.๓๐๘*	๐.๐๑๔
ภายในกลุ่ม	๓๖.๗๑๙	๒๖๙	๐.๑๓๗		
รวม	๓๗.๘๙๕	๒๗๑			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๖๘ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา คั่นคว่ำ และวิจัย จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา		
		ต่ำกว่า ปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
		๓.๘๗	๓.๙๕	๓.๕๗
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๘๗		-๐.๐๘	๐.๓๐*
ปริญญาตรี	๓.๙๕			-๐.๓๘*
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๕๗			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา คั่นคว่ำ และวิจัย ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีการศึกษา ปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา คั่นคว่ำ และวิจัย ในระดับน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๖๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๙	๓.๘๗	๐.๔๒๓	มาก
ปริญญาตรี	๑๐๖	๓.๙๙	๐.๓๐๔	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๗	๓.๗๑	๐.๓๔๔	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๑	๐.๓๘๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑

ตารางที่ ๔.๗๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๐๙	๒	๐.๕๕๔	๓.๘๕๔*	๐.๐๒๒
ภายในกลุ่ม	๓๘.๖๘๔	๒๖๙	๐.๑๔๔		
รวม	๓๙.๗๙๒	๒๗๑			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๗๑ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา		
		ต่ำกว่า ปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
		๓.๘๗	๓.๙๙	๓.๗๑
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๘๗		-๐.๑๒*	๐.๑๖
ปริญญาตรี	๓.๙๙			๐.๒๘
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๗๑			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า ในระดับน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษา ปริญญาตรี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๗๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๙	๓.๘๙	๐.๓๙๖	มาก
ปริญญาตรี	๑๐๖	๓.๙๗	๐.๓๙๗	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๗	๓.๗๑	๐.๕๐๑	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๒	๐.๔๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๗๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒

ตารางที่ ๔.๗๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๗๓๘	๒	๐.๓๖๙	๒.๓๑๙	๐.๑๐๐
ภายในกลุ่ม	๔๒.๗๙๑	๒๖๙	๐.๑๕๙		
รวม	๔๓.๕๒๙	๒๗๑			

จากตารางที่ ๔.๗๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๙	๓.๘๕	๐.๔๗๕	มาก
ปริญญาตรี	๑๐๖	๓.๘๕	๐.๔๐๙	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๗	๓.๘๐	๐.๔๙๐	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๘๙	๐.๔๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๗๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙

ตารางที่ ๔.๗๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๖๕๑	๒	๐.๓๒๕	๑.๖๐๑	๐.๒๐๔
ภายในกลุ่ม	๕๔.๖๖๒	๒๖๙	๐.๒๐๓		
รวม	๕๕.๓๑๒	๒๗๑			

จากตารางที่ ๔.๗๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๙	๓.๙๓	๐.๔๐๑	มาก
ปริญญาตรี	๑๐๖	๓.๙๗	๐.๓๕๕	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๗	๓.๘๓	๐.๕๕๙	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๔	๐.๓๘๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๗๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔

ตารางที่ ๔.๗๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๙๖	๒	๐.๐๙๘	๐.๖๕๒	๐.๕๒๒
ภายในกลุ่ม	๔๐.๔๗๙	๒๖๙	๐.๑๕๐		
รวม	๔๐.๖๗๕	๒๗๑			

จากตารางที่ ๔.๗๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๕๙	๓.๙๒	๐.๔๒๖	มาก
ปริญญาตรี	๑๐๖	๔.๑๐	๐.๓๐๑	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๗	๓.๗๔	๐.๓๖๐	มาก
รวม	๒๗๒	๓.๙๙	๐.๓๙๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๗๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙

ตารางที่ ๔.๗๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๖๘	๒	๑.๒๓๔	๘.๕๐๔**	๐.๐๐๐
ภายในกลุ่ม	๓๙.๐๓๙	๒๖๙	๐.๑๔๕		
รวม	๔๑.๕๐๗	๒๗๑			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๗๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ตารางที่ ๔.๘๐ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม จำแนกตามการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๙๒	๔.๑๐	๓.๗๔
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๙๒		-๐.๑๘**	๐.๑๘
ปริญญาตรี	๔.๑๐			๐.๓๖**
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๗๔			

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๘๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ในระดับน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาปริญญาตรี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ที่มีการศึกษา ปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ในระดับมากกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๘๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน	t	F	Sig.	ผลการทดสอบ	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑. พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-๐.๔๖๓	-	๐.๖๔๔	-	✓
๒. พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	๓.๙๐๗**	๐.๐๐๔	✓	-
๓. พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	๑๓.๐๗๙**	๐.๐๐๐	✓	-
๔. พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน	-	๔.๖๙๘**	๐.๐๑๐	✓	-

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๘๑ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ อายุ พรรษา และการศึกษา มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ แต่ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ สถานภาพ มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ด้าน	ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย	ขาดการให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าของเยาวชน	ควรส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษาองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ
๒. ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า	อุปสรรคจากค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์	ควรส่งเสริมการจัดงานประเพณีประจำท้องถิ่น
๓. ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม	ขาดการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง	ควรสนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการให้บริการข้อมูลหรือความรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว
๔. ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม	ขาดการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ	ควรจัดประชุมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนเพื่อร่วมกันเผยแพร่วัฒนธรรม
๕. ด้านการสร้างทัศนคติความรู้ และความเข้าใจ	ขาดการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่เยาวชน	ควรให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่เยาวชนโดยใช้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นสื่อกลาง
๖. ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางวัฒนธรรม	ขาดศูนย์ประชาสัมพันธ์	ควรจัดตั้งศูนย์กลางการสื่อสารด้านวัฒนธรรมประจำชุมชน

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๗ รูป/คน ดังนี้

๑. พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดขนอน ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๒. พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนตโกโร)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดคงคาราม ตำบลคลองตากุด อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๓. นายสนธยา เสนเอี่ยม

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี

๔. นางพิศสุดา ลิมกำปันทอง

ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๕. นายชัยวัฒน์ ทองเฟื่อง

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๖. นายสงค์ ผ่องดี

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๗. นายทม เป็ญจา

ตำแหน่ง ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๗ รูป/คน เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีรายละเอียด ดังนี้

๑. ด้านการศึกษา คั่นคว่ำ และวิจัย

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา คั่นคว่ำ และวิจัย พบว่า

พระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการแสวงหาข้อมูลในการอนุรักษ์ เพราะเข้าใจว่าข้อมูลที่มีอยู่เพียงพอแล้ว จึงไม่สนใจจะหาข้อมูลจากภายนอก หากมีการแสวงหาข้อมูลจากที่ต่าง ๆ ให้กว้างขึ้น ก็จะได้รับความรู้ที่แปลกใหม่และนำมาใช้ในการอนุรักษ์ได้ดีขึ้น^๑ ปัจจุบันขาดการสนใจ เพราะการดูแลทำได้ยาก ต่างจากการสร้างใหม่ จึงไม่ค่อยจะสนใจมากหรือขาดความสนใจเท่าที่ควร^๒

พระสงฆ์ยังขาดการส่งต่อสืบทอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมที่อยู่ในวัดให้คนรุ่นใหม่ ๆ ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจึงค่อยเลือนหายไปจากวัดและชุมชน^๓ พระสงฆ์โดยส่วนมากขาดการเอาใจใส่ในการที่จะคั่นคว่ำเรื่องราวความเป็นมาและความสำคัญของประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ^๔

ควรให้พระสงฆ์ที่มีความชำนาญซึ่งอยู่ในแต่ละวัด ได้ทำหน้าที่ให้ความรู้ผ่านเวทีสาธารณะของวัดแต่ละวัด เพื่อช่วยสืบทอดความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลัง^๕ การศึกษาคั่นคว่ำข้อมูลในปัจจุบันทำได้สะดวกกว่าในอดีต แต่ขาดความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้^๖ พระสงฆ์ควรส่งเสริมการศึกษาและให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณี และส่งเสริมให้เยาวชนที่มีความสามารถช่วยกันสืบทอดความรู้นั้นไปสู่รุ่นต่อ ๆ ไป^๗

๒. ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า พบว่า

พระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความสงวนท่าทีในการเข้าหาประชาชน คือ ต้องรอให้ประชาชนหรือชาวบ้านเข้าวัดตามโอกาส แต่ถ้าพระสงฆ์สามารถเพิ่มการมีส่วนร่วม อาจใช้การเข้าร่วมในกิจกรรม

^๑สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรขุโธม), เจ้าอาวาสวัดขนอน ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๒สัมภาษณ์ พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนติกโร), เจ้าอาวาสวัดคงคาราม ตำบลคลองตากุด อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๓สัมภาษณ์ นายสนธยา เสนเอี่ยม, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๔สัมภาษณ์ นางพิศสุดา ลี้มกำปันทอง, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๕สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ ทองเพ็ญ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๖สัมภาษณ์ นายสัจด์ ผ่องดี, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๗สัมภาษณ์ นายทม เบ็ญจา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ของชุมชนต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อเพิ่มโอกาสในการส่งเสริมและให้ความรู้ หรืออาจใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ก็ได้ จำเป็นต้องคอยแนะนำถึงความเป็นมาของบรรพบุรุษ ทั้งยังมีเรื่องปัญหา ยาเสพติดของคนยุคใหม่ที่นำของเก่าไปขายจนหมด ต้องแนะนำให้เขาเห็นความสำคัญจากความเป็นมาหรือประวัติจนเกิดความสนใจ^๙

พระสงฆ์โดยมากมีการส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าในรูปแบบของการใช้วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ให้ประชาชนทั้งในและนอกชุมชนได้มีส่วนร่วม และใช้การประชาสัมพันธ์โดยแทรกเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน^{๑๐} พระสงฆ์มีความกระตือรือร้น แต่ขาดการวางแผนที่ดี จึงไม่สามารถสร้างความสนใจให้ประชาชนเห็นคุณค่า และร่วมกันรักษาหรืออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมได้เท่าที่ควร^{๑๑}

พระสงฆ์ส่วนมากทำหน้าที่ในการส่งเสริมให้กับชุมชนไว้มากพอสมควร ถ้าจะให้ดี ก็น่าจะเพิ่มความรู้เข้าไป จะช่วยเพิ่มสำนึกในการมีส่วนร่วมได้ดี^{๑๒} ควรจัดตั้งศูนย์อนุรักษ์ขึ้นในวัด เพื่อช่วยในการอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ที่ดี^{๑๓} ควรเปิดเวทีให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การปั้น การวาด การแกะสลัก และการแสดงต่าง ๆ^{๑๔}

๓. ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม พบว่า

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในส่วนของวัดนั้นมีความชัดเจน แต่ในส่วนของชุมชน มองว่าพระสงฆ์ยังขาดความกล้า ขาดความสนใจ ซึ่งเป็นช่องทางช่องว่างเป็นจุดอ่อน พระสงฆ์จึงควรที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม โดยอาจเริ่มจากการจัดส่งพระสงฆ์ที่มีฝีมือเข้าไปช่วยทำงานศิลปะต่าง ๆ ในงาน เช่น

^๙สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรฐโธม), เจ้าอาวาสวัดขนอน ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐}สัมภาษณ์ พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนติกโร), เจ้าอาวาสวัดคงคาราม ตำบลคลองตากุด อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑}สัมภาษณ์ นายสนธยา เสนเอี่ยม, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒}สัมภาษณ์ นางพิศสุตา ลีมกำปันทอง, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓}สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ ทองเพ็ญ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔}สัมภาษณ์ นายสงัด ผ่องดี, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายทม เบญจา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

การฉลุลายกระดาษ เป็นต้น^{๑๕} ต้องแนะนำชาวบ้านให้ตระหนักรู้และอนุรักษ์ของเก่าแก่ จะเป็นการบอกคุณค่า ไม่ให้มองว่าเป็นของไร้ค่า^{๑๖} พระสงฆ์มีการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมไปสู่ภายนอกมากขึ้น เห็นได้จากการจัดงานด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมา จะมีการประชาสัมพันธ์ไปสู่สาธารณะ และมีประชาชนมาร่วมมากขึ้น^{๑๗}

การมีส่วนร่วมยังคงจำกัดในวงแคบ คือ อยู่ในชุมชนเท่านั้น ไม่มีการประสานไปสู่บุคคลภายนอกในวงกว้าง^{๑๘} ควรมีการนำกิจกรรมสำคัญทางวัฒนธรรมหรือศิลปะไปประชาสัมพันธ์สู่ภายนอก โดยเฉพาะทางออนไลน์^{๑๙} ควรเริ่มต้นจากการจัดตั้งศูนย์กลางประชาสัมพันธ์ โดยวัดเป็นผู้สนับสนุน และเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริม^{๒๐} ต้องมีการประสานไปยังชุมชนต่าง ๆ และวัดต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมหรือศิลปะต่าง ๆ ให้มีการแลกเปลี่ยน หรือจัดแสดงในงานวัดแต่ละวัด^{๒๑}

๔. ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม พบว่า

แต่ละวัดยังคงปิดกั้น เช่น ชุมชนมอญก็มีแต่ของมอญ ชุมชนลาวก็มีแต่ของลาว เป็นต้น ไม่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น จัดให้มีการแสดงศิลปวัฒนธรรมสักปีละครั้งโดยอาจเป็นงานประสานวัฒนธรรมชนเผ่าในชุมชน เป็นต้น^{๒๒} ควรแลกเปลี่ยนความรู้กัน โดยมีผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำแนะนำ^{๒๓} ควรมีการติดต่อและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกัน โดยจัดให้มีศูนย์กลางในการ

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ), เจ้าอาวาสวัดขนอน ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนติกโร), เจ้าอาวาสวัดคงคาราม ตำบลคลองตากุด อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายสนธยา เสนเอี่ยม, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางพิศสุตา ลี้มกำปั่นทอง, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ ทองเพ็อง, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายสงัด ผ่องดี, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายทม เบญจา, ประชาชนชาวบ้านชุมชนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ), เจ้าอาวาสวัดขนอน ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนติกโร), เจ้าอาวาสวัดคงคาราม ตำบลคลองตากุด อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

แลกเปลี่ยน เช่น มีการจัดแสดงงานฝีมือช่างในรุ่นเก่า ๆ หรือการแสดงความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง^{๒๔}

อาจเป็นเพราะข้อจำกัดด้านงบประมาณ จึงไม่ค่อยมีการจัดกิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมระหว่างกันและกัน^{๒๕} ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งพระสงฆ์ทำได้ดี กล่าวคือ ทำให้เป็นกิจจะลักษณะมากยิ่งขึ้น^{๒๖} ควรจัดเวทีสื่อกลาง โดยอาศัยงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน^{๒๗} แต่ละวัดควรมีศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม โดยเปิดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างน้อยเดือนละครั้ง^{๒๘}

๕. ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ พบว่า

คนยุคปัจจุบันมองการอนุรักษ์เป็นเรื่องวุ่นวาย ยุ่งยาก ใช้เงินมาก สิ้นเปลือง จึงเลือกที่จะไม่สนใจการอนุรักษ์ ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่า โดยอาจต้องเริ่มจากการสร้างรายได้ เช่น การส่งพระไปเป็นผู้สอนที่ไม่มีค่าตอบแทน ทำให้เห็นว่าการอนุรักษ์ไม่ใช่เรื่องไร้ประโยชน์^{๒๙} ต้องพยายามดึงคนรุ่นใหม่หรือพระรุ่นใหม่เข้ามา แล้วแนะนำให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการดูแลอนุรักษ์^{๓๐} ควรมีการจัดการหรือการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศิลป์ เพราะปัจจุบันมีความเข้าใจผิดไปมาก เช่น เรื่องวัตถุมงคล ควรส่งเสริมให้มองในแง่พุทธศิลป์ มากกว่าการให้ความสำคัญด้านพุทธพาณิชย์^{๓๑}

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายสนธยา เสนเอี่ยม, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางพิศสุดา ลิ้มกำปันทอง, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ ทองเพ็อง, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายสงัด ผ่องดี, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายทอม เบ็ญจา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑู), เจ้าอาวาสวัดขนอน ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนติกโร), เจ้าอาวาสวัดคงคาราม ตำบลคลองตากุด อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายสนธยา เสนเอี่ยม, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

พระสงฆ์ต้องดำเนินการสร้างทัศนคติที่ดีให้กับคนในชุมชน^{๓๒} การสร้างความรู้ความเข้าใจ จำเป็นต้องเกิดจากความตระหนักในสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจากบุคคลภายใน และควรได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญภายนอกควบคู่กันไปด้วย^{๓๓} ควรส่งเสริม การสร้างทัศนคติที่ดี โดยให้พระสงฆ์เป็นวิทยากร เพราะเป็นผู้ได้รับความเชื่อถือและศรัทธาจาก ชุมชน^{๓๔} วัดควรสร้างค่านิยมโดยการจัดกิจกรรมย้อนยุคหรือย้อนรอยทางวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันได้รับความ นิยมเป็นอย่างมาก^{๓๕}

๖. ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้าน วัฒนธรรม พบว่า

การทำเรื่องสื่อนั้น พระสงฆ์มีข้อจำกัดมากเพราะขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อ และ พระสงฆ์ส่วนมากก็เป็นผู้สูงอายุจึงไม่รู้เรื่องการทำสื่อ ดังนั้น ควรหาผู้ที่มีความรู้ พร้อมทั้งจัดหา อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสม หรือใช้ทีมงานที่มีความชำนาญเข้ามาดูแลเกี่ยวกับเรื่องนี้^{๓๖} ทางวัดควร เปิดกว้างให้สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อ วิทยุ โทรทัศน์ หรือจะทำเป็นสื่อออนไลน์^{๓๗} ควรใช้สื่อสาร สนเทศที่เป็นระบบโซเชียลมีเดียเข้ามาช่วย เช่น ระบบสแกนบาร์โค้ดเล่าเรื่องราว โดยไม่ต้องมี เจ้าหน้าที่มาบรรยาย พร้อมจัดระบบนำทางชมศิลปะในวัด^{๓๘}

พระสงฆ์ส่วนมากขาดความรู้และความสามารถ จึงทำให้การจัดทำระบบสารสนเทศไม่ได้ ผลดีเท่าที่ควรนัก จำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้าน เข้ามาช่วย^{๓๙} พระสงฆ์ยังขาดความรู้ความ ชำนาญในการใช้สื่อสมัยใหม่ จึงต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนี้ อาจจำเป็น

^{๓๒} สัมภาษณ์ นางพิศสุตา ลี้มกำป็นทอง, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ ทองเพ็ญ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัด ราชบุรี, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายสัจดี ผ่องดี, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายทอม เบ็ญจา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรจุฑาโธ), เจ้าอาวาสวัดชนอน ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพ ธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนตโกโร), เจ้าอาวาสวัดคงคาราม ตำบลคลองตากค อำเภอโพ ธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายสนธยา เสนเอี่ยม, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นางพิศสุตา ลี้มกำป็นทอง, นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ต้องให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์หรืองบประมาณในการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศด้วย^{๔๐} เนื่องจากแต่ละวัดมีการปฏิบัติที่ต่างกันไป จึงระบุลงไปได้ยาก แต่หากมองโดยทั่วไป ควรจัดตั้งสื่อส่วนกลางหรือศูนย์กระจายข่าว เพื่อประสานงานในการสื่อสารและความเข้าใจไปสู่ชุมชนได้^{๔๑} ควรจัดหาเจ้าหน้าที่หรือผู้เชี่ยวชาญด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาช่วยในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสมัยใหม่ เช่น เว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการรับฟังความคิดเห็น^{๔๒}

สรุปได้ว่า ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า (๑) ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านวัฒนธรรมให้เป็นระเบียบเพื่อสะดวกต่อการศึกษา และการส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่เยาวชนให้เกิดความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น (๒) ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า ได้แก่ การให้ความรู้แก่ชุมชนด้านคุณค่าความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น และการสนับสนุนภารกิจของคณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม (๓) ด้านการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ได้แก่ การรณรงค์เพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมประเพณีประจำท้องถิ่น และการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (๔) ด้านการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ การจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นประจำทุกเดือน และการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านวัฒนธรรมระหว่างองค์กรคณะสงฆ์กับและชุมชน (๕) ด้านการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ได้แก่ การปลูกฝังทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เยาวชน และการป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่า และ (๖) ด้านการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์ และการจัดนิทรรศการด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นประจำ

^{๔๐}สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ ทองเพ็ญ, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๑}สัมภาษณ์ นายสงัด ผ่องดี, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๒}สัมภาษณ์ นายทอม เบ็ญจา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ภาพที่ ๔.๑ การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี^{๔๓}

^{๔๓}วิเคราะห์โดยผู้วิจัย.

จากภาพที่ ๔.๑ แสดงให้เห็น แนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ดังนี้

๑. ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ประกอบด้วย เก็บรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมที่กระจัดกระจายให้เป็นหมวดหมู่ง่ายต่อการศึกษา จัดให้ชุมชนได้ศึกษาคุณค่ามรดกของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษา ค้นคว้าศิลปวัฒนธรรมอันมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในชุมชน จัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเพื่อปลูกฝังให้ชุมชนรักมรดกวัฒนธรรม จัดการศึกษาเป็นหลักสูตรแก่เยาวชนให้รู้จักคุณค่าและความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

๒. ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า ประกอบด้วย ให้ความรู้แก่ชุมชนด้านคุณค่าความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่น สนับสนุนงานของคณะสงฆ์และหน่วยงานจากภาครัฐ ส่งเสริมผลักดันให้นาชนบธรรมนิยม วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น กลับมาสู่สังคมและชุมชน ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่มีใจใส่ใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนต่อไปเพื่ออนุชนรุ่นหลัง ส่งเสริมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่บุคคลภายนอกท้องถิ่น

๓. ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ประกอบด้วย จัดรายการเผยแพร่เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นทางสื่อออนไลน์ ชักชวนชุมชนร่วมรณรงค์ในการทำกิจกรรมป้องกันรักษาศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ให้ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

๔. ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย ร่วมติดตามประเมินผลวัฒนธรรมท้องถิ่นกับองค์กรคณะสงฆ์และชุมชน จัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประเมินผล การป้องกันความเสื่อมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดกิจกรรมร่วมเสนอความเห็นในการปรับปรุงวิธีการของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดประชุมร่วมกันในการติดตามผลการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งในวัดและชุมชน

๕. ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ประกอบด้วย แนะนำเกี่ยวกับความรู้ความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นกับชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอแนวทางการแก้ไข การป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ปรับปรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของชุมชน ป้องกันรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ และเผยแพร่ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เยาวชนคนรุ่นหลัง

๖. ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วย จัดนิทรรศการกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นในการประชุมประเมินติดตามผลโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ ของคณะสงฆ์ ตั้งศูนย์กลางเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ประชาชนเข้าใจ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจสามารถเลือกสรร ตัดสินใจ และปรับเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมให้เหมาะสมในการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งเสริมสนับสนุนประวัติข้อมูลของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่สื่อมวลชนให้มากยิ่งขึ้น จัดเอกสารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้ว่ามีสิทธิในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (๒) เปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) ศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งกำหนดขอบเขตเนื้อหา รวม ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ๔) ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ และด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม โดยการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน ๒๗๒ รูป โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิดและปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพบว่ามี ความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) และในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้วิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๗ รูป/คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ สรุป

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๒๖๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๘.๕๓ มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๑๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๘๑ มีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา จำนวน ๑๓๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๒๖ และมีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๕๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๔๖

๕.๑.๒ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ บทบาทในการเก็บรวบรวมข้อมูล วัฒนธรรมที่กระจัดกระจายให้เป็นหมวดหมู่ เป็นระเบียบ ง่ายต่อการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ รองลงมาได้แก่ ข้อ ๒ บทบาทในการจัดให้ชุมชนได้ศึกษาคุณค่ามรดกของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๓ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ บทบาทในการส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษา ค้นคว้าศิลปวัฒนธรรมอันมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๒

๒. ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ บทบาทในการให้ความรู้แก่ชุมชนด้านคุณค่าความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๒ รองลงมาได้แก่ ข้อ ๒ บทบาทการสนับสนุนงานของคณะสงฆ์และหน่วยงานจากภาครัฐในการร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ บทบาทการส่งเสริมผลักดันให้นาชนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น กลับมาสู่สังคมและชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗

๓. ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๒ บทบาทการชักชวนชุมชนร่วมรณรงค์ในการทำกิจกรรมป้องกันรักษาศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น และข้อ ๕ การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ รองลงมาได้แก่ ข้อ ๓ บทบาทการชักชวนประชาชนและเอกชนตลอดจนหน่วยงานรัฐให้ร่วมกันส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑ บทบาทการจัดรายการเผยแพร่เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นทางสื่อออนไลน์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒

๔. ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ บทบาทการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลวัฒนธรรมท้องถิ่นกับองค์กรคณะสงฆ์และชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕ รองลงมาได้แก่ ข้อ ๒ บทบาทการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประเมินผลการป้องกันความเสื่อมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ บทบาทการจัดแสดงความคิดเห็นหรือประชุมร่วมกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานเอกชนในการเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๒

๕. ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ บทบาทการเผยแพร่วัฒนธรรมหรือองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เยาวชนคนรุ่นหลัง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐ รองลงมาได้แก่ ข้อ ๒ บทบาทการเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอแนวทางการแก้ไข/การป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๖ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑ บทบาทการแนะนำเกี่ยวกับความรู้ความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นกับชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘

๖. ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ บทบาทการจัดนิทรรศการกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นในการประชุมประเมินติดตามผลโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ ของคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐ รองลงมาได้แก่ ข้อ ๕ บทบาทการจัด

เอกสารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้ว่ามียุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม จารัตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ บทบาทการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจสามารถเลือกสรร ตัดสินใจ และปรับเปลี่ยน ศิลปวัฒนธรรมให้เหมาะสมในการดำเนินชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๖

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นใน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลตามสมมติฐานการวิจัย พบว่า

๑. พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

๒. พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๓. พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๔. พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมศักยภาพการปฏิบัติงานของ เจ้าอาวาสในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า

ปัญหา อุปสรรค

๑. ขาดการให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าของเยาวชน
๒. อุปสรรคจากค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์
๓. ขาดการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
๔. ขาดการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ
๕. ขาดการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่เยาวชน
๖. ขาดศูนย์ประชาสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษาองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ
๒. ควรส่งเสริมการจัดงานประเพณีประจำท้องถิ่น
๓. ควรสนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการให้บริการข้อมูลหรือความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว
๔. ควรจัดประชุมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนเพื่อร่วมกันเผยแพร่วัฒนธรรม
๕. ควรให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่เยาวชนโดยใช้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นสื่อกลาง
๖. ควรจัดตั้งศูนย์กลางการสื่อสารด้านวัฒนธรรมประจำชุมชน

๕.๑.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า

ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย มีแนวทางในการส่งเสริม คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านวัฒนธรรมให้เป็นระเบียบเพื่อสะดวกต่อการศึกษา และการส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่เยาวชนให้เกิดความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า มีแนวทางในการส่งเสริม คือ การให้ความรู้แก่ชุมชนด้านคุณค่าความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น และการสนับสนุนภารกิจของคณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม

ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม มีแนวทางในการส่งเสริม คือ การรณรงค์เพื่อรักษาศิลปวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมประเพณีประจำท้องถิ่น และการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม มีแนวทางในการส่งเสริม คือ การจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นประจำทุกเดือน และการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านวัฒนธรรมระหว่างองค์กรคณะสงฆ์กับและชุมชน

ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ มีแนวทางในการส่งเสริม คือ การปลูกฝังทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เยาวชน และการป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่า

ด้านการจัดหาระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม มีแนวทางในการส่งเสริม คือ การจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์ และการจัดนิทรรศการด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นประจำทุกปี

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ได้ร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อรักษาวิถีชีวิตของของชนชาติไทยที่ได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธ ศาสนา มี พระพุทธศาสนาอันทรงคุณค่าทางด้านจิตใจ ความรู้สึก เป็นพลังศีลธรรม นำไปสู่เอกลักษณ์และความร่วมมือกัน อันจะมีผลต่อการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ซึ่งภารกิจนี้ ถือเป็นพันธกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ หรือการสงเคราะห์ชุมชนซึ่งที่พระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ โดยไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย ดังกล่าวนี สอดคล้องกับที่ พระครูประภัศร์มโนธรรม (ธงทิพย์ ปภสสโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำโดยนำวัฒนธรรมไทยทรงดำนั้นมาประยุกต์ให้เข้ากับพระพุทธศาสนา และนำมาเผยแพร่แก่สังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งพระสงฆ์นำวัฒนธรรมที่มีอยู่กับชนไทยทรงดำแต่ดั้งเดิมนำมาใช้เข้ากับยุคปัจจุบันได้ดีมาก ถือเป็นการอนุรักษ์ให้สืบต่อไปแก่ชนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยทรงดำตลอดไป^๑ และสอดคล้องกับที่ พระครูสุนทรวัชรการ (อำพล อพโล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ควรพัฒนาบทบาทของตน จากฐานะที่เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนร่วมกับองค์กรพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ไปเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ^๒ และสอดคล้องกับที่ พระมahanิคม ญาณโสภโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า มีการปรับปรุงอาคารสถานที่ที่แหล่งเรียนรู้ให้พร้อมสำหรับการให้บริการอยู่เสมอ มีจัดอบรมพัฒนาบุคลากรภายในศูนย์การเรียนรู้ให้มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอ และเพิ่มแหล่งเรียนรู้ให้เพียงพอ^๓

^๑พระครูประภัศร์มโนธรรม (ธงทิพย์ ปภสสโร), “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ข.

^๒พระครูสุนทรวัชรการ (อำพล อพโล), “บทบาทของพระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก.

^๓พระมahanิคม ญาณโสภโณ, “บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ข.

๑. ด้านการศึกษา คันท้า และวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา คันท้า และวิจัย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ได้ดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมบนพื้นฐานความจำเป็นที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกฝ่าย และต้องเริ่มต้นที่การศึกษา คันท้า และการวิจัย เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งความรู้ดังกล่าวถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิต เพื่อให้เห็นคุณค่าทำให้เกิดการยอมรับ และการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมต่อไป ดังกล่าวนี้อสอดคล้องกับที่ พระครูวิชัยพัฒนภรณ์ (วิชา วิชโย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่ามีข้อเสนอแนะสำคัญ คือ ควรปรับปรุงรูปแบบในการทำงานให้เป็นไปลักษณะของความร่วมมือกันทำงานเป็นทีม^๔

๒. ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า

ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ได้ดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการอบรมสั่งสอน ปลุกฝัง เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าการดำรงชีวิตในรูปแบบเดียวกันของคนในสังคมและถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลัง ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชดำริว่า ชาดไทยเรานั้นมีเอกราช มีภาษามีศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองมาช้านานหลายทศวรรษแล้ว ทั้งนี้ เพราะบรรพบุรุษของเราได้เสียสละอุทิศชีวิต อุทิศกายและใจสร้างสิ่งเหล่านี้ไว้ให้พวกเรา จึงจำเป็นที่พวกเราต้องรักษาสืบต่อไปให้คงทนถาวร ซึ่งการดำเนินงานให้เป็นไปตามกระแสพระราชดำรินี้ อาจส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน โดยสอดแทรกในกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ เช่น ประเพณีสำคัญประจำท้องถิ่น เป็นต้น ดังกล่าวนี้อสอดคล้องกับที่ วารินทร์ จิตคำภู ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน” จากผลการวิจัยพบว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีข้อเสนอแนะสำคัญ คือ ควรจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายตามความเหมาะสมของท้องถิ่นแต่ไม่ควรจัดกิจกรรมวัฒนธรรมเพื่อจุดประสงค์ส่งเสริมงานท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว^๕

^๔พระครูวิชัยพัฒนภรณ์ (วิชา วิชโย), “บทบาทพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ข.

^๕วารินทร์ จิตคำภู, “การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน”, รายงานการวิจัย, (ส่วนวิจัยและพัฒนา: สถาบันวัฒนธรรมศึกษา, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

๓. ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม

ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ได้ดำเนินการอนุรักษ์โดยการรักษาคุณค่าเดิมของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมทั้งมีการพัฒนาควบคู่กันไปด้วย การอนุรักษ์ไม่ได้เป็นเพียงการเก็บรักษาของเก่าเข้าพิพิธภัณฑสถานนั้น หากต้องศึกษาค้นคว้า และนำคุณค่าที่ได้เผยแพร่กลับไปสู่สังคมอย่างกว้างขวางอีกครั้งเป็นการยกระดับสังคมให้หันมาสนใจ ในมรดกศิลปะและวัฒนธรรม ดังนั้น การอนุรักษ์ที่ดีจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่าง หลีกเหลี่ยงไม่ได้ ดังกล่าวนี สอดคล้องกับที่ สิริโชค วิบูลย์, สุเทพ บุญซื่อน และปิยะวรรณ เลิศพานิช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี” จากผลการวิจัยพบว่า มีข้อเสนอแนะสำคัญ คือ การทำงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นงานที่ครอบคลุมในเนื้อหาที่กว้าง ควรมีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชน เช่น ควรจัดให้มีการประชุมของหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรเอกชนและมหาวิทยาลัยที่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ให้การสนับสนุนและส่งเสริมในการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น^๖

๔. ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม

ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ได้ดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อหาหนทางในการนำ วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมมาประยุกต์ผสมผสานหรือสร้างใหม่ ให้สอดคล้องกับการแก้ปัญหาและการพัฒนา ซึ่งล้วนเป็นเรื่องที่สมาชิกในชุมชนจะร่วมกันพิจารณากำหนดแนวทางของตนเองผ่านกระบวนการ แลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกัน ดังกล่าวนี สอดคล้องกับที่ พระอธิการวิน ที่ปทุมโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันแข่งเรือยาว วัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัด พิจิตร” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ให้มากกว่านี้ โดยการเป็นผู้นำใน การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหาและด้านร่วมหาวิธีการแก้ไขปัญหา ตลอดจนบำรุงรักษาและพัฒนากองแข่งเรือในรูปแบบใหม่ ๆ ผสมผสานกับการแข่งเรือแบบเก่า ๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ให้ยืนยาว^๗

^๖ สิริโชค วิบูลย์, สุเทพ บุญซื่อน และปิยะวรรณ เลิศพานิช, “การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี”, รายงานการวิจัย, (สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

^๗ พระอธิการวิน ที่ปทุมโม, “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันแข่งเรือยาววัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ข.

๕. ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ

ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ได้ดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับการสงวนปกป้องรักษาจากความเสี่ยงที่จะทำลายเพื่อให้มรดกวัฒนธรรมเหล่านั้นสามารถให้ความสุขทางจิตใจของคนรุ่นปัจจุบัน และของคนรุ่นต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไปในอนาคต ดังกล่าวนี สอดคล้องกับที่ พระครูประภัสร์มโนธรรม (ธงทิพย์ ปภสฺสโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม” จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม ข้อที่มีความเห็นอยู่ในอันดับที่สูงที่สุด ได้แก่ การสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำในการจัดอบรมค่ายคุณธรรมแก่เยาวชน^๙

๖. ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม

ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ได้ดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้ความสำคัญกับสารสนเทศและข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่รองรับการนำวัฒนธรรมจากอดีตมาประยุกต์ใช้ร่วมกับวัฒนธรรมในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมดีงาม ถูกกาลเทศะ ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืนเป็นที่ยอมรับในแต่ละเรื่อง บนพื้นฐานของการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาสอดแทรกเพื่อให้ส่งผลในเชิงบวกต่อต่อลักษณะนิสัยจิตใจของคนไทย ให้มีนิสัยเยือกเย็น โอบอ้อมอารี เมตตา กรุณา เคารพ อ่อนน้อม ถ่อมตน กตัญญู กตเวทิต์ ชยัน อดทน สุภาพและไม่เห็นแก่ตัว ฯลฯ ตามมโนทัศน์ของวิถีชีวิตของคนไทยเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย นั่นเอง ดังกล่าวนี สอดคล้องกับที่ วารินทร์ จิตคำภู ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน” จากผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่กรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอ มีความต้องการจัดให้มีขึ้น ในระดับมากที่สุด คือ การจัดทำข้อมูลด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นหมวดหมู่ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน^{๑๐}

^๙พระครูประภัสร์มโนธรรม (ธงทิพย์ ปภสฺสโร), “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำ จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ข.

^{๑๐}วารินทร์ จิตคำภู, “การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน”, รายงานการวิจัย, (ส่วนวิจัยและพัฒนา: สถาบันวัฒนธรรมศึกษา, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภโพนาราม จังหวัดราชบุรี มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑. ควรส่งเสริมการจัดการศึกษาแก่เยาวชนให้เกิดความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น
๒. ควรสนับสนุนภารกิจของคณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม
๓. ควรเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
๔. ควรจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นประจำทุกเดือน
๕. ควรสร้างมาตรการป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่า
๖. ควรจัดนิทรรศการด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นประจำทุกปี

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน
๒. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
๓. การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการจัดนิทรรศการเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมศิลปากร, การอนุรักษ์โบราณสถาน: การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๓.

_____. คู่มือถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมานพันธ์ จำกัด, ๒๕๔๔.

_____. อาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๕.

กระทรวงวัฒนธรรม. คู่มือการดำเนินงานโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศของกระทรวงวัฒนธรรม: โครงการรากวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๖.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ ฎ
ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

กัลยา วาณิชยปัญญา. สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

กาญจนา แก้วเทพ. การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: สมาคาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๙.

เกษม จันทรแก้ว. เอกสารการสอนชุดวิชาชีววิทยาและการจัดการป่าไม้ การจัดการสิ่งแวดล้อม (หน่วยที่ ๘). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

_____. วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____. สถิติเบื้องต้นและการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ชวนการพิมพ์, ๒๕๔๐.

คณาจารย์โรงพิมพ์เลื่องเชียง. หนังสือเรียนนักเรียนชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต วิชาพุทธประวัติ. กรุงเทพมหานคร: เลื่องเชียง, ๒๕๔๙.

งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคนอื่น ๆ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- จิระวิทย์ โกมลเปลิน. **หมวดวิชาส่งเสริมสุขภาพชีวิต ๓ (เลือก) ภาคกลาง**. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, มปป..
- ณอมลย์ ราชภัฏทรัพย์. **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.
- ณรงค์ เส่งประชา. **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.
- ทองอินทร์ วงศ์โสธร. **ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา**. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.
- ทัดฐิตา นาคเกษม. **ไทยศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐.
- นิคม มุสิกคามะ. **วัฒนธรรมบทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๕.
- นิเทศ ดินณะกุล. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- นัยพรรณ วรรณศิริ. **มานุษยวิทยา สังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.
- บรรจบ บรรณรุจิ. **อัสติมหาสาวก**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- บันเทิง พาพิจิตร. **ประเพณีวัฒนธรรมไทยและคติความเชื่อ**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙.
- ปกรณ คุณารักษ์. **ปัญหาสังคม**. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๖.
- ประกอบ กรรณสูตร. **สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุขภาพการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ประพันธ์ อำพันธ์ประสิทธิ์. **จิตวิทยาสังคม**. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔.
- ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง และคณะ. **สังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- ปราชญา กล้าผจญ. **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.
- ผจงจิตต์ อธิคนันทะ. **สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **สถานการณ์พระพุทธศาสนาพลิกหายหน้าเป็นพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน). **คู่มือพระอุปัชฌาย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๐.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนัทธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระพุทโธชาจารย์, พระธมมปทภูรกกถา (จตุตถ โกโศก). แปลโดย มหามกุฏราชวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: เอสทีพีเพรส จำกัด, ๒๕๕๒.
- พิทยา บวรวัฒนา. รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวการศึกษา (ค.ศ.๑๙๗๐-ค.ศ.๑๙๘๐). พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- เพิ่มพูน เศรษฐวรกุล. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร: ซี.อาร์. พรินติ้ง, ๒๕๔๔.
- ยนต์ ชุ่มจิต. ความเป็นครู. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.
- ยศ สันตสมบัติ. ท่าเหวียน. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๓๙.
- _____. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.
- วินิจ เกตุขำ และคำเพชร ฉัตรศุภสกุล. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒.
- วีรพันธ์ พวงเพชร. บทบาทของครูที่มีต่อการป้องกันการกระทำผิดของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาใน กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.
- วีระ บำรุงรักษ์. ระบบการบริหารจัดการวัฒนธรรมสำหรับสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๐.
- ศรีศักร วัลลิโกดม. เศรษฐกิจพอเพียงกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม มิติทางวัฒนธรรมในยุค เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๔.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. ทฤษฎีและการปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๔๓.
- สงวนศรี วิรัชชัย. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗.
- สนธยา พลศรี. หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.
- สนธิ สมัครการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๕.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.
- _____. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- _____. ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สามารถ จันทรสุรีย์ และประทีป อินแสง. การศึกษากับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ความหมายและขอบข่ายของวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๑.
- สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๔๒.
- สุดา ภิรมย์แก้ว. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย คำนิยม: ครอบครัว: ศาสนา: ประเพณี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๑.
- _____. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๙. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.
- สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. การอนุรักษ์ศิลปกรรม. เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.
- สุวิชาญ เกษจำนงค์. ภาษากับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: เอกกรีนทร์กรุ๊ป, ๒๕๕๔.
- แสง จันทรงาม. พุทธศาสนวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๕๔.
- แสงว รัตนมงคลมาศ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: เพชรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๕.
- แสงว อุดมศรี. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป..

(๒) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

- พระครุชิต โกสโล. “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระครูโกศลกิจจานุการ (ณรงค์ ญาณวีโร). “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระครูประภัตรมโนธรรม (ธงทิพย์ ปภสฺสโร). “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยทรงดำจังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระครูวิชัยพัฒนารณ (วิชา วิชโย). “บทบาทพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอโพธารามจังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระครูสมุห์ประดิษฐ์ ปญฺญาทตฺตโก. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนน้ำพุ อำเภอเมืองราชบุรีจังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โสสวโร. “บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**
- พระครูสิริสุวัฒนาภรณ์ (วินัย ปิยวณโณ). “บทบาทพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนโคกหม้อพัฒนา อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.**
- พระครูสุนทรวัชรการ (อำพล อพโล). “บทบาทของพระสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**
- พระชาติรี จกกวโร. “บทบาทสถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความรู้ด้านพระพุทธศาสนาของเยาวชนในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**
- พระธีรนิติ ธีรธมโม. “บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**
- พระมหานิคม ญาณโสภโณ. “บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**
- พระสมพิศ สมพิสาโร. “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านหนองโสน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**
- พระสมุห์อานนท์ อินทวิโส. “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านเขาถ้ำทะลุ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.**
- พระอธิการวิน ที่ปถมโม. “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาววัดท่าหลวง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.**

(๓) รายงานวิจัย:

- วารินทร์ จิตคำญ. “การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน (ไทยใหญ่) ในทัศนะของกรรมการบริหารสภาวัฒนธรรมอำเภอและจังหวัดแม่ฮ่องสอน”. **รายงานการวิจัย. ส่วนวิจัยและพัฒนา: สถาบันวัฒนธรรมศึกษา, ๒๕๕๑.**

บรรณานุกรม (ต่อ)

สิทธิโชค วิบูลย์, สุเทพ บุญซ้อน และปิยะวรรณ เลิศพานิช. “การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี”. รายงานการวิจัย. สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๔.

(๔) บทความ:

เชษฐา พวงหัตถ์. “ทฤษฎีสังคมและการทำความเข้าใจสถานะสมัยใหม่ของแอนโธนี กิดเดนส์”.

วารสารร่วมพฤษ. ปีที่ ๒๖ (ตุลาคม ๒๕๕๐-มกราคม ๒๕๕๑): ๙.

เดชา บุญค้ำ. “การอนุรักษ์และการพัฒนา”. ใน การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน เนื่องในวาระครบรอบสถาปนา ๘๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เมษายน ๒๕๔๐): ๒๙.

ประพันธ์ กุลวินิจฉัย. “ค้นหาอะไรในวันสงกรานต์”. พุทธจักร. ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๔ (เมษายน ๒๕๕๐): ๕๕-๕๗.

วนิดา ตรีสวัสดิ์. “วัดมอญจังหวัดราชบุรี: การจัดการภูมิทัศน์และความหมายของอัตลักษณ์ชุมชน”.

วารสารร่วมพฤษ. ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์-พฤษภาคม ๒๕๕๕): ๒-๒๘.

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอโพธาราม. สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๖๑. ราชบุรี: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๕๖๑. (เอกสารอัดสำเนา).

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กรมประชาสัมพันธ์. พระราชดำรัสในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย ๒๕ มกราคม ๒๕๐๗. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.watmoli.com> [๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๙].

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. อำเภอโพธาราม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.th.wikipedia.org/wiki> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

(๗) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ นางพิศสุดา ลิมกำปันทอง. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ ทองเพ็ญ. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายทม เบ็ญจา. ประชาชนชาวบ้านชุมชนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สัมภาษณ์ นายสัจดี ผ่องดี. ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสนธยา เสนเอี่ยม. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ). เจ้าอาวาสวัดขนอน ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนติกโร). เจ้าอาวาสวัดคงคาราม ตำบลคลองตากุด อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

Lawrence A. Pervin. **Personality: Theory and Research**. New York: John Wiley, 1998.

Moorhead G. Griffin R.W.. **Organizational Behavior: Managing People and Organizations**. New Delhi: Virenda Kumar Arya AITBS Publishers, 2001.

Rodney Stark. **Sociology**. 4th ed.. California: Wadsworth Publishing Company, 1992.

Stephen P. Robbins. **Organizational Behavior**. 7th ed.. New Jersey: Prentice Hall, 1996.

Weaver Martin E.. **Conserving Buildings: Guide to Techniques and Materials**. New York: John Wiley & Sons, 1993.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย

๑. พระสมุทรวชิโรโสภณ, ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒. พระมหากังवाल อธิธมโม, ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๓. พระครูวาทีวรวัฒน์, ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๔. พระสุรภูมิ สิริวิมลโก, ดร.

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๕. ดร.ปณณธร เขียวชัยพุกษ์

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน	วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	โทร. ๐๘๑-๐๔๓-๓๕๕๖
ที่	ศธ.๖๑๖๑/ว.๓๘	วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๑
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์	

เรียน พระสมุทรวชิรโสภณ, ดร.

เนื่องด้วย พระครูพิทักษ์ศิลปาคม ฉายา วชิรวิฑูโณ รัชสประจำตัวนิสิต ๒๐๓๐๒๐๕๐๐๘ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในอำเภอ
โพธาราม จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็น
 อย่างดี จึงใคร่ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสำเนา ดังนี้ได้แนบมา
 พร้อมแล้วนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทาง
 วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(Handwritten signature)

3/20/2017
 10:10 AM

১২ অ.ন. ১১

အသံကွဲလွဲမှုများ

(พระเทพญาณมงคล,รศ.(พิเศษ))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูพิทักษ์ศิลปาคม ฉายา วชิรวิฑูโณ

โทรติดต่อกับ ๐๘-๙๕๕๕-๔๑๙๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน	วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	โทร. ๐๘๑-๐๑๔-๓๙๔๖
ที่	ศธ.๖๑๖๑/ว.๓๘	วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๑
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์	

เรียน พระครูวาทิรวัดน์, ดร.

เนื่องด้วย พระครูพิทักษ์ศิลปาคม ฉายา วชิรวิฑูโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระเทพญาณมงคล,รศ.(พิเศษ))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

(พระครูวาทิรวัดน์, ดร.)

รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี
วัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรี

๑๖ ต.ค. ๒๕๖๑

ผู้ประสานงาน : พระครูพิทักษ์ศิลปาคม ฉายา วชิรวิฑูโณ

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๙๕๕๕-๔๑๙๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน	วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	โทร. ๐๘๑-๐๑๔-๓๙๔๖
ที่	ศธ.๖๑๖๑/ว.๓๘	วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๑
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์	

เรียน พระมหากังवाल อีธมโม, ดร.

เนื่องด้วย พระครูพิทักษ์ศิลปาคม ฉายา วชิรวิฑูโธ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ศาสตราจารย์
ดร. กิ่งแก้ว
๑๖ ต.ค. ๖๑

(พระเทพญาณมงคล, รศ.(พิเศษ))
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูพิทักษ์ศิลปาคม ฉายา วชิรวิฑูโธ
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๙๕๕๕-๙๑๙๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน	วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	โทร. ๐๘๑-๐๑๔-๓๙๔๖
ที่	ศธ.๖๑๖๑/ว.๓๘	วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๑
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์	

เรียน พระสุรภูมิ สิริวัฒนโก, ดร.

เนื่องด้วย พระครูพิทักษ์ศิลปาคม ฉายา วชิรวิฑูโธ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ตรวจแล้ว

พระสุรภูมิ สิริวัฒนโก, ดร.

๑๒ ๓.๑.๖๑

(พระเทพญาณมงคล, รศ.(พิเศษ))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูพิทักษ์ศิลปาคม ฉายา วชิรวิฑูโธ

โทรศัพท์ต่อ ๐๘-๙๕๕๕-๙๑๙๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน	วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	โทร. ๐๘๑-๐๑๔-๓๕๔๖
ที่	ศธ.๖๑๖๑/ว.๓๘	วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๑
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์	

เจริญพร ดร.ปณณธร เขียรชัยพุกษ์

เนื่องด้วย พระครูพิทักษ์ศิลปาคม ฉายา วชิรวิฑูโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๐๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระเทพญาณมงคล,รศ.(พิเศษ))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

พณณธร เขียรชัยพุกษ์

17 ต.ค 2561

ผู้ประสานงาน : พระครูพิทักษ์ศิลปาคม ฉายา วชิรวิฑูโณ

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๙๕๕๕-๙๑๙๕

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

๑. พระปลัดประชุม ญาณสมปนโน

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดพิทักษ์เทพาวาส อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

๒. พระครูวิสุทธาณันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร)

ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๓. พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดขนอน ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๔. พระครูสันตยาภีรต (สันติ สนตโกโร)

ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดคงคาราม ตำบลคลองตากคต อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๕. นายสนธยา เสนเยี่ยม

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี

๖. นางพิศสุดา ลี้มำปันทอง

ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๗. นายชัยวัฒน์ ทองเฟื่อง

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๘. นายสัจด์ ผ่องดี

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๙. นายทม เป็ญจา

ตำแหน่ง ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนวัดกำแพงใต้ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/๖๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

៣១ តុលា ២០១៦

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

เรียน พระปลัดประชุม ฌานสมปนโน เจ้าอาวาสวัดพิทักษ์เทพवास

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๑๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจาก **แก่พระภิกษุ** จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้สืบเสาะได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความเคารพ

Mrs. V. J. Thoms

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร

โทรติดต่อกับ ๐๘-๔๔๑๑-๓๒๕๘

[illegible]

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามแก่พระภิกษุในอำเภอเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เรียน พระครูวิสุทธิธำมณคุณ เจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เนื่องด้วย พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๑๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องแจกแบบสอบถามแก่พระภิกษุในอำเภอดำเนิน
สะดวก เพื่อเก็บข้อมูล จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการ
แจกแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อ.อ.พ.
พระครูวิสุทธิธำมณคุณ

เรียนด้วยความเคารพ

พระปิฎกโกศล

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๙๔๑๑-๓๒๕๘

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดิศัยธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพะพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เรียน พระครูพิทักษ์ศิลปาคม เจ้าคณะตำบลสร้อยฟ้า เจ้าอาวาสวัดขนอน จังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๑๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล
ในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ผู้รับสัมภาษณ์
พระครูพิทักษ์ศิลปาคม
๑๑ พ.ย. ๖๑

เรียนด้วยความเคารพ
พระปิฎกโกศล,ดร.)
รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๔๔๑๑-๓๒๕๔

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดิศรธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้สัมภาษณ์เพื่อกเก็บข้อมูลการวิจัย
เรียน พระครูสันตยาภิรติ์ เจ้าอาวาสวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๑๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากพระคุณท่าน จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อกเก็บรวบรวมข้อมูล
ในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอ: ครุสันตยาภิรติ์.

เรียนด้วยความเคารพ

(พระปิฎกโกศล,ดร.)

(พระปิฎกโกศล,ดร.)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๙๔๑๑-๓๒๕๘

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เจริญพร นายสนธยา เสนเอี่ยม ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๑๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูสมุห์วิโรจน์

๒๒ พ.ค. ๒๕๖๑

๒๒

(นายสนธยา เสนเอี่ยม)

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี

เจริญพร

พระปิฎกโกศล

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๙๔๑๑-๓๒๕๘

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดิศริยมายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพะพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เจริญพร นางพิศสุตา ลิ่มกำปั่นทอง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านสิงห์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๑๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อ.บุญรัตน์ ลิ่มเทศน์

ก.ก.

เจริญพร

พระปิฎกโกศล

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๔๔๑๑-๓๒๕๘

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดิศรธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เจริญพร นายชัยวัฒน์ ทองเพ็ญ ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดกำแพงใต้
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๔๐๑๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อ.สุภาวดีโทสมงามศิริ
(ศาสตราจารย์ ทองเพ็ญ)
๗๐.๕-๗๐.๕๑๑-๓๒๕๘

เจริญพร
(พระปิฎกโกศล, ดร.)
รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๙๔๑๑-๓๒๕๘

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เจริญพร นายสัจด์ ผ่องดี ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๑๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(นายสัจด์ ผ่องดี)
ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม

เจริญพร

(พระปิฎกโกศล, ดร.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๔๔๑๑-๓๒๕๘

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๔๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เจริญพร นายทิม เบญจา ปราชญ์ชาวบ้านชุมชน หมู่ ๑๒
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๑๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในอำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อหฺมฺาติให้สัมภาษณ์
ทอ ทิม เบญจา
ปราชญ์ชาวบ้านชุมชน หมู่ ๑๒

เจริญพร
พระปิฎกโกศล
(พระปิฎกโกศล, ดร.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระครูสมุห์วิโรจน์ ฉายา คุณวีโร
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘-๔๔๑๑-๓๒๕๔

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างเครื่องมือวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ
 - ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
 - ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
๒. โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ
๓. ข้อมูลที่ได้จากท่านในครั้งนี้ผู้วิจัยจะเป็นความลับ จึงไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่าน โดยผู้วิจัยจะนำผลมาใช้ในการวิจัย เท่านั้น
๔. การตอบแบบสอบถามของท่านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้

ขอบคุณในความร่วมมือตอบแบบสอบถามนี้

พระครูสมุห์วิโรจน์ คุณวีโร (ต้นบริบูรณ์)

นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ตอนที่ ๑: ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับตัวท่าน

๑. สถานภาพ

- ☐ พระสังฆาธิการ (ทุกระดับ)
- ☐ พระภิกษุทั่วไป (ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง)

๒. อายุ

- ☐ ๒๐-๓๐ ปี
- ☐ ๓๑-๔๐ ปี
- ☐ ๔๑-๕๐ ปี
- ☐ ๕๑-๖๐ ปี
- ☐ มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป

๓. พรรษา

- ☐ ต่ำกว่า ๕ พรรษา
- ☐ ๕-๑๐ พรรษา
- ☐ ๑๑-๑๕ พรรษา
- ☐ ๑๖-๒๐ พรรษา
- ☐ มากกว่า ๒๐ พรรษาขึ้นไป

๔. การศึกษา

- ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ☐ ปริญญาตรี
- ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ ๒: แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ว่าอยู่ในระดับใด ตามความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง อยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง อยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง อยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง อยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ข้อ	บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาท				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑. ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย					
๑	บทบาทในการเก็บรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมที่กระจัดกระจายให้เป็นหมวดหมู่ เป็นระเบียบ ง่ายต่อการศึกษา					
๒	บทบาทในการจัดให้ชุมชนได้ศึกษาคุณค่ามรดกของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม					
๓	บทบาทในการส่งเสริมให้เยาวชนได้ศึกษา ค้นคว้าศิลปวัฒนธรรมอันมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในชุมชน					
๔	บทบาทในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเพื่อปลูกฝังให้ชุมชนรักมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น					
๕	บทบาทในการจัดการศึกษาเป็นหลักสูตรแก่เยาวชนให้รู้จักคุณค่าและความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น					

ข้อ	บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาท				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๒. ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า					
๑	บทบาทในการให้ความรู้แก่ชุมชนด้านคุณค่าความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่น					
๒	บทบาทการสนับสนุนงานของคณะสงฆ์และหน่วยงานจากภาครัฐในการร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น					
๓	บทบาทการส่งเสริมผลักดันให้นำขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น กลับมาสู่สังคมและชุมชน					
๔	บทบาทการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่มีใจใส่ใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนต่อไปเพื่ออนุชนรุ่นหลัง					
๕	บทบาทการส่งเสริมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่บุคคลภายนอกท้องถิ่น					
	๓. ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม					
๑	บทบาทการจัดรายการเผยแพร่เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นทางสื่อออนไลน์					
๒	บทบาทการชักชวนชุมชนร่วมรณรงค์ในการทำกิจกรรมป้องกันรักษาศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น					
๓	บทบาทการชักชวนประชาชนและเอกชน ตลอดจนหน่วยงานรัฐให้ร่วมกันส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น					
๔	บทบาทการบริการให้ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น					
๕	การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น					

ข้อ	บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาท				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๔. ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม					
๑	บทบาทการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล วัฒนธรรมท้องถิ่นกับองค์กรคณะสงฆ์และชุมชน					
๒	บทบาทการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประเมินผลการป้องกันความเสี่ยงทาง วัฒนธรรมท้องถิ่น					
๓	บทบาทการจัดแสดงความคิดเห็นหรือประชุม ร่วมกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานเอกชนในการ เผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น					
๔	การจัดกิจกรรมร่วมเสนอความเห็นในการ ปรับปรุงวิธีการของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่น					
๕	บทบาทการจัดประชุมร่วมกันในการติดตามผล การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งในวัดและ ชุมชน					
	๕. ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความ เข้าใจ					
๑	บทบาทการแนะนำเกี่ยวกับความรู้ความสำคัญใน การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นกับชุมชน					
๒	บทบาทการเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอแนวทางการ แก้ไข/การป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรม					
๓	บทบาทการปรับปรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของชุมชน					
๔	บทบาทการทำกิจกรรมป้องกันรักษาวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ					
๕	บทบาทการเผยแผ่ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวข้อง กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เยาวชนคน รุ่นหลัง					

ข้อ	บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ระดับบทบาท				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๖. ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศ ทางด้านวัฒนธรรม					
๑	บทบาทการจัดนิทรรศการกิจกรรมวัฒนธรรม ท้องถิ่นในการประชุมประเมินติดตามผลโครงการ หมู่บ้านรักษาศิล ๕ ของคณะสงฆ์					
๒	บทบาทการตั้งศูนย์กลางเผยแพร่และ ประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ ประชาชนเข้าใจ					
๓	บทบาทการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจ สามารถเลือกสรร ตัดสินใจ และปรับเปลี่ยน ศิลปวัฒนธรรมให้เหมาะสมในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน					
๔	บทบาทการส่งเสริมสนับสนุนประวัติข้อมูลของ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่สื่อมวลชนให้มากยิ่งขึ้น					
๕	บทบาทการจัดเอกสารประชาสัมพันธ์ให้ ประชาชนรู้ว่ามีสิทธิในการอนุรักษ์และฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของตน					

ตอนที่ ๓: ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์
ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๑) ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย

ปัญหา อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

๒) ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า

ปัญหา อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

๓) ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม

ปัญหา อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

๔) ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม

ปัญหา อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

๕) ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ

ปัญหา อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

๖) ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม

ปัญหา อุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ข้อคำถาม

๑. ท่านเห็นว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย ควรเป็นอย่างไร
๒. ท่านเห็นว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า ควรเป็นอย่างไร
๓. ท่านเห็นว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ควรเป็นอย่างไร
๔. ท่านเห็นว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ควรเป็นอย่างไร
๕. ท่านเห็นว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างทัศนคติ ความรู้ และความเข้าใจ ควรเป็นอย่างไร
๖. ท่านเห็นว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม ควรเป็นอย่างไร

ขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ

พระครูสมุห์วิโรจน์ คุณวีโร (ต้นบริบูรณ์)

นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

(ผู้สัมภาษณ์)

ภาคผนวก ง
ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

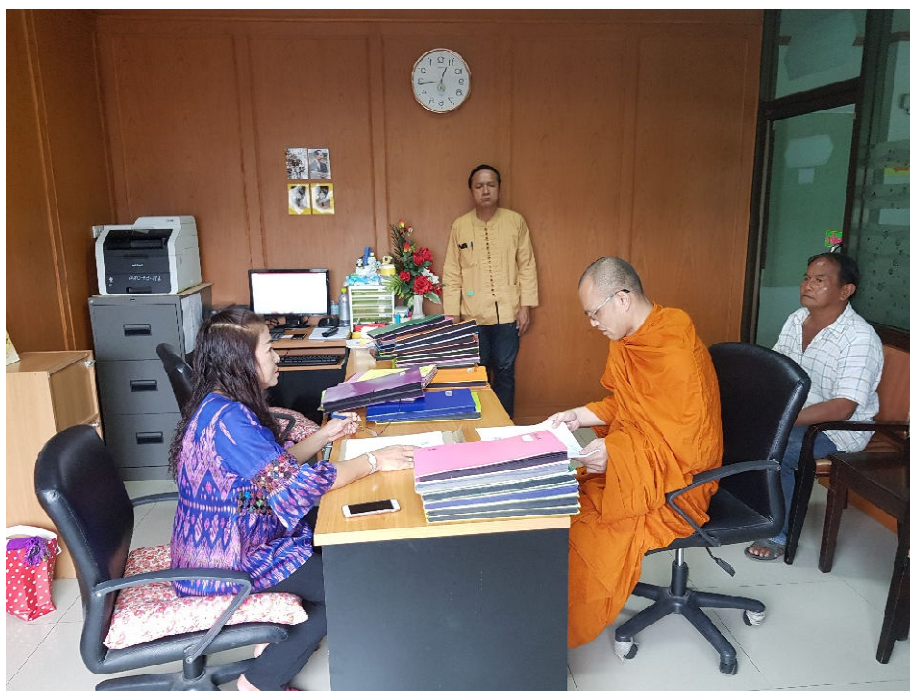
สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวุฒโฒ) เจ้าอาวาสวัดขนอน
๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูสันตยาภิรัต (สันติ สนติกโร) เจ้าอาวาสวัดคงคาราม
๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายสนธยา เสนเอี่ยม ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี
๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นางพิศสุดา ลิ้มกำปั่นทอง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านสิงห์
๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายชัยวัฒน์ ทองเฟื่อง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพงใต้
๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายสงัด ผ่องดี ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลโพธาราม
๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ นายทม เป็ญจา ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนวัดกำแพงใต้
๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ภาคผนวก จ

ผลการวิเคราะห์ค่า IOC และผลการวิเคราะห์ค่า Alpha

๑. ผลการวิเคราะห์ค่า IOC

ข้อ	บทบาทพระสงฆ์ในการ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ในอำเภอโพธาราม จังหวัด ราชบุรี	ค่าคะแนนโดยผู้เชี่ยวชาญ ท่านที่					รวม	ค่า IOC	ผลการ ประเมิน
		๑	๒	๓	๔	๕			
	๑. ด้านการศึกษา ค้นคว้า และวิจัย								
๑	บทบาทในการเก็บรวบรวม ข้อมูลวัฒนธรรมที่กระจัด กระจายให้เป็นหมวดหมู่ เป็น ระเบียบ ง่ายต่อการศึกษา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	บทบาทในการจัดให้ชุมชนได้ ศึกษาคุณค่ามรดกของ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิด ความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	บทบาทในการส่งเสริมให้ เยาวชนได้ศึกษา ค้นคว้า ศิลปวัฒนธรรมอันมีความสำคัญ ต่อการดำเนินชีวิตในชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	บทบาทในการจัดกิจกรรม เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมเพื่อ ปลูกฝังให้ชุมชนรักมรดก วัฒนธรรมท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	บทบาทในการจัดการศึกษาเป็น หลักสูตรแก่เยาวชนให้รู้จัก คุณค่าและความสำคัญของ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ค่าคะแนนโดยผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	ผลการประเมิน
		ท่านที่							
		๑	๒	๓	๔	๕			
	๒. ด้านการส่งเสริมให้ชนทุกหมู่เหล่าเห็นคุณค่า								
๑	บทบาทในการให้ความรู้แก่ชุมชนด้านคุณค่าความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	-๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๒	บทบาทการสนับสนุนงานของคณะสงฆ์และหน่วยงานจากภาครัฐในการร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	-๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้
๓	บทบาทการส่งเสริมผลักดันให้นาชนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น กลับมาสู่สังคมและชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	บทบาทการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่มีใจใส่ใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนต่อไปเพื่ออนุชนรุ่นหลัง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	บทบาทการส่งเสริมในการให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่บุคคลภายนอกท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๓. ด้านการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม								
๑	บทบาทการจัดรายการเผยแพร่เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ท้องถิ่น ทางสื่อออนไลน์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	บทบาทการชักชวนชุมชนร่วมรณรงค์ในการทำกิจกรรมป้องกันรักษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ค่าคะแนนโดยผู้เชี่ยวชาญท่านที่					รวม	ค่า IOC	ผลการประเมิน
		๑	๒	๓	๔	๕			
๓	บทบาทการชักชวนประชาชนและเอกชนตลอดจนหน่วยงานรัฐให้ร่วมกันส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	บทบาทการบริการให้ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหน่วยงานเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๔. ด้านการส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม								
๑	บทบาทการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลวัฒนธรรมท้องถิ่นกับองค์กรคณะสงฆ์และชุมชน	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	บทบาทการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประเมินผลการป้องกันความเสื่อมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	บทบาทการจัดแสดงความคิดเห็นหรือประชุมร่วมกับหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานเอกชนในการเผยแผ่วัฒนธรรมท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	การจัดกิจกรรมร่วมเสนอความเห็นในการปรับปรุงวิธีการของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ค่าคะแนนโดยผู้เชี่ยวชาญท่านที่					รวม	ค่า IOC	ผลการประเมิน
		๑	๒	๓	๔	๕			
๕	บทบาทการจัดประชุมร่วมกันในการติดตามผลการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งในวัดและชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๕. ด้านการสร้างทัศนคติความรู้ และความเข้าใจ								
๑	บทบาทการแนะนำเกี่ยวกับความรู้ความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นกับชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	บทบาทการเปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอแนวทางการแก้ไข/การป้องกันความขัดแย้งทางวัฒนธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	บทบาทการปรับปรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของชุมชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	บทบาทการทำกิจกรรมป้องกันรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	บทบาทการเผยแพร่ข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นแก่เยาวชนคนรุ่นหลัง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี	ค่าคะแนนโดยผู้เชี่ยวชาญท่านที่					รวม	ค่า IOC	ผลการประเมิน
		๑	๒	๓	๔	๕			
	๖. ด้านการจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางด้านวัฒนธรรม								
๑	บทบาทการจัดนิทรรศการกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นในการประชุมประเมินติดตามผลโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	บทบาทการตั้งศูนย์กลางเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ประชาชนเข้าใจ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	บทบาทการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจสามารถเลือกสรรตัดสินใจและปรับเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมให้เหมาะสมในการดำเนินชีวิตประจำวัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	บทบาทการส่งเสริมสนับสนุนประวัติข้อมูลของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่สื่อมวลชนให้มากยิ่งขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	บทบาทการจัดเอกสารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้ว่ามีสิทธิในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

๒. ผลการวิเคราะห์ค่า Alpha

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	114.1667	115.7299	.4245	.9149
A2	114.9000	114.9207	.3963	.9155
A3	114.9667	111.0678	.7697	.9103
A4	114.7667	114.4609	.4355	.9148
A5	114.6667	112.1609	.5650	.9128
B1	114.4667	110.8782	.5524	.9131
B2	114.8667	114.4644	.5335	.9136
B3	114.7667	113.5644	.4611	.9145
B4	114.8667	114.4644	.4791	.9142
B5	114.8333	113.7989	.4963	.9139
C1	114.5333	112.1885	.5294	.9134
C2	114.8333	110.4885	.6842	.9109
C3	114.7000	114.0793	.4966	.9139
C4	114.5000	116.1897	.3145	.9166
C5	114.5000	114.6034	.4254	.9150
D1	114.5000	109.8448	.5633	.9130
D2	114.7333	117.7885	.3120	.9162
D3	114.6333	114.1713	.4459	.9147
D4	114.6333	117.6195	.2966	.9164
D5	114.8333	114.9023	.4586	.9145
E1	114.3667	112.5851	.6100	.9123
E2	115.0000	113.3793	.5231	.9135
E3	114.8333	112.3506	.5556	.9130
E4	114.7000	112.3552	.5758	.9127
E5	114.6667	110.0230	.6647	.9111
F1	114.3667	109.5506	.6760	.9109
F2	114.8333	114.0747	.5238	.9136
F3	114.6000	115.5586	.3665	.9158
F4	114.6333	118.5851	.1833	.9180
F5	114.7000	113.6655	.4836	.9141

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 30

Alpha = .9166

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ/ฉายา : พระครูสมุห์วิโรจน์ คุณวีโร (ตันบริบูรณ์)
- สถานที่เกิด : ตำบลบ้านสิงห์
อำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี
- การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก
: หลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์
(ป.บส.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๗
: พุทธศาสตรบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๐
- ตำแหน่ง/หน้าที่ : เจ้าอาวาสวัดกำแพงใต้
: เจ้าสำนักศาสนศึกษาวัดกำแพงใต้
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดวัดกำแพงใต้
ตำบลบ้านสิงห์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๒๐